

PRIMORSKI DNEVNIK

Postnina plačana v gotovini
Abb. postale i gruppo

- Cena 70 lir

Leto XXVI. Št. 136 (7630)

TRST, sobota, 20. junija 1970

ČESTITKE SKGZ

Voščilo ki ga Slovenska kulturno gospodarska zveza naslavlja Primorskemu dnevniku ob njegovem jubileju, noče biti samo dolžno voščilo osrednje organizacije eni izmed svojih 22 članic, ampak hoče biti predvsem izraz globokega priznanja za vse, kar je list storil za Slovence v Italiji.

Če hočemo docela razumeti globok smisel obstajanja Primorskega dnevnika in njegove vloge, se moramo povrniti v čase iz narodnoosvobodilne borbe, v katerih je Osvobodilna fronta slovenskega naroda sklenila ustanoviti Partizanski dnevnik, da bi obveščal in mobiliziral slovenskega človeka. Pod okriljem OF je dnevnik postal prvi list, ki je pričel izhajati po ukinitvi slovenskega tiska pod fašizmom, postal pa je tudi edini dnevnik, ki je izhajal na osvobojenih ozemljih med nacistično okupacijo. Zvesto je spremljal herojski boj partizanov in vsega primorskega ljudstva ter 1. maja zapisal zgodovinske besede, da je narodnoosvobodilna vojska, prva resnična slovenska vojska, osvobodila vse Slovence živeče ob zapadni narodnostni meji.

V tisti neskončno lepi pomladi v maju 1945 se je iz zelenih gozdov list preselil v Trst, k morju ter se preimenoval v Primorski dnevnik.

Po krvavih dogodkih in očiščenju človeštva si ni najbrž nihče predstavljal, da čakajo primorske Slovence nove preizkušnje, in da bo Primorski dnevnik doživljal hujše čase kot njegov predhodnik v idrijski grapi, kjer ga niso nacisti in njihovi hlapci nikoli odkrili.

Kdo si je mogel pred 25 leti predstavljati, da bo politika velikih sil povzročila nova mednarodna navzkrižja in da bo na našem ozemlju povzročila notranja nasprotja s hudimi posledicami za našo narodnostno skupnost?

V hudih preizkušnjah za naše ljudstvo je bil Primorski dnevnik vedno ob njegovi strani, z njim je podoživljal veselje in žalost ter ni nikoli klonil, kot ni klonilo naše junaško ljudstvo. Kdo se ne spominja, kako so angloameriške okupacijske sile preganjale njegove urednike; komu še danes ne žari plamen v očeh, ko je v Gorici skupno s slovenskimi knjigami gorel tudi naš list; ali v Spetru Slovenov sedež Demokratične fronte Slovencev in v njem tudi Primorski dnevnik.

Zivljenjepis Primorskega dnevnika obsega tudi tragično razdobje, ki se je pričelo v juniju 1948, ko je s cepitvijo naprednega gibanja po volji močnejšega ravno na našem področju povzročilo neprecenljivo škodo.

Skozi najbolj razburkana prva povojna leta je bil dnevnik na strani našega ljudstva ter nakazoval stališča, okoli katerih je bilo v danem trenutku potrebno strniti politične sile.

Danes je Primorski dnevnik budno na straži interesov Slovencev v deželi Furlaniji - Julijski Benečiji in je v prvi vrsti v boju za njihovo enakopravnost in za uveljavitev dolež ubave, deželne statuta in posebnega statuta za tržaško pokrajino.

Zavedajoč se dejstva, da je možen naš napredek samo v miru in odprti meji, podpira politiko prijateljstva med Italijo in Jugoslavijo.

Zvest svojji preteklosti bo Primorski dnevnik gotovo tudi poslej imel uprt pogled v širni svet ter bo podpiral boj za počlovečenje naše družbe. Osta-ja zvest našim velikim misle-ocm od Prešerna dalje, ka-terih duh se ni dal ujeti v ozke meje konservativnega o-čranjanja, zavedajoč se de-ja, da je odtujevanje Slo-

vencev od naprednih tokov v sedanjem svetu nasilja lahko samo usodno.

Zato pozdravljamo podporo Primorskega dnevnika boju kolonialnih in zaslužjenih narodov proti nasilju, s katere-koli strani že prihaja.

Ko se danes vi, tovariši pri Primorskem dnevniku, ki ka-korkoli skrbite za njegovo iz-hajanje in razpečevanje, ozi-rate na opravljeno delo, ste lahko upravičeno ponosni nanj.

Za vami prihaja mlada gene-racija, ki hoče izkušnje naše burne polpretekla dobe opleme-niti z novimi spoznanji, ki se porajajo v sedanjem družbe-nem nemiru v Italiji ter v soočanjih med dobrim in zlim na naši obli.

Primorski dnevnik z veliko pozornostjo spremlja novi val mladinske in splošne družbene oporečnosti, spremlja sloven-skega človeka v njegovem boju za doseg pravo prisanane ena-kopravnosti, biti hoče hkrati informacijski medij in mobi-lizator slovenskih in delovnih množic za narodno strpnost, enakost in družbeno pravičnost.

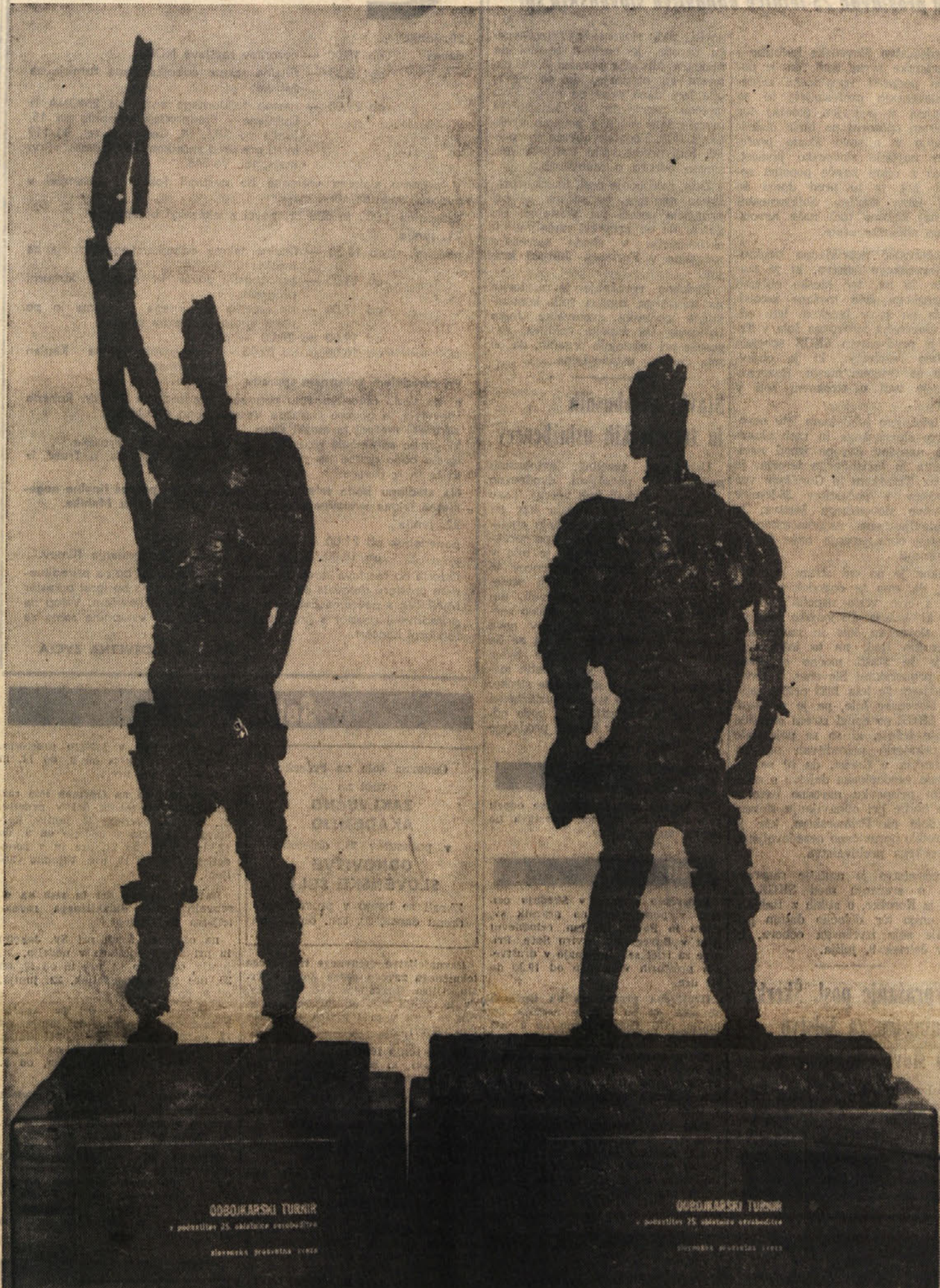
Ne bi bili pravični, če bi zamočali težave, ki nastajajo zaradi nerazumevanja in ne-prijaznega okolja. Po gratič-nem videzu bi ga stežka ali ga sploh ni moč primerjati z velikimi tako imenovanimi in-formacijskimi listi, zato pa je nenadomestljiv v svojem ple-menitem poslanstvu, katerega bo izpolnjeval toliko uspešne-je, kolikor bolj ga bo vsak Slovenec podpiral in ga imel za svojega.

Ob 25-letnici izhajanja Slo-venska kulturno gospodarska zveza čestita celotnemu kolektivu k vsem dosedanjim uspe-hom ter želi Primorskemu dnevniku še dosti jubilejev, ki naj predstavljajo mejnike na uspešno prehojeni poti Sloven-cev v Italiji.

SLOVENSKA KULTURNO
GOSPODARSKA ZVEZA

ZARADI NOVE 24-URNE
STAVKE TISKARJEV NE
BO V NEDELJO IZŠEL V
ITALIJO NOBEN ČASOPIS.
PRIHODNJA ŠTEVILKA
PRIMORSKEGA DNEVNI-
KA IZIDE V TOREK.

Vsi na osrednjo proslavo 25-letnice osvoboditve na stadionu «Prvi maj»

Ti dve skulpturi partizanskega borca predstavljata prvi nagradi za zmagovalca moškega in ženskega odbojarskega turnirja na osrednji proslavi 25. obletnice osvoboditve. Nafatš v ta namen ju je izdelal iz drobec granat znani slovenski partizanski pisatelj, avtor «Ukane» — Tone Svetina, ki je tudi umetniški kipar, in ju je poklonil prireditelju. Podobno skulpturo je nedavno poklonil tudi tovarišu Titu. Obli-je, da ju bo, če mu bo le čas dopuščal, prišel osebno izročiti zmagovalnim ekipam. Poleg teh dveh krasnih nagrad bodo drugo- in tretja-uvrščene ekipe prejele umetniška dela na temo NOB, ki jih je poklonila Zveza borcev Slovencev, vse ostale sodelujoče ekipe pa bodo pre-jele plakete, dar SPZ, in žoge, dar SKGZ.

PISMO PREDSEDNIKA SOCIALISTIČNE ZVEZE SR SLOVENIJE

Primorski dnevnik - nosilec teženj Slovencev v Italiji in most sporazumevanja med sosednima narodoma

Slovinci v SR Sloveniji gledamo na svoje brate v zamejstvu kot na eno izmed svojih vej, ki ji je treba biti v vsestransko moralno in politično pomoč - Skrb matice za manjšine onkraj državnih meja ne sme pomeniti nevarnosti za sosedo, pač pa le obogatitev tako za manjšine kot za narode sosednih držav

Dragi tovariši!

V imenu republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Vam iskreno čestitam k srebnemu jubileju Vašega lista.

Letos, ko slavijo antifašistične sile 25. obletnico zma-gne nad fašizmom in se slovenski narod še posebej spo-minja svojega zmagovinskega narodnoosvobodilnega boja, v katerem si je pridobil samostojnost in suverenost ter si prostovoljno izbral pot oblikovanja socialistične družbene ureditve v bratski skupnosti jugoslovanskih narodov, je jubilej, ki ga slavi Vaš list, eden izmed dogodkov, ki ga slavi tudi Socialistična zveza delovnega ljudstva kot na-

slednica Osvobodilne fronte, saj je «Primorski dnevnik» naslednik «Partizanskega dnevnika», katerega pobudnica je bila Osvobodilna fronta.

«Partizanski dnevnik» v času oboroženega narodno-osvobodilnega boja, «Primorski dnevnik» v vseh povoj-nih letih sta izraz zgodovinskega trenutka, ki ga je pre-življal in ga preživlja slovenski narod v svoji zahodni veji tostran in onstran državnih meja, ko se je boril za demokratično reševanje bistvenih življenjskih vpra-šanj, predvsem svojega obstoja, danes pa svojega nemo-tenega razvoja. «Primorski dnevnik» je v svoji današnji obliki izraz skupnih teženj slovenske narodnostne manjši-ne v sosedni republiki Italiji, ki naj v miru, demokraciji, enakopravnosti in strpnosti dobi pravo mesto kot enako-praven član italijanske družbe, kot pomemben faktor svo-jeje lastnega narodnostnega, političnega, družbenega, kulturnega razvoja, istočasno pa kot ena izmed kompo-ent vsestranskega razvoja družbe in skupnosti, v kateri živi. «Primorski dnevnik» je bil v svoji petindvajsetletni zgodovini zelo pomemben nosilec teženj slovenske narod-ne manjšine v Italiji za ureditev njenih lastnih vprašanj, po-menil pa je tudi most sporazumevanja med obema nara-doma in obema širšima državnima skupnostma.

Zato Socialistična zveza delovnega ljudstva pozdrav-lja srebrni jubilej «Primorskega dnevnika» kot važen mej-nik v povojni zgodovini Slovencev v Italiji. Slovenci v

Socialistični republiki Sloveniji gledamo na svoje brate v zamejstvu kot na eno izmed svojih vej, ki ji je treba biti v vsestransko moralno in politično pomoč, kajti v mo-derno in demokratično pojmovanem svetu skrb matice za manjšine onkraj državnih meja ne sme pomeniti ne-varnosti za sosedo, pač pa le obogatitev tako za manjši-ne kot za narode sosednih držav, kar naj pripomore k ustvarjanju prijateljskih in bratskih odnosov med narodi.

Dragi tovariši «Primorskega dnevnika»!

Vaše ustvarjalno 25-letno delo ni bilo lahko. Sreče-vali ste se z najrazličnejšimi težavami. Teh težav bo ver-jetno še veliko na Vaši poti. Menimo pa, da ste imeli v tem obdobju tudi veliko uspehov. Najvidnejši Vaš uspeh je prav gotovo ta, da je bil Vaš list vedno na braniku Slovencev v Italiji. Da je tudi njegova zasluga, če se da-nes za slovensko narodnostno manjšino v Italiji odpirajo verjetno večje možnosti uveljavitve. Da ste morda prešli iz obdobja bitke za obstoj v čas, ko bo mogoče reševati pereče probleme manjšine in njenega enakopravnega razvoja.

Se enkrat iskrene tovariške in prijateljske čestitke k Vašemu srebnemu jubileju in mnogo uspehov pri na-daljšnem delu.

Predsednik RK SZDL Slovenije
JANEZ VIPOTNIK I.R.

JUBILEJNA ŠTEVILKA 1945 1970 A ŠTEVILKA

Dragi tovariši uredniki!

Pismo predsednika komisije za tisk pri SKGZ

Ob proslavi obletnice Parti-zanskega dnevnika so bili v središču pozornosti tiskarji, kurirji in domačini okrog ti-skarne. Zdi se mi pravično, da smo ob obletnici Primorskega dnevnika pozorni na vas, ki dan na dan, skozi 25 let ure-jujete in ustvarjate Primorski dnevnik. Res je, da je vaše delo poklic, kakor toliko dru-gih, toda ima ta poklic nekaj posebnega, česar drugi nima-jo in bi želeli ob tem prazni-ku prav te posebnosti opseti-ti, se vam oddolžiti in opo-riti bralce Primorskega dne-vnika, katerih velika večina, ra-zumljivo, ne more pobliže sledi-ti vašemu delu in zaradi tega tudi pravilno ovrednotiti va-šega dela in naporov.

Dnevnik mora izhajati vsak dan. Ni nobenega izgovora, ne bolezen, ne izčrpanost in tudi ne številčna prisotnost ured-niškega kroga. Zavest, da mo-ra človek dokončati delo do te in te ure, ga drži v stalni živočni napetosti. Ljudje iz drugih poklicev, ki moramo morda enkrat v tednu, mese-cu, dokončati delo do točno določene ure, si lahko pred-stavljamo kakšno uničevanje živcev šele pomeni vsakodnev-ni lov s časom.

Večino vašega dela morate opravljati v večernih in no-čnih urah. Tudi če gremo mi-mo občutka zapostavljenosti in krivice, ki jo občuti, kdor mo-ra delati v času, ko drugi po-čivajo ali se zabavajo, ne mo-remo mimo zakonitosti, ki jih je določila narava, da je dnev-

na svetloba za delo, noč pa za počitek. Na glavo postav-ljen način življenja.

Vsi v javnosti nastopajoči posamezniki so predmet oce-njevanja, gledališčniki in umet-niki na splošno, športniki, pa tudi ljudje z vsakdanjimi po-klici, ki nam dajo na voljo najrazličnejše proizvode, ki jih potrebujemo v vsakdanjem ži-vljenju. Toda ta ocenjevanja so omejena na krog ljubiteljev, poznavalcev, obiskovalcev ali so občasna, ko smo z določe-nim, ponajvečkrat anonimnim, predmetom zadovoljni ali ne.

Vaše delo, vse, kar usta-rite, je predmet vsakodnevnih ocen bralcev in celo nebral-cev. Morda ni poklica, ki bi dal toliko prilik, da vse nje-govo delo presoja tako širok krog ljudi. Kajti glas o tem, kaj dnevnik o čem piše, do-bro ali slabo, pravilno ali ne-pravilno, se hitro širi. Pred-met pisanja dnevnškega novi-narja obsega vse, kar človeka zanima, kar zanima najrazlič-nejše kroge ljudi. Zaradi tega je dnevnik kot celota pred-met ocene, pohvale ali graje. V zvezi s tem je vzrok dobre ali slabe volje, počaščenosti a-li užaljenosti, občutka pravič-nosti ali krivice, zgražanja ali zadoščanja.

Ni čudno, če pride večkrat do napetosti novinar - bralec in res ni treba, da se bralec včasih zgraža nad navidezno trmo novinarja, saj on, novi-nar, tako kot vsi ljudje, vklju-čno zgražajočega se bralca, brani svoje delo, svoje krite-rije, stališča in načela.

Kako je šele težko vam, no-vinarji in uredniki Primorske-ga dnevnika, ki vas osebno pozna toliko bralcev in je zato pod drobnogledom vse, kar napiše vsakdo izmed vas. Ka-ko je težko vam, da v tej na-ši majhni sredini, ki je ve-lika po številu različnih misle-čih skupin, poskušate pisati ta-ko, da bi vzel vaš list v roke sleherni beroči Slovenec, ne da bi izpustili izpred oči te-meljev, ki so se v polpretekli dobil pokazali za trdne in na katerih je treba graditi našo bodočnost.

Kljub vsem sencam novinar-skega dela sem prepričan, da ne bi nihče izmed vas hotel zamenjati poklica. Občutek, da človek vidi plod svojega dela vsak dan, poplača napore in žično napetost. Zavest, da no-vinar vsak dan soustvarja svet s svojim pogledom na vsakda-nja in življenjska vprašanja, odtehta marsikatero težavo. K temu naj dodam, da vi, ki ustvarjate Primorski dnevnik, pišete zgodovino, našo zgodo-vino. Na straneh Primorskega dnevnika, ki se jih je v 25 letih nabrala visoka skladov-nica, je napisana zgodovina Slovencev na Tržaškem, Goriškem in v Beneški Sloveniji in v Kanalski dolini. Polno je bojev, zmag in porazov, predvsem pa tiste častne do-slednosti: nepopustljivost v boju za pravice človeka, pose-bej še za naše pravice.

Tega se zavedamo vsi, ki s vami proslavljamo to lepo ob-letnico in predvsem zaradi te-ga čestitamo Primorskemu dnevniku in vsem njegovim urednikom, ki mu vsak dan vdihujete življenje.

BORIS RACE

SKGZ zahteva takojšnjo ustanovitev strokovne šole

Predsedstvo Slovenske kulturno-gospodarske zveze je na svoji seji dne 18. junija letos razpravljalo o slovenski strokovni šoli v Trstu, ki jo slovensko prebivalstvo terja že nekaj let, da bi se izboljšala struktura našega šolstva. Ugotovilo je, da se obljuba italijanskega predstavnika v mešanem odboru o odprtju strokovne šole v preteklem letu ni uresničila. Odgovorni šolski krogi o zadevi še vedno molčijo, dasi ravno smo tik pred zaključkom šolskega leta, ko je skrajni čas, da odločitev objavijo.

Slovenska kulturno-gospodarska zveza je nezadovoljna s takšnim ravnanjem odgovornih uradnikov, ker tako zavlačevanje urejanja šolskih zadev povzroča občo škodo slovenski narodnosti skupnosti, zato jih poziva, naj nemudoma objavijo odločitev o odprtju šole, razpisujejo vpisovanje ter poiskajo za njen urejen in nemoten začetek s šolskim letom 1970-71. Medtem ko SKGZ naslavlja na pristojne oblasti svojo zahtevo, ki prav gotovo odraža težnje celotne naše skupnosti, pa podpravlja pobudo Odbora za slovensko šolo, ki je pozval starše otrok, ki so kandidati za novo šolo, naj se vanjo poskušajo vpisovati do konca tega meseca ter tako podprejo svojo zahtevo o ustanovitvi strokovne šole v prihodnjem šolskem letu.

19. junija 1970

Predsedstvo SKGZ

Važno obvestilo Sindikata slov. šole

Na sinočnji seji so člani sindikata, učitelji in profesorji, po temeljiti in živahni razpravi sklenili, da se stavkovno gibanje za slovenske šolnike nadaljuje do preklica.

Na ponedeljkovem sestanku, ki bo ob 18. uri v Gregorčičevi dvorani, bodo proučili morebitne nove momente in ponovno odločili o stavku.

Slovenske starše naprošajo za razumevanje, zahvaljujejo se društvu staršev državnega znanstvenega liceja ter pozivajo vse slovenske prosvetne in kulturne organizacije, kakor tudi politične stranke, da jih podprejo v njihovem pravičnem boju.

19. junija 1970

OD 1. DO 31. AVGUSTA

Počitniški tečaj za popravne izpite v slovenskem dijaškem domu v Trstu

Jeseni tega leta bo poteklo 25 let, ko je začel delovati Slovenski dijaški dom v Trstu s svojo plemenito nalogo: podpirati slovenskega dijakca in mu pomagati na njegovi poti do vzgoje, izobrazbe in poklica. Stevilo 1532 dosedanjih rednih gojencev in gojencev dovolj zgovorno pravi, da so našli slovenski starši zaupanje vanj. To zaupanje pa ni bilo samo za časa rednih šolskih dni, ampak se je raztegnilo v zadnjih devetih letih tudi na počitniški tečaj za popravne izpite.

Letos odpiramo deseti tečaj, skozi katerega je šlo do sedaj 725 dijakov in dijakin vseh slovenskih nižjih in višjih srednjih šol. Uspeli, za katerega so jamčili izkušeni profesorji in inštruktorji, je bil velik, saj so z rednimi izjemami izdelali skoraj vsi tečajnike. Tudi letos bomo imeli izkušene profesorje in inštruktorje, zlasti za vse jezike (latinsko, grščino, slovensko, italijansko, nemščino, angleščino) in matematiko, in to za vse razrede vseh slovenskih nižjih in višjih srednjih šol.

Tečaj bo, kakor vsako leto, od 1. do 31. avgusta. V njem bo dopolnjen redni pouk z izpopravljanjem, popoldne pa učenje in priprava na naslednji dan pod vodstvom in nadzorstvom izkušenih vzgojiteljev. V tečaj se lahko vključijo vsi, ki so pri letnem ocenjevanju dobili popravne izpite, lahko se pa vključijo tudi dijaki in dijakinje, katerim je med šolskim letom povzročal težave eden ali drug predmet, n. pr. latinščina, grščina, nemščina, angleščina, italijansko ali matematika, in za katere bi na tak način poskrbeli, da bi v naslednjih šolskih letih lažje premagovali težave in izdelovali. Tako skušamo k prvotnemu tečaju za popravne izpite priložiti ponavljalni tečaj za posamezne predmete, s čimer se povečujemo nalogo dijaškega doma, pomagati dijaku in dijakinji na njuni tečajni poti do izobrazbe in poklica.

Zaradi nepredvidenih ovir, ki so nastale na koncu šolskega leta pri ocenjevanju, bomo vpisovali v tečaj do 30. junija t. l., vendar želimo, da vpisujejo starši svoje otroke čim prej po objavi končnih redov na šolskih oglasnih deskah, da bomo znali pravočasno najeti profesorje in inštruktorje. Vpisuje se vsak delavnik od 10. do 13. ure v pisarni Slovenskega dijaškega doma.

● Zaradi gradenj in OI. Ovidio je zupan odredil v tej ulici, da Ul. Commerciale, prepoved parkiranja.

● Do 28. t. m. bo na oglasni deski občin (Largo Granatieri 3) na vpogled seznam sprememb glede občinskih davčnin za leto 1970. Izobese si so tudi seznaniti za leto 1969.

Danes se poročita Dragica TOMAZIČ in Sergij ZOBEČ. Ob vstopu na novo življenjsko pot jima želijo člani SLOV. SKUPNOSTI iz Doline Slogov sreče.

SEJA PREDSEDSTVA SKGZ

ODLOČNA PODPORA BOJU SLOVENSKEŠKIH ŠOLNIKOV

Razprava o strokovnih šolah in proslavah 25-letnice obnove slovenskih šol

Na zadnji seji predsedstva Slovenske kulturno-gospodarske zveze, ki je bila v četrtek zvečer v Trstu, so z zadovoljstvom ugotovili, kako odločno se sindikalna organizacija slovenskih šolnikov, ki je z združitvijo med Trstom in Gorico postala delnega značaja, bori za ureditev pravnega položaja slovenskih profesorjev. Predsedstvo je izreklo priznanje šolnikom za njihov odločen nastop s protestno manifestacijo v Rimu ter v celoti podpira nadaljevanje akcije sindikata.

Upoštevač neprikladno strukturo slovenskega šolstva, ki je stara že 25 let, ter lansko obljubo italijanskega dela mešane komisije, da bo že v lanskem letu odprta slovenska strokovna šola v Trstu, je predsedstvo SKGZ sprejelo posebno resolucijo, ki jo objavljamo na drugem mestu. Razpravljalo je tudi o strokovni šoli v Gorici.

V letošnjem jubilejnem letu obnove slovenskega in vseh okupiranih narodov Evrope ugotovimo, da je bilo na Tržaškem in Goriskem več prireditve v počastitev 25-letnice obnove slovenskega šolstva, ki predstavlja eno najpomembnejših sredstev ohranjanja naše narodne bitnosti.

Kakor je po eni strani razveseljivo, da smo ta dogodek praznovali s celotno vrsto uspešnih prireditve, ki kažejo življenjsko sposobnost slovenske šole in navezanost slovenskih ljudi na to institucijo, ki je že zlasti močno občutena med primorskimi Slovenci, katerim je fašizem že leta 1923 prečel zaprti slovenske šole, pa je predsedstvo SKGZ po drugi strani obodilo odkrite težnje, ki so se pojavljale na nekaterih prireditvah na Tržaškem in v Gorici, da bi se zamočala zgodovinska dejstva o odločilnem prispevku narodno osvobodilne borbe pri obnavljanju slovenske šole na Primorskem, kar je povzročilo upravičeno nezadovoljstvo slovenskega prebivalstva.

Predsedstvo je nadalje razpravljalo o srečanju med SKGZ in ZSO iz Koroske, o stikih z Italijanskim unijo ter določilo datum prihodnje seje izvršnega odbora, ki bo v četrtek 9. julija.

Vprašanje posl. Škerka ministru za šolstvo o slov. strokovni šoli

Poslanec Škerk, ki je v Rimu spremljal slovenske šolnike in izvedel, da ni v pripravljenosti seznaniti šol, ki jih je treba ustanoviti.

Prispevajte za šolsko spomenik v Cerknem!

Včeraj-danes

Danes, SOBOTA, 20. junija
NENAD
Sonce vzhaja ob 5.15 in zahaja ob 20.57
Dolžina dneva 15.42 — Luna vzhaja ob 22.29 in zahaja ob 5.34
Jutri, NEDELJA, 21. junija
ALOJŽ

Vreme včeraj: Najvišja temperatura 27,2, najnižja 16,8, ob 19. uri 20 stop. Zračni tlak 1013,6 lahno raste, veter severovzhodni 7 km/h, vlažna 74 odst., nebo oblačno, 26,7 mm dežja, morje skoraj mirno, temperatura morja 22,2 stopinje.

DNEVNA SLUŽBA LEKARN
(od 13. do 16. ure)
Dr. Gmeiner, Ul. Giulia 14. Manzon, Largo Sonnino 4. INAM Al. Cendro, Trg Oberdan 2. Al. Gemelli, Ulica Zorutti 19/c.

NOCNA SLUŽBA LEKARN
(od 19.30 do 8.30)
Al. Angelo d'Oro, Trg Goldoni 8. Cipolla, Ul. Belpoggio 4. Al. Due Lucchi, Ul. Giannina 44. Miani, Drev. Miramare 117 (Barkovlje).

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE
Dne 19. junija 1970 se je v Trstu rodilo 9 otrok, umrlo pa je 10 oseb. UMRLI SO: 82-letna Giuseppe Matic, 63-letna Elvira Calusiti vd. Rossetti, 44-letni Giovanni Infante, 64-letni Angelo Celigoi, 69-letni Vittorio Fontanot, 78-letna Margherita Mauro, 77-letna Amelia Zorutti vd. Della Zonta, 79-letni Romano Rode, 66-letni Teodisio de Ferra, 60-letna Elda Ferluga por. Cassoni.

SEBOFLEX
VSE ZA KINO
IN FOTOGRAFSKI MATERIAL
Trst, Ul. Mazzini 53. Tel. 733-361

Prijatelje in soproge naprošamo da nas obiščejo

URARNA ZLATARNA
LAURENTI
Trieste-Trst, Largo Santorio 4

BIRME 1970
Velika izbira ur in zlatnine
Presenetljivo velika izbira ur »SEIKO«

Poseben popust

POMEMBNA TRGOVSKA
TVRDKA v Trstu z glasbilo
šole mlade osebe obeh spolov
za tehnično, trgovsko in administrativno delo — tudi za specializacijo. Ponudbe pošljite na upravo »Primorskega dnevnika«, Ul. S. Francesco 20, pod šifro »IMPORTANTE AZIENDA MUSICALE«.

TKB
Banca di credito di Trieste
Tržaška kreditna banka
S.p.A.

VČERAJŠNJI ODKUPNI TEČAJI

Ameriški dolar 625,—
Kanadski dolar 590,—
Brit. sterlin 1500,—
Švic. frank 145,—
Franc. frank 110,—
Belg. frank 112,—
Hol. florint 172,—
Nemška marka 172,—
Avst. šilling 24.10
Jug. dinar (vel.) 46,—
Jug. dinar (mali) 48,—

ZAVOD VAŠEGA ZAUPANJA

Program osrednje proslave 25. obletnice osvoboditve na stadionu »Prvi maj«

20. junija
danes ob 18.00 — otvoritev razstave NOB;
ob 18.30 — finalna tekma odbojarskega turnirja za ženske;

ob 21.00 — nastop folklorne ansamble EMONA iz Ljubljane - Predprodaja vstopnic od 15. junija na SPZ, Ul. Geppa 9, tel. 31-119 in tri ure pred začetkom na Stadionu »Prvi maj«, tel. 96-548.

V primeru slabega vremena bo nastopil folklorni ansambel v dvorani stadiona »Prvi maj«.

Vstopnina 1.000 in 500 lir, pevci z izkaznico brezplačno

21. junija
nedelja ob 16.30 — finalna tekma odbojarskega turnirja za moške;
ob 18.00 — priložnostni govor in osrednji kulturni program;
od 17.00 — do začetka kulturnega programa in po njem igrajo godbe na pihala;
od 19.00 do 24.00 — ples;
ob 16.00 in ob 20.00 — predvajanje filma Kaplan Cedermac.

Pri osrednjem kulturnem sporedu

ki bo sledil otvoritvenemu nagovoru predsednika SPZ dr. Roberta Hlavatyja in govoru Gorazda Vesela, bodo sodelovali združeni mešani in moški zbori

ki jih bo spremljala okrepjena godba na pihala s Proseka. Igrale bodo godbe na pihala iz Nabrezine, s Proseka, iz Trebča, iz Kriza in iz Divače.

Na stadionu bodo televizijski sprejemniki za prenos finalne nogometne tekme svetovnega nogometnega prvenstva iz Mehike.

22. junija
ponedeljek ob 21.00 — ples, v odmoru miting;
ob 18.00, 20.00 in ob 22.00 — predvajanje filmov.

Odprta bo razstava slovenske knjige, v nedeljo pa bo na prireditvenem prostoru delovala partizanska tehnika; za ples bo igral orkester MINERVE s pevčema Eno Sršan in Perom Dimitrijevičem. Vstop na prireditveni prostor s prostovoljnimi prispevki, vstopnina samo za folklorni koncert.

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

Solske vesti

Osnovna šola na Proseku
vabi na
ZAKLJUČNO
AKADEMIJO

v počastitev 25. obletnice
OBNOVITVE
SLOVENSKE ŠOLE

Zbrali se bomo v prosvetnem
domu danes, 20. t. m. ob 20.30.

Razstave

V mestni galeriji Piran so odprli razstavo Vena Pilonia. Razstava bo odprta do 20. junija.

Izleti

Prosvetno društvo v Skednju priredi v ponedeljek, na praznik sv. Petra in Pavla, 29. t. m., celodnevni izlet v Bovec in k izviru Soče. Prijave za izlet se sprejemajo v društvenih prostorih vsak dan od 19.30 do 21. ure.

Društvena prodajalna na Opcinah obvešča, da bo izlet v nedeljo, 21. junija 1970. Odhod točno ob 6. uri z Brdine.

SPDT obvešča izletnike potovanja po Avstraliji 28. in 29. t. m., da je odhod avtobusa ob 7. uri s Trga Oberdan (Harry's bar). Pojavnika dobite v Ulici Geppa 9, tel. 31-119.

SPDT Trst organizira v nedeljo, 21. t. m., izlet z osebnimi avtomobili na Vršič. Možnost vzpona na Mojstrov. ko in smučanja, Vlečna obratuje. Zbirališče ob 9. uri na Vršiču (na plazu pod Mojstrovko).

Prošnje sprejema tajništvo zavoda vsak dan od 9. do 12. ure.

Vpisovanje v I. razred državnega učiteljskega A. M. Slomšek v Trstu je do 30. junija. Do tega dne se morajo vpisati dijaki ostalih razredov, ki bodo izdelali v polnem roku. Do 22. septembra pa se lahko vključijo dijaki, ki bodo imeli popravne izpite. Natančneje navodila so na razpolago vsak dan od 9. do 12. ure v tajništvu zavoda.

Ravnateljstvo državne srednje šole »Fran Levstika na Proseku« z oddeljenimi razredi v Sv. Križu sporoča, da 10. junija 1970 ob 12. uri zapade rok za vpis v I., II. in III. razred za šolsko leto 1970/71. Dijaki, ki bodo opravili popravne izpite v jesenskem roku, se morajo vpisati do 22. septembra 1970. Prošnje sprejema tajništvo šole vsak dan od 9. do 12. ure.

Ob 25. obletnici obnove slovenske šole priredi osnovna šola v Bošnjaku zaključno prireditev v šolskih prostorih dne 21. junija 1970 ob 18. uri. Istega dne bo razstava ročnih del in risb. Odprta bo ves dan.

Na srednji šoli Srečko Kosovel na Opcinah je razstava šolskih risb in izdelkov dijakov. Razstava bo odprta vsak dan od 9. do 12. ure in od 16. do 19. ure do vključno 25. junija. Vljudo vabljene vsi ljubitelji slovenske šole.

Borštanski otroci vabijo na razstavo risb in ročnih del, ki bo v nedeljo, 21. t. m. od 10. do 12. in od 15. do 18. ure v prostorih osnovne šole v Borštu.

Učiteljstvo osnovne šole v Ricmanjlih sporoča, da bo na željo obiskovalcev zgodovinska razstava odprta še v nedeljo, 21. t. m. od 10. do 12. in od 16. do 19. ure.

Osnovna šola Albert Sirk v Sv. Križu priredi razstavo risb in izdelkov dijakov. Razstava bo odprta vsak dan od 9. do 12. ure in od 16. do 19. ure do vključno 25. junija. Vljudo vabljene vsi ljubitelji slovenske šole.

Nizja srednja šola »Fran Levstika« oddeljeni razredi Sv. Križa in državna osnovna šola »Albert Sirk« priredita v nedeljo, 28. t. m. ob 16. uri v bivši kino dvorani jubilejno prireditev, posvečeno 25-letnici obnove slovenske šole na Tržaškem. Na sporedu bo: slavnostni govor, nastop pevskega zbora osnovne šole, tridejanska s petjem in baletom »V krškim portu« v kateri nastopajo učenci obeh šol ter Beličeva »Svetokriška« v dvojni izvedbi obeh šolskih zborov ob spremljavi harmonike. Vljudo vabljene starši, vaščani in prijatelji naše mladine.

Osnovna šola Repenbah vabi na razstavo ročnih del, risb, šolskih izdelkov učencev partizanske šole v nedeljo, 21. junija 1970, od 9. do 13. in od 16. do 20. ure.

Osnovna šola pri Domu vabi na razstavo ročnih del ob 25. obletnici obnove slovenske šole, ki bo dne

MIRAMARSKI PARK Prireditve «LUČI IN ZVOKI»

Urniki tedenskega programa
od 15. junija do 15. septembra

Ponedeljek: ob 21.30 »Maximilian of Mexico« v angleščini; ob 22.45 »Massimiliano e Carlotta« v italijanski.

Torek: tedenski počitek.
Sreda: ob 21.30 »Der Kaisertraum von Miramara« v nemščini; ob 22.45 »Massimiliano e Carlotta« v italijanski.

Četrtek: ob 21.30 »Maximilian of Mexico« v angleščini; ob 22.45 »Massimiliano e Carlotta« v italijanski.

Petek: ob 21.30 »Der Kaisertraum von Miramara« v nemščini; ob 22.45 »Massimiliano e Carlotta« v italijanski.

Sobota: ob 21.30 in ob 22.45 dve predstavi »Massimiliano e Carlotta«, obe v italijanski.

Nedelja: ob 21.30 »Der Kaisertraum von Miramara« v nemščini; ob 22.45 »Massimiliano e Carlotta« v italijanski.

Avtobus »Eva iz Barkovlje« (postajališče avtobusa »Eva«) do Miramara, z odhodi ob 21. in ob 22.15; povratek iz Miramara v Barkovlje ob koncu vsake izmed dveh predstav.

Vstopnina: 400 lir (otroci, člani ENAL in skupine po 300 lir).

TRST — TEL.: 817-222

SPORTNO IGRISCE
V UL. FLAVIA

Circo sul ghiaccio

- Cirkus na ledu -

MOIRE ORFEI

IZREDEN USPEH

Vsak večer ob 21.15
ob četrtkih, sobotah ter v prazničnih dneh ob 16. in ob 21.15

Ob 25-letnici obnove slovenske šole je S.p.d. Tabor na Opcinah razpisalo natečaj za dijake srednje šole Srečko Kosovel in za učence osnovne šole na Opcinah na temo:

Priporočali so mi o naši domači govorici v težkih časih

PODELITEV NAGRAD

bo danes, 20. junija ob 20.30 v Prosvetnem domu na Opcinah.

Najboljše spise bodo prebrali člani SG.

Vljudo vabljene starši in prijatelji mladine!

PROSVETNO DRUŠTVO
V SKEDNJU

priredi v torek, 23. t. m. ob 20. uri v društvenih prostorih

filmski večer

Predvajali bomo slovenski film

Kaplan Martin Cedermac in dokumentarni film Bele krajine.

Vabljeni! Vstop prost!

Darovi in prispevki

Namesto cvetja na grob Francu Sostju darujejo bivši kolegi šola Marjota 8000 lir za dijaško matico in 5000 lir za Glasbeno matico.

V spomin pok. Ivana Rebulca darujejo za spomenik padlih partizanov na Proseku: Anica Orel 1000, Viktorija Verša 2000, Dragica Kapun 2500 in Alojz Kapun 5000 lir. Namesto cvetja na grob pok. Ivana Grigaja iz Padrič darujejo družine Gorin in Počkar 2000 lir za športno društvo Zorja.

V počastitev spomina pok. Ivana Grigaja daruje Evgen Kalc 2000 lir za šolo-spomenik NOB v Cerknem.

POPRAVEK

16. t. m. bi moralo v objavi za hvalne pokojnice FRANCA ZAHARJE biti pravilno napisano: ob izgubi draga očeta in nona.

Ob žalostni obletnici-smrti moje drage in nepozabne mame

Emilije Vouk
vd. Linarolo

se je spominjamo vsi, ki so jo poznali in imeli radi
HCERKA DANICA

ZAHVALA

Ob žalostni obletnici-smrti moje drage in nepozabne mame

Emilije Vouk
vd. Linarolo

se je spominjamo vsi, ki so jo poznali in imeli radi
HCERKA DANICA

ZAHVALA

Toplo se zavaljuje vsem, ki so z nami sočustvovali ob bridki izgubi naše drage mame in nona

FRANČISKE TERČON

Posebna zahvala darovalcem vencev in cvetja in vsem tistim, ki so na kateri koli način počastili njen spomin.

Sv. Križ, 20. junija 1970.

SPOROČAMO ŽALOSTNO VEST, DA NAS JE ZA VEDNO ZAPUSTIL NAŠ DRAGI MOČ IN OČE

FRANC SUŠELJ

Pogreb nepozabnega pokojnika bo danes, 20. t. m., ob 15. uri iz maritanske glavne božnice.

Zaljubljeni: soproga MERY, sin MARIO, njegova draga EMANUELA, sestre, bratje in drugo sorodstvo

Pogrebno podjetje, Ul. Zonta 3, tel. 38.006

V ZGONIKU

bo od danes, 20. t. m. do ponedeljka, 22. t. m.

razstava domačih vin

danes od 18. do 24. ure
jutri od 9. do 24. ure
v ponedeljek od 18. do 24. ure.

V nedeljo bo poskrbljeno za televizijo.

Kino

MIRAMARSKI PARK

Predstave »Luči in zvoki«: ob 21.30 in ob 22.45 »Massimiliano e Carlotta« v italijanski. Avtobus »Eva iz Barkovlje« (postajališče avtobusa »Eva«) do miramarskega parka in obratno pred vsako predstavo in po njej.

Circo sul ghiaccio — Cirkus na ledu — Sportno igrisče v Ul. Flavija, telefon 817-222. Predstave ob 21.15: ob četrtkih, sobotah ter na prazničnih dneh ob 16. in 21.30.

Nazionale 16.00 »Meti un formaggio a cenaa, Tom in Jerry.
Eden 16.30 »Les femmes, Brigitte Bardot in Maurice Ronet, Technicolor. Strogo prepovedano mladini pod 18. letom.

Čestitke Primorskemu dnevniku

Ob zaključku naše jubilejne številke smo prejeli še nekaj čestitk, ki jih rade volje objavljamo:

DRAGI TOVARIŠI!
Kot Vaš nekdanji sodelavec, kot bivši bорец, kot javni delavec za socialni napredek in za uveljavitev naših narodnih pravic, se čutim dolžnega in mi je obremen v posebno čast, da Vam izrekam iskrene čestitke ob Vašem in za našo narodno skupnost živečo v Italiji tako važnem jubileju kot je praznovanje 25-letnice obstoja in delovanja «PRIMORSKEGA DNEVNIKA».

Poseben ponos čutim ko izrekam čestitke Vašemu dnevniku, ki nadaljuje tradicijo slavne «PARTIZANSKEGA DNEVNIKA» prav gotovo edinega časopisa, ki je kot dnevnik redno izhajal v podjarmjeni Evropi.

Ob tej priliki želim Vam obilo uspeha v nadaljnjem delu in, da bi kot v preteklosti tako tudi v bodočnosti držali visoko beklo svobode ter narodne in socialne enakopravnosti.

Prejčan sem, da bo Vaš list, zvest našemu in duhu narodno osvobodilnega gibanja, še nadalje vložil vse napore za sožitje in bratsko sodelovanje med tu živčima narodoma ter za prijateljske odnose med dvema sosednjima državama.

Prisrčno Vas pozdravlja Vaš
DUŠAN KOŠUTA

Primorskemu dnevniku, nasledniku Partizanskega dnevnika, neupogljivo zagovarjajo boja za pravice Slovencev v Italiji, iskreno čestitam ob 25-letnici izhajanja.

MIRKO KAPELJ

DRAGI RENKO!

Imam mnogo razlogov, zaradi katerih želim toplo in prisrčno čestitati Primorskemu dnevniku ter njegovim urednikom in sodelavcem ob njegovih 25-letnici.

Povezan sem s Primorskim dnevnikom od njegove ustanovitve na razne načine — tudi s tem, da sem bil njegov zagovornik v mnogih bitkah, ki jih je njegov odg. urednik bil pred sodiščem. Moja srčna želja je, da bi Primorski dnevnik še naprej uporno vodil svoj boj in zmagoval v dobitku vseh nas!

ANGELO KUKANJA

Primorskemu dnevniku — svoje mu zvestemu dolgoletnemu spremljevalcu črtkovih večerov — iskreno čestitam ob 25-letnici. Želim Vam še toliko uspehov v vaši in v vašem voljo vseh Slovencev v Italiji.

Predsednik
Dr. VLADO TURINA

Zakaj je pomembna akcija zbiranja sredstev za zgraditev šole - spomenika NOB v Cerknem

Dragi Primorski!

V tem letu, ko proslavljamo 25-letnico narodne osvoboditve in zmage nad nacističizmom, se spominjamo tudi tistih težkih časov ko je borba za idealne svobode pomnila tvegati vsakodnevno lastno življenje. V tej borbi je naše ljudstvo prispevalo ogromen delež s tem, da je ramo ob rami s bori v enotah ustvarilo tisto bratstvo, ki je omogočilo, da je naš narod, iz naroda hlapcev postal narod herojev.

Po tolikih letih duha svobode ni zamrli v naših srcih, kot ni ugasnil spomin na tiste, ki so žrtvovali lastno življenje za našo svobodo, zato, da bi slovenska beseda in kultura imeli mesto, ki jima pripada v evropskem občestvu. Posebno živo čutimo to mi, ki živimo na obrobih narodne meje in se še danes borimo za obstoj in uveljavljanje naših narodnih idealov. Zato sem mnenja, da je akcija «Odbora za zgraditev šole-spomenika v Cerknem» eden od dokazov, da smo še živi in kleni kljub vsem nevihtam.

Srčb za našo kulturo je bila vedno zelo živa v narodnoosvobodilnem gibanju. To dokazuje, med drugim, tudi dejstvo, da je v Cerknem delovala šola, v kateri so se vzgajali mladi kadri, ki naj bi stopili v vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja in s tem prevzeli nase del težkih odgovornosti. Ki jih je nalagala borba proti okupatorju in narodnim izdajalcem.

V tistih težkih časih je bilo prebivalstvo Cerkna in okolice tesno povezano z našimi borci. Oni so nas čuvali, oni so nas hranili, oni so nas zdravili, zato moramo pokazati vsi, vso našo hvaležnost do teh tihih, skromnih ljudi, ki niso poznali omahovanja, ko je šlo za ohranitev bodočega jedra, to za mladih ljudi in borce, ki so delovali na omejenem področju in se vzgajali v tisti šoli.

Če se «Odbor za zgraditev šole-spomenika v Cerknem» obrača danes na nas, da z našim prispevkom prispevamo k zgraditvi osemletke v Cerknem, to je kulturne ustanove, ki bo našo mladino vzgajala v slavnem duhu partizanske borbe, niti najmanj ne smemo podvomiti, da bi v tem primeru šlo za vprašanje sredstev, ki jih vsakdo lahko prispeva, ampak gre zato, da se še enkrat obkopi veriga solidarnosti med nami pripadniki našega naroda in se tako čutimo vsi Slovenci — vsak zase — gradbeni celica nove kulturne ustanove, kot smo se v narodnoosvobodilnem boju — vsak zase — čutili celice naroda.

Dolinska SS o volilnih izidih

V torek 16. t. m. zvečer so se v Borštu sestali vsi izvoljeni kandidati in drugi somišljeniki Slovenske skupnosti za dolinsko občino ter preučili izide občinskih in pokrajinskih volitev z dne 7. junija t. l.

Poročilo, ki smo ga prejeli, pravi med drugim, da so «soglasno ugotovili, da je lista Slovenske skupnosti dosegla v danih razmerah zadovoljiv uspeh».

«Predstavniki Slovenske skupnosti za Dolino — je rečeno v poročilu — se zato najskrajše zahvaljujejo vsem volivcem, vsem dosedanjim svetovalcem za njihovo opravljeno delo, novoizvoljenim pa želijo, da bi nadaljevali s delom v korist krajevnega prebivalstva ter vse slovenske narodne skupnosti».

«Sklonili so — se zaključuje sporočilo — da bodo okreplili organizacijske prijeme SS ter delovanje med občani. Dali in podprli bodo pobude za učinkovito preprečevanje tih in načrtne asimilacije, katere prvi sadovi so se pokazali ravno pri zadnjih volitvah. Pri tem bodo njeno delovanje vodila načela skupnosti, medsebojnega spoštovanja in upoštevanja pri konstruktivnem iskanju in zavzemanju za koristi celotne naše skupnosti mimo ozkih strankarskih koristi».

Ni važno torej kako si prisložen, važno je da si prisoten!

S tovariškimi pozdravi, prisrčna hvala!

DUŠAN KOŠUTA

PADRIČE

Zadnje slovo od Ivana Grgiča

V soboto, 13. t. m., je veliko število domačinov, prijateljev in znancev, poleg svojcev in sorodnikov, sprejelo na njegovi zadnji poti Ivana Grgiča s Padriče št. 35. Vanek Birketov, kakor so mu pravili domačini, je bil rojen 12. 1. 1899. Že kot otrok si je moral sam služiti kruh, ker je izhajal iz revne in številne družine, ko mu je bilo 17 let pa ga je že klical «cesarski glas», kar naravnost na tirolsko fronto. Zbolel je zaradi tifusa in so ga poslali na zdravljenje na Moravsko. Peljal se je z vlakom skoraj mimo doma, in ni mogel domov. Srečno se je vrnil, spet gural in si služil kruh v priložnostnih zaposlitvah. Leta 1921 (2. junija) se je poročil z domačinko Antonijo Grgič. Imela sta 4 otroke, ki so še vsi živi. Predla, dobil je delo v «fabriki od olinja», pa so ga odpustili z dela, ker Vanek ni hotel sprejeti fašistične izkaznice. Spet priložnostne zaposlitve, zadnjih 16 let pa je vendar imel stalno zaposlitev kot čestar.

Aprila 1941 so ga za dober mesec poslali v «Battaglione speciale». Vrnili se je domov in se kmalu aktivno vključil v narodnoosvobodilni boj kot terenski aktivist, vsi trije sinovi so odšli v partizane, hčerka pa je bila kurirka. Še sam je bil takoj po osvoboditvi dva meseca v jugoslovanski armadi. Bil je zelo zavezan Slovenec in tako je vrgel tudi svoje otroke. Povsod je rad pomagal za našo stvar, domačini pa se ga bodo še dolgo spominjali, kako je med zadnjo vojno čval in očeval lep gozd vaške gozdnice zadruge.

Naj mu bo lahka domača zemlja. Ženi in otrokom izrekamo globoko sožalje.

SEJE DEŽELNIH KOMISIJ

Odobritev zakonskega osnutka o ustanovitvi otroških jasi

Odobren zakonski osnutek o nadzorstvu nad trgovinskimi zbornicami

Ta teden se ni sestel deželni svet, zato pa so bili svetovalci zaposleni v treh zakonodajnih komisijah deželnega sveta, ki so odobrile razne zakonske osnutke. Tako je tretja komisija na svoji zadnji seji pod predsedstvom svetovalec Ramanija odobrila zakonski osnutek o deželnih ukrepih v prid pomoči otrokom in delavkam materam. O tem osnutku je poročal svetovalec Urel (KD). Splošna razprava o njem pa se je končala na predzadnji seji.

V svojih odgovorih svetovalcem, ki so bili posegli v to razpravo, sta poročevalce Urel in odbornik Gust Zverjavec (Urel in KD). V splošno razpravo sta posegla svetovalec di Caporiacco (MF) in Pascolat (KPD). V svojih kratkih odgovorih sta poročevalce Colautti in odbornik za industrijo in trgovino Dulci, ki se je tudi udeležil seje, poudarila, da je namen zakona posušiti postopek, to je omogočiti čim bolj globoko nadzorstvo nad trgovinskimi zbornicami. Z uveljavljanjem deželnega statuta je namreč prešla od države na deželo pristojnost za nadzorstvo nad sklepi trgovinskih zbornic v naši deželi. Dosele je opravljal to nadzorstvo deželni odbor; z novim zakonskim osnutkom pa prehaja na odborništvo za industrijo in trgovino. Zakonski osnutek so odobrili z večino glasov, pri čemer so se vzdržali svetovalci KPI, MF in PLI.

Včeraj pa sta se sestali prva in peta komisija, ki sta začeli razpravljati o deželnem zakonu o postopku za gospodarsko načrtovanje ter o zakonskem osnutku o spremembi nekaterih zakonov o turizmu.

Komisija se bo zopet sestala v sredo ob 15.30 ter bo razpravljala o zakonskem osnutku o poravnem financiranju zakona št. 36

in v razpravi o posamičnih členih, ki so jih odobrili z nekaterimi popravili, so spregovorili svetovalci Benzonas in Pellegrini (KPI), Martinis, Pistino, Rigutto in Romano (KD), Morelli (MSI), poročevalce Urel in odbornik Gust. Zakonski osnutek so odobrili z glasovi vseh navzočih svetovalskih skupin, to je KD, KPI, PSIUP, PLI in MSI.

Komisija se bo zopet sestala v sredo ob 15.30 ter bo razpravljala o zakonskem osnutku o poravnem financiranju zakona št. 36

AVTONOMNA DEŽELA FURLANIJA - JULIJSKA KRAJINA

NATEČAJ

Z dekretom predsednika deželnega odbora št. 53 od 23. aprila 1970, ki je bil objavljen v deželnem Uradnem vestniku št. 22 od 10. junija 1970, je deželna uprava razpisala izpitni natečaj za 16 mest tajnikov tretje kategorije na poskušnjo v staležu tajnikov konceptne kariere deželnega osebja.

Prošnje za priprave na natečaj, naslovljene na predsedstvo deželnega odbora dežele Furlanije - Julijske krajine - Generalno tajništvo, Trst — in napisane na kolkovanem papirju za 400 lir po navodilih, ki jih navaja zgoraj omenjeni Uradni vestnik, morajo prispeti na predsedstvo deželnega odbora najkasneje do 18. ure in 30 minut 10. julija 1970.

Deželni Uradni vestnik je možno kupiti na sedežu deželnega odbora v Trstu — Ulica Carducci 6, in je razbešen na uradni deski ne le pravkar omenjenega sedeža, pač pa tudi na sedežih odborništa za krajevne ustanove v Vidmu, Ulica Savoignana 10, pokrajinskih krajevnih ustanov v Gorici na Largo Culiati 7 ter v Pordenonu v Ulici Cavallotti 12, kjer se morejo dobiti tudi morebitne informacije v zvezi z natečajem.

PISMO UREDNIŠTVU

Toponomastični komisiji se sedaj ne mudi več?

Spoštovano uredništvo, kmalu bo eno leto, od kar je tržaška občinska uprava sklicala po naših kraških vaseh posvetovalne skupščine za poimenovanje ulic skupščine za poimenovanje ulic slovenskih možih. Nekateri so tedaj kritizirali pobudo, ki je bila izvedena v neprimernem, vročem poletnem času, julija in avgusta, toda odgovorili so nam, da se pač mudi, kolikor obstoji zakon, po katerem se morajo najhitreje izpolniti vrzeli v krajevni toponomastiki.

Kljub vročini smo tedaj prebivalci kraških vasi sodelovali na tej skupščini in dali občinskemu odborniku Ceschi ter drugim članom pristojne komisije tehtne predloge, o njih razpravljali in postavili občinskim možem tudi druge zahteve za dvojnost krajev nih imen in podobno.

Tedaj se je zelo mudilo, odbornik Ceschia nam je zagotovil, da bodo table z imeni ulic postavljene v pomladi 1970, glede dvojnostnih napisov pa je bil govor o

«postopnosti».

Sedaj je vse zamrlo, saj imamo — po enem letu od tistih sestankov — samo tri dvojne napisne pred Bazovico, Padričami in Križem, o tablah s poimenovanjem ulic po slovenskih zaslužnih pesnikih, pisateljih in padlih partizanih pa ni ne duha ne sluha. In vse kaže, da do jeseni ne bo kruha iz te moke, saj mora sklep o poimenovanju ulic potrditi občinski svet, ki se bo verjetno sestel šele jeseni, v drugi polovici oktobra. Medtem pa sploh ni znano, kdo je za toponomastiko pristojna osebnost v občinskem odboru. Prej je to nalogo imel odbornik dr. Ceschia, a je bil pred nekaj meseci premeščen na drugo službeno mesto v Rim.

Kje se je zataknilo? Ali se ni prej zelo mudilo? Zgodovinski bili, če bi nam kdo izmed članov toponomastične komisije pojasnil, kako je z zadevo, oz. kako napreduje?

(sledí podpis)

HOROSKOP

OVEN (od 21.3. do 20.4.) Ohranite tajno neko vest, da ne bo vaše vzburilo nepotrebnih upanj.

BIK (od 21.4. do 20.5.) Ne delajte si iluzij o osebi, ki spremlja svoje nagibe. Izberite si novo pot.

DVOJČKA (od 21.5. do 20.6.) Če vas neka zamisel ne prepriča, ne bodite prenapetosti. Premislite kaj vam je stori.

RAK (od 21.6. do 22.7.) Neveščnosti in družini zaradi trmoglavosti nekoga. Na čustvenem področju dvomi.

LEV (od 23.7. do 22.8.) Če hočete uspeti, morate upoštevati tudi okolje, v katerem delate. Glasovol.

DEVICA (od 23.8. do 22.9.) Vse bo šlo kot po olinja, če boste skrbno izvrševali svoje dolžnosti. Ne vrtite se v vsaki pogovor.

TEHTNICA (od 23.9. do 23.10.) Neprimišljeno dejanje bode odnose. Skušajte se obvladati.

SKORPION (od 24.10. do 21.11.) Ne nasedajte hvalisanju, če želite uspeti. Nepredvideni dogodki v ljubezni.

STRELEC (od 22.11. do 20.12.) Napeto vzdušje v krogu sodelavcev. Če boste previdni, se bo položaj normaliziral.

KOZOROG (od 21.12. do 20.1.) Usoda se bo poigrala z vami. Če boste potrpežljivi, se bo vse vrnilo v stari red.

VODNAR (od 21.1. do 19.2.) Ne

ko odločitev boste morali odložiti. Poskušajte zadevo zavlačevati, da se bo vse uredilo.

RIBI (od 20.2. do 20.3.) Nekoliko nevarno srečanje, zaradi dvoimnih čustev. Ne bodite neodločni in uresničite načrt.

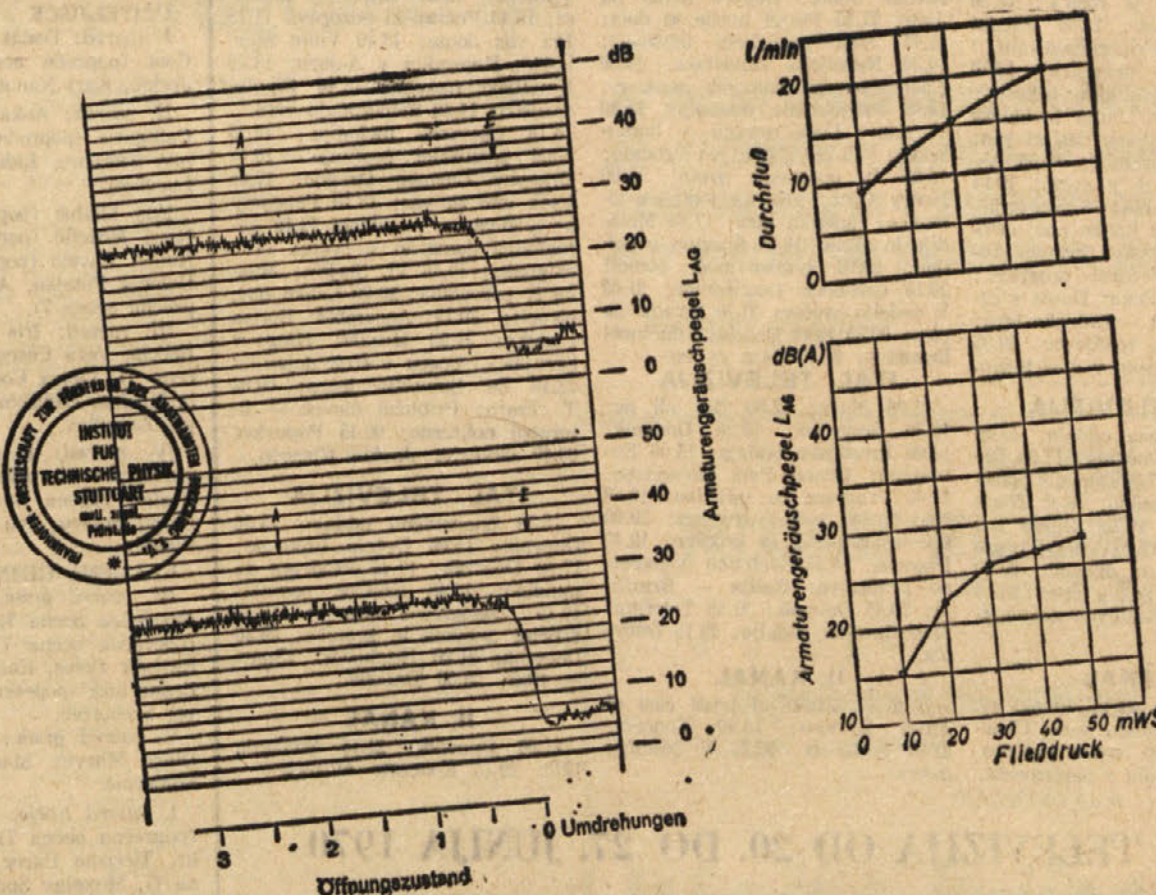
Predno se odločite za nakup pohištva si oglejte izložbe v naših trgovinah in stalno razstavo pohištva v

UL. SETTEFONTANE 58, 62, 64

TRST - TRIESTE

tišina je... iz medenine (kromirane)

Eno izmed aktualnih vprašanj vodovodnih pip napeljav je njihov šum. To velja tako za velike razkošne ali ljudske stanovanjske hiše, kakor tudi za posamične vile. Podjetje Rapetti se je posvetilo temu vprašanju, s katerim se je spoprijelo na težavnih izvoznih tržiščih, koder veljajo točni predpisi glede vodovodnih napeljav v civilnih gradnjah. Preventivni nemški predpisi DIN, zvezek 52 218 določajo maksimalno mejo šuma 30 decibelov za vodovodne pipe do 3 atm. pritiska. To smo v našem podjetju dosegli: npr. pri našem kuhinjskem vodovodnem vozlu 5 ŠUMOM SAMIH 26 DECIBELOV.

Čim manj šuma je eden izmed ciljev pri izdelovanju boljših sodobnih vodovodnih pip in naprav. Vodovodna pipe in ostale vodovodne naprave znamke Rapetti so izdelane po najnovejših predpisih tudi kar se tiče številnih drugih tehničnih aspektov.

RAPETTI VODOVODNE PIPE

zajemčene s pisanim garancijskim potrdilom, veljavnim tri leta po inštalaciji.

Poskuse, izvedene na tehničnem za vodu za fiziko v Stuttgartu (Nemška zvezna republika), so izvedli na vozlu za kuhinjski likaj. Vodovodni vozle je bil z vrtljivo šobo, opremljeno s prezačevalcem (naš člen 671-3). Doseženi so bili enaki rezultati na levi in desni pipi.

LEGENDA
dB = mera šuma, izražena v decibelih. / **Umdrehungen** = število obratov pri odpiranju vodovodne pipe / **Offnungszustand** = odprtost vodovodne pipe. / **A** = točka največjega pretoka vode. / **E** = točka zaprtja pipe. / **NB** = črta na desni strani zaporne točke ustreza osnovnemu šumu tik pred začetkom poskusa. / **Durchfluss** = pretok vode v litrih na minuto. / **Armaturengerauspegel** = raven šuma, izražena v decibelih. / **Fliessdruck** = vodovodni pritisk, izražen v metrih.

Sklicanje občinskih svetov v Sovodnjah in v Doberdolu

Zahvala občinske enotnosti v Sovodnjah svojim volivcem

Dosedanji župan v občini Sovodnje Jožef Čučur je poslal novoizvoljenim občinskim svetovalcem vabilo za prvo sejo občinskega sveta, ki bo v sredo 24. junija zvečer v občinski sejni dvorani v Sovodnjah. Dnevni red predvideva ovrhovitev mandata novoizvoljenih občinskih svetovorcev ter izvolitev župana in občinskih odbornikov.

Tudi župan v Doberdolu Andrej Jarc je poslal vabilo za prvo sejo tamkajšnjega občinskega sveta, ki se bo vršila v petek 26. junija zvečer ob 21. uri. Tudi tu bodo najprej ugotovili pravilnost izvolitve posameznih svetovorcev ter nato prešli k volitvam novega župana in odbornikov.

Po teh uvodnih formalnostih bodo v obeh slovenskih občinskih svetih občinski upravi s svojim rednim upravnim delom.

Predstavniki liste Občinske enotnosti za sovedenjsko občino se iskreno zahvaljujejo vsem volivcem in sodelavcem, ki so v tako velikem številu potrdili polno zaupanje do sedanji občinski upravi. Ta si bo tudi v bodoče prizadevala da bo vredna izkazane zaupanja ter bo upravljala občinske posle v splošno korist vseh občanov.

vi kvalificiranih osnov in kot protitež opozicijske dialektike.

S talci navodili je vodstvo pooblastilo pokrajinsko tajništvo stranke naj začne pogajanja za sestavo uprav levega centra na področju Goriške v skladu z izrazom volje volivcev za napredne in demokratične krajevalne uprave.

Trgovinska zbornica v Gorici je ugotovila, da krožijo na Goriškem ponarejeni bencinski boni raznih tipov in serij. Zato je odredila takojšnjo razveljavitev vseh dosedanjih bencinskih bonov. V naslednjih dneh bodo sporočili postopek za njihovo zamenjavo, kolikor jih bodo spoznali za pravilne.

KD za nadaljevanje uprav levega centra

Pokrajinsko vodstvo kršanske demokracije je po prvotnih in ocenitvi rezultatov zadnjih upravnih volitev na Goriškem prišlo do zaključka, da je treba nadaljevati z upravnimi levega centra na osno-

OBJAVLJAMO URADNE VOLILNE REZULTATE

PRIMERJAVA VOLILNIH REZULTATOV V TREH SLOVENSKEH OBČINAH NA GORIŠKEM

V Doberdolu so najmočnejši komunisti, v Sovodnjah socialisti, v Števerjanu pa SDZ - Tudi KD ima v slovenskih vaseh močne volilne pozicije - PSIUP ima približno enako glasov kot PSU

Včeraj smo javili volilne rezultate v tistih predelih goriške občine, kjer živi precejšnje število Slovencev. Danes objavljamo volilne rezultate v treh slovenskih občinah na Goriškem, rezultate pokrajinskih volitev iz let 1965 in 1970 ter jih primerjamo z delnimi volitvami iz leta 1968. Na vseh treh omejenih letih so glasovali samo tisti, ki imajo domovinsko pravico v teh občinah. Izide občinskih volitev v vseh treh občinah smo že objavili.

OBČINA DOBERDOL

Pokrajinske volitve 1970: KD 42, PSI 60, PSU 7, PRI 5, KPI 410, PSIUP 42, PLI 1, MSI 2, SDZ 306.

Deželne volitve 1968: KD 83, PSI 38, PSDI 94, PRI 7, KPI 377, PSIUP 64, PLI 5, Mon. 2, MSI 4, SDZ 217.

Pokrajinske volitve 1965: KD 57, PSI 38, PSDI 10, KPI 382, PSIUP 53, PLI 4, MSI 3, SDZ 243.

OBČINA SOVODNJE

Pokrajinske volitve 1970: KD 56, PSI 439, PSDI 39, PRI 22, KPI 199, PSIUP 27, PLI 16, MSI 10, SDZ 306.

Deželne volitve 1968: KD 180, PSI 38, PSDI 424, PRI 9, KPI 188, PSIUP 38, PLI 9, Mon. 1, MSI 7, SDZ 315.

Ind. 5.

Pokrajinske volitve 1965: KD 55, PSI 271, PSDI 39, KPI 238, PSIUP 85, PLI 11, MSI 7, SDZ 366.

Obe občini spadata v volilno okrožje Zgajaj.

OBČINA ŠTEVERJAN

Pokrajinske volitve 1970: KD 28, PSI 87, PSDI 22, PRI 6, KPI 72, PSIUP 16, PLI 6, MSI 3, SDZ 253.

Deželne volitve 1968: KD 36, PSI 38, PSDI 120, PRI 7, KPI 74, PSIUP 9, PLI 4, Mon. 1, MSI 7, SDZ 238.

Ind. 3.

Pokrajinske volitve 1965: KD 33, PSI 73, PSDI 39, KPI 106, PSIUP 17, PLI 10, MSI 5, SDZ 258.

Ta občina spada v volilno okrožje Fara - Kopriva.

Kaj nam povedo ti rezultati? SDZ ima skoraj nespremenjene pozicije v Števerjanu, napredovala je v Doberdolu, nazadovala pa v Sovodnjah. Komunisti so napredovali v Doberdolu, nazadovali pa so v Sovodnjah in v Števerjanu. Socialisti so močno napredovali v Sovodnjah, rahlo napredovali v Doberdolu in v Števerjanu, nazadovali pa so v

Sojuzu. Na raznih volitvah so se udeležili volivci, ki so imeli v vseh treh občinah po približno enako glasovno moč. V Doberdolu so komunisti najmočnejši, v Števerjanu pa socialisti, v Sovodnjah pa komunisti.

Naše poletne prireditve

Jutri zaključek praznika v Sovodnjah

Prihodnjo nedeljo zabava v Gabrjah

V Sovodnjah nastopi jutri zvečer folklorna skupina «Emona» iz Ljubljane - V Gabrjah bo praznovanje priredilo prosvetno društvo «Skala»

V Sovodnjah gre poletno praznovanje h kraju. Nocoj se bodo ob zvokih domačega orkestra zavrteli mladi in stari, v bifeju pa bo na razpolago dobro vino z domačimi jedmi. Jutri popoldne bo na nogometnem igrišču tekmovalje v briškoli z bogatimi nagradami, zvečer pa bo nastopila priznana folklorna skupina «Emona» iz Ljubljane, ki bi prikazala vrsto slovenskih in jugoslovanskih folklornih plesov.

Na svoje tradicionalno poletno praznovanje se pripravljajo tudi Gabrčani. Prizadevali člani prosvetnega društva «Skala», ki so imeli v zimski sezoni na svojem sedežu vrsto kulturnih prireditev, so si

naložili na ramena organizacijo večje poletne prireditve, ki jo imela pretežno zabavni značaj. Na obširnem prostoru poleg državne ceste Goriča-Trst bodo prihodnjo soboto, nedeljo in ponedeljek priredili svoj poletni praznik. Obetajo dober orkester iz Nove Gorice, dobro jedajo in še boljše pijačo. Že sedaj vabijo rojake z Goriškega, da se udeležijo njih prireditev.

Vojaški tovrnjak zmečkal tržaški avto v Trzinu

Vojaški tovrnjak, ki ga je vlekel žerjav po Ulici Boito v Trzinu, se je večerj dopoldne nekaj po 10. uri odtrgal od žerjave ter zavozil na levo stran ceste. Pri tem je treščil v fiaz 128 iz Trsta, ki ga je upravljal 41-letni Bruno Orlich iz Trsta, UL Tintoretto 4.

Tovrnjak je popolnoma zmečkal avto in vsi štirje potniki v njem so bili hudo ranjeni ter se jih nemudoma odpeljali v tržaško bolnišnico.

Zdravniki so ugotovili Orlichu udarec v lobo in poškodbo na desnem stegnu ter so ga pridržali za 30 dni na zdravljenju. Njegova žena 47-letna Pierina ima udarec v lobo, zlom nekaj rebra, leve ključnice in druge poškodbe ter so si zanjo pridržali prognozo. Orlicheva mati, 63-letna Alice Cattani, se bo zdravila 30 dni zaradi udarca v lobo in prani kot ter zloma nekaj rebra. Četrta potnica Pierina Buzzi por. Riboli pa ima prav tako pridržano prognozo zaradi številnih poškodb po telesu.

OB KONCU ŠOLSKEGA LETA

Zaključna razstava občinskih otroških vrtcev v Gorici

Odprta bo jutri in v ponedeljek v UL Marconi v Gorici - Sodelujeta tudi slovenska otroška vrtca

Kakor je že vrsto let navada in je prešlo že v tradicijo, bodo tudi letos imeli skupno razstavo občinskih otroških vrtcev v Gorici. Razstavo bodo uredili v nedeljo, 21. t. m. v prostorih novega vrtca v UL Marconi ter bodo na njej prikazali ročna dela in druge otroške stvaritve. Uradna otvoritev bo v nedeljo ob 10. uri ob prisotnosti predstavnikov krajevalnih oblasti. Za občinstvo bo razstava odprta v nedeljo od 10. do 12.30 in v ponedeljek, 22. t. m. dopoldne od 9. do 12.30. Sodelujeta tudi oba slovenska otroška vrtca iz UL Croce in Randaccio.

Predvideno je, da bo slovenski otroški vrtec imel pozeje tudi svojo razstavo v prostorih UL Randaccio, in sicer po vsej verjetnosti v četrtek, 25. t. m. na kar bodo lahko otroci odnesli svoje izdelke ročnih del, risb in spisov, domov za spomin.

stavnikov krajevalnih oblasti. Za občinstvo bo razstava odprta v nedeljo od 10. do 12.30 in v ponedeljek, 22. t. m. dopoldne od 9. do 12.30. Sodelujeta tudi oba slovenska otroška vrtca iz UL Croce in Randaccio.

Predvideno je, da bo slovenski otroški vrtec imel pozeje tudi svojo razstavo v prostorih UL Randaccio, in sicer po vsej verjetnosti v četrtek, 25. t. m. na kar bodo lahko otroci odnesli svoje izdelke ročnih del, risb in spisov, domov za spomin.

Traktoristična gimkana v soboto v Gorici

Goriška sekcija UMA bo skupaj s pokrajinskimi združenimi klubov 3 P organizirala v soboto 27. junija spretnostno vožnje s traktorji fiat 450 in fiat 250 na kolesa za mlade kmetovalce obeh splov v starosti od 18 do 35 let. Vožnje bodo v UL Roma v Gorici z začetkom ob 15. uri, na vsakem vozilu bosta tekmovala po en fant in eno dekle; traktorje bo dal na razpolago agrarni konzorcij.

Kino

VERDI 17.15: «Il gatto con gli stivali». Barvna slikanica.

CORSO 17.30-22.00: «La moglie più bella». A. Oran in O. Muti.

MODERNISSIMO 17.00-22.00: «La storia del Mac Kenna». J. Ireland in R. Woods; italijanski kinema skopski film v barvah.

VITTORIA 17.00-21.30: «Onyricom». J. Birkin in J. Mac Govran. Film je v barvah in mladini pod 18. letom prepovedan.

CENTRALE 17.15: «Il capitano Nemo e la città sommersa». R. Ryan in L. Paluzzi. Barvni ameriški film.

Tržič

PRINCIPE 18.00: «I due nemici». A. Sordi in D. Niven. Kinema skopski film v barvah.

AZZURRO 18.00: «Mia nipote la vergine». E. Fenech. V barvah.

EXCELSIOR 17.30: «Un caso di coscienza». S. Ural. V barvah.

SAN MICHELE 17.30: «L'incredibile furto di mister Giarosole». D. Van Dick in D. Provine. Walt Disneyev barvni film.

Nova Gorica

SOCA (Nova Gorica): «Serif in New York». ameriški barvni film - ob 18.15 in 20.15.

SVOBODA «Vroči pesek otoka Syltas», angleški barvni film - ob 18.30 in 20.30.

DESKLE «Maščevalec iz Dullasse», ameriški barvni film - ob 20.30.

RENCE «Ziviljenje, ljubezen, smrt», francoski barvni film - ob 20.30.

PRVACINA «Tabu», I. del, italijanski barvni film - ob 20.30.

SEMPAS «Krvava obala», ameriški barvni film - ob 20.30.

KANAL «Silvia in ljubezen», italijanski barvni film - ob 20.30.

DEZURNI LEKARNI V GORICI

V Gorici je danes ves dan in po noči dežurna lekarna TAVASANI, Korzo Italija 10, tel. 25-76.

V Trzinu je danes ves dan in po noči dežurna lekarna RISMONDO, UL Enrico Toti, tel. 72701.

DEZURNA CVETLJARNA

Jutri bo v Gorici odprta cvetličarna VOIGTLANDER, UL IX Agosto 3, tel. 24-33.

Razna obvestila

Peski koncert priredila goriška zborna «L. Bratuž» in «M. Filej» jutri ob 18. uri v dvorani Katoliškega doma v Gorici. Na spredu so narodne in umetne pesmi.

AVTOPROMET GORICA, Nova Gorica

TURISTIČNA AGENCIJA

vas vabi, da obiščete:

• restavracijo na Sv. gori, kjer boste hitro in kvalitetno postreženi

• Za prevoz se poslužujte moderne žičnice Dobrodošli

AVTOPROMET GORICA, Nova Gorica

Turistična agencija - Tel. 21-443, 22-911

PRIZNANO MEDNARODNO AVTO PREVOZNIŠKO PODJETJE

LA GORIZIANA

GORICA - UL Duca d'Aosta 180 - Tel. 25-45 - GORICA

PREVZEMAMO PREVOZ VSAKOVRSNEGA SLAGA

JUREN

GORICA

Largo XXVII Marzo 9 - Palača INPS

Via IX Agosto 1

Velika izbira čevljev in torbic po konkurenčnih cenah!

SOBOTA, 20. JUNIJA

TRST A

7.15, 8.15, 13.15, 14.15, 20.15 Poročila; 7.30 Jutranja glasba; 11.35 Slov. narodne; 11.50 Karakteristični ansambli; 12.30 Za vsakogar nekaj; 13.30 Glasba po željah; 14.45 Z glasbo po željah; 15.55 Oddaja za avtomobiliste; 16.00 Opetne melodije; 16.30 G. C. Croce; «Bertoldo»; 16.50 Stapleten orkester; 17.30 Oddaja za mladino; 18.15 Umetnost in prireditve; 18.30 Slovenski očet; 19.10 Družinski obzoriki; 19.30 Laha glasba; 20.00 Sport; 20.50 A. Marodič; «Recept za srečo»; 21.30 Vabilo na ples.

TRST

12.10 Plošče; 14.45 Tretja stran; 16.00 «I solisti veneti»; 16.30 Literarna oddaja; 16.45 Zborovski petje.

KOPER

7.30, 7.45, 8.30, 12.30, 14.00, 15.30, 17.00, 18.00, 20.15, 23.30 Poročila; 7.50 Jutranja glasba; 8.40 Vesela glasba; 11.00 Plošče Rifi; 11.30 Današnji pevci; 12.45 Plošče P.D.U.; 12.00 in 12.45 Glasba po željah; 14.05 Laha glasba; 15.00 Orkestri; 16.30 V ritmu z mladimi; 17.20 Zajopimo in zaigrajmo; 18.10 Plošče R.C.A.; 18.30 Izbrali ste; 19.40 Moderni ritmi; 20.00 Frank Sinatra; 20.30 Prenos RL; 23.10 in 23.35 Plesna glasba.

NACIONALNI PROGRAM

7.00, 8.00, 13.00, 15.00, 20.00 Poročila; 6.30 Jutranja glasba; 8.30 Plošča za poletje; 9.00 Vi in jaz; 13.21 Preizkušajo se diletanti; 14.09 Sergio Endrigo; 15.35 Znanstvena oddaja; 17.10 Veliki variete; 19.05 Znanstvena oddaja; 20.20 Jazz; 21.05 Franchettije skladbe; 22.00 Sodobna ital. glasba; 23.50 Svetovno nogometno prvenstvo.

II. PROGRAM

7.30, 8.30, 13.30, 19.30 Poročila; 8.40 Protagonisti; Claudio Arrau; 9.40 Strnjena komedija; 10.15 in 16.00 Plošča za poletje; 10.35 Program z Bramierjem; 11.35 Zbori z vsega sveta; 12.35 Program s Paolom Villagom; 14.00 Zakaj in kako?; 15.18 Knjižne novosti; 16.35 Popolninski program; 18.35 Glasbeni aperiitv; 20.10 Gončarov; Navadna zgodba.

III. PROGRAM

10.00 Koncert za začetek; 11.15 Resna glasba; 13.00 Medigra; 13.45 Violinist V. Tretjakov; 14.30 Verdi; Machetti; 17.10 Nemščina; 17.35 Skrivnost Stonehenge; 17.45 Gledališki tedi; 19.15 Radijska predreda; 20.05 Haydn in Ravel; 21.30 Simfonični koncert.

FILODIFUZIJA

8.00 Koncert za začetek; 8.45 Haendlov koncerti; 9.45 Sodobna ital. glasba; 10.20 Vzoredna glasba; 11.00 Medigra; 12.30 Čajkovski; Patečica; 13.15 Haydn; 15.30 Laha in operna glasba - stereo oddaja.

SLOVENIJA

6.00, 7.00, 11.00, 14.00, 16.00 in 20.30 Poročila; 7.50 Na današnji dan; 8.15 Inform. oddaja; 9.10 Glasbena matineja; 10.05 Polke in valčki; 11.15 Pri vas doma; 13.10 «Zavetja je roža»; 13.30 Kmetijski nasveti; 13.40 Pihalni orkester; 14.30 Priporočila vam...; 15.10 Glasbena pravilnica; 15.30 Vedri zvoki z velikimi orkestri; 16.40 Hačaturjan; Suita iz baleta «Gajane»; 17.00 Vsk dan za vas; 18.50 Majhni ansambli; 19.00 Aktualnosti doma in v svetu; 19.15 «Rad imam glasbo»; 19.45 S knjižnega trga; 20.00 Lahko noč, otroci; 20.15 Ansambel bratov Avsenik; 21.00 Večerni program; 21.30 Wolfgang Ecker; Dama s črnim jazbecarjem - radijska igra; 23.20 Oddaja za izseljenice; 00.05 S pesmijo in plesom v novi teden.

ITAL. TELEVIIZIJA

12.30 Znanstvena oddaja; 13.00 Komike; 13.30 Dnevnik; 17.00 Dežela Gioacigio; 17.30 Dnevnik; 17.45 Program za mladino; 18.45 Znanstvena oddaja; 19.10 Sedem dni v parlamentu; 19.30 Verski pogovori; 19.50 Športni dnevnik; 20.30 Dnevnik; 21.00 Senza rete; 23.15 Dnevnik; 23.55 Svetovno nogometno prvenstvo.

II. KANAL

21.00 Dnevnik; 21.15 Junaki risank; «Poletje knalu mine, Charles Brown»; 22.00 Nervit; Vartpol; 23.00 Sedem dni v parlamentu.

JUG. TELEVIIZIJA OD 20. DO 27. JUNIJA 1970

SOBOTA, 20. junija

21.00, 23.45 Poročila; 16.45 Olimpijadi mladih v Novem Sadu; 18.35 Obzoriki; 18.40 Po domače; 19.00 Zborovski pevci; 19.30 Plošče; 20.20 I. svetovna vojna; 20.45 Cikcak; 21.35 Zabavno-glasbena oddaja; 22.20 Skrivnosti morja; 22.45 Močnejše od življenja - film; 22.50 in 00.55 Svetovno nogometno prvenstvo v Mehiki; tema za III. in IV. mesto.

NEDELJA, 21. junija

21.55, 23.50 Poročila; 10.30 Po domače; 10.35 Plastične mase v kmetijstvu; 11.00 Kmetijska oddaja; 11.45 Mozik; 11.50 Sebastijan in odrasli; 12.40 TV kazipot; 13.00 Jugoslavija, dober dan - Inform. zabavna oddaja; 13.45 Zabava vas Tom Jones; 17.10 Lolita - film; 19.50 in 20.55 Svetovno nogometno prvenstvo v Mehiki - finale; 22.30 Humoristična oddaja; 23.05 Video; 23.15 Športni pregled; 24.00 Olimpijadi mladih v Novem Sadu.

PONEDELJEK, 22. junija

21.00, 23.35 Poročila; 18.00 Med.

NEDELJA, 21. junija

8.15, 13.15, 14.15, 20.15 Poročila; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Maša; 9.45 Nach-Vivaldi; Koncert za orgle; igra Bergant; 10.00 Mercerjev godalni orkester; 10.15 Poslušali boste; 10.45 V prazničnem tonu; 11.15 J. Spyri; Heidi; 12.00 Nabožna glasba; 12.15 Vera in naš čas; 12.30 Staro in novo v zabavni glasbi; 13.00 Domače pesmi; 13.30 Glasba po željah; 14.45 Glasba iz vsega sveta; 15.30 G. Mosca; Bivši učenci; 17.25 Primorska poje; 18.00 Milaniaturni koncert - 18.45 Pratiška; 19.00 Jazz; 19.30 Glasba iz filmov in revij; 20.00 Sport; 20.30 Iz slov. folklore; 21.00 Semeni plošče; 22.00 Nedelja v sportu.

TRST

9.00 Orkestri; 10.30 Tržaške pesmi; 12.10 Plošče.

KOPER

7.30, 12.30, 14.00, 15.30, 20.15, 23.30 Poročila; 7.15 Jutranja glasba; 10.00 Glasbena medigra; 10.10 Fumoram; 10.30 Baletna glasba; 11.00 Ansambel The Traktovski; 11.15 Novosti Ariston; 11.30 Današnji pevci; 11.45 Pogovor s poslušalci; 12.00, 12.45 in 16.00 Glasba po željah; 14.30 Laha glasba; 15.00 Parada orkestror; 16.00 Prenos RL.

NACIONALNI PROGRAM

8.00, 13.00, 15.00, 20.00 Poročila; 6.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Glasba za godala; 9.30 Maša; 10.15 Plošča za poletje; 11.35 Roditeljski krožek; 12.28 Hit Parade; 23.21 Popolninski oddaja; 15.10 Popolne z Mino; 16.40 Predvečerjem, večeraj in danes; 17.30 Nedeljski koncert; 18.30 Glasba in sport; 20.25 Program z Gionom Bramierjem; 21.30 Beethovenove skladbe; 22.05 Solisti.

II. PROGRAM

8.30, 13.30, 19.30 Poročila; 7.19

PRED REŠITVIJO SPORA O ŠOLSTVU V ITALIJI

SLOVENSKI ŠOLNIKI SO SKLENILI
DA NADALJUJEJO Z ZAPORO IZPITOV

Njih sklep je povsem upravičen, saj niso rešena niti tista vprašanja, ki so bila urejena pred leti za njihove italijanske kolege - Solidarnost slovenske javnosti

Po vestih iz Rima se ni dokončno rešeno vprašanje šolske stavke odno-
sno zapore izpitov in redovanj in
šest sindikalnih organizacij tako
imenovane «intese» še ni sprejelo
dokončne stališča. Vendar se zdi
da bo verjetno danes, v soboto,
prišlo do rešitve teka vprašanja in
to na osnovi poziva vsedravnih or-
ganizacij CGIL, CISL in UIL.

Kot smo že včeraj podrobno po-
ročili — in to kljub vsedravnim
stavki tiskovnih agencij — je prišlo
do rešitve vprašanja po razgovoru
med predsednikom vlade in med
trema vsedravnimi tajniki vsedr-
avnih konfederacij CGIL, CISL in
UIL.

Iz že včeraj objavljenih poročil
tudi izhaja, da je vlada glede
bitvenih vprašanj naredila nov ko-
rak za rešitev stavke šolnikov in

njih specifičnih šolskih sindikatov,
kot tudi glede splošnih zahtev, ki
jih izražajo vsedravnne sindikalne
organizacije.

Glede slovenskih šolnikov pa po-
ložaj ni tak.
Zaradi tega so slovenski šolniki
na današnji seji svoje sindikalne
organizacije sklenili, da se nadalju-
je zapora izpitov in redovanj in to
za nedoločeni čas.

Za razliko od stališč vsedravnih
sindikalnih organizacij torej slo-
venski šolniki zastružujejo svoj sin-
dikalni boj.
To je povsem razumljivo, saj so
slovenski šolniki večkrat prizadeti
in večkrat oškodovani:

oškodovani so kot njihovi italijan-
ski kolegi s katerimi žive v isti
državi in se zato vključujejo v
splošne napore vseh italijanskih šol-

nikov za napredek šolstva in za u-
veljavitev njihove osebnosti.

Slovenski šolniki pa so istočasno
v še slabšem položaju kot so bili
na Tržaškem izpred 1954. leta, na
Goriškem pa niti za to leto ne vedo.

Osnovna zahteva sindikata sloven-
ske šole gre torej za to, da se vsaj
za sedaj rešijo vprašanja, ki so bila
za italijanske delovne to-
varšve rešena že pred dvajsetimi
leti.

Slovenska javnost mora upošte-
vati upravičene zahteve slovenskih
šolnikov.

Cenjenim bralcem se opravi-
čujemo za nekatere pomanjkljiv-
osti v poročanju, do katerih
je prišlo zaradi večerjane del-
ne stavke tiskarskih delavcev.

šolnikov in njih težave ter mora
upoštevati, da ne gre samo za neke
ozke sindikalne zahteve določene
kategorije — in mora tudi upošte-
vati težave, do katerih bo prišlo
glede otrok, ki posejajo slovensko
šolo, težave glede izpitov in osnov-
nih, srednjih in višjih šolah in naj-
hujše težave glede matur.

Na drugem mestu objavljamo
stališče predsedstva Slovenske kul-
turno-gospodarske zveze glede tega
vprašanja, prepričani pa smo, da
bodo o tem vprašanju zavzele urad-
na stališča vse slovenske organiza-
cije in vse stranke, ki zagotavljajo
pravice slovenskega študentstva.

Istočasno pa gre tudi za izjave
mednarodnih delavcev, ki so bila
podpisana v Londonu pred dobri
petnajstimi leti in ki z duhom in
s črko vsa ta vprašanja izrecno do-

končno rešujejo. Kako je mogoče,
da se v ozračju resnično dobrega
sodelovanja dopušta stanje, ko ni
rešena osnovna vprašanja slo-
venskih šolnikov in to niti ona, za
katera je parlament izglasoval leta
1961 posebni zakon.

V senatu razprava
o razvezi zakona

RIM, 19. — V senatu se je v
petek pričela razprava o razvezi
zakona, med katero je prišlo do
ostrega spora med laičnimi stran-
kami in krščansko demokracijo. Za
nimovo pa je da so objavili v tej
zvezi vse dokumente, ki so bili
izmenjani med Italijo in Sveto stol-
ico od 22. avgusta 1965 do danes,
kot tudi dokumente, ki so temeljni
za sedanjo razpravo.

Železničarji
so preklicali stavko

RIM, 19. — Vsestranske sindikalne
organizacije železničarjev so skle-
nile, da preključijo stavke železni-
čarjev, ki so bile napovedane od
21. junija. Predstavniki železničar-
jev so menili, da se je v poslanski
zbornici pričela razprava iz kate-
re izhaja dobra volja vlade. Pred-
stavniki vseh treh sindikalnih orga-
nizacij se bodo v prihodnjih dneh
sestali in razpravljali o položaju.

CERN o protosinhrotronu

ZENEVA, 19. — V Zenevi se je
sestal svet CERN (Evropska orga-
nizacija za atomsko raziskovanje),
ki je obravnavala izgradnjo proto-
sindhrotrona z močjo 300 GEV. Po-
oblastili so ravnatelja načrta, da
dokončno preuči novo rešitev glede
namestitve protosindhrotrona. Znano
je, da je prišlo do ostrih sporov
najprej med Italijo in Francijo,
končno pa je Zvezna Nemčija zaht-
evala naj bo protosindhrotron na-
meščen na nemškem področju, če-
prav to ne ustreza docela vsem
zahtevam. Sedaj gre za kompromis-
ni predlog, da bi izkoristili že ob-
stoječe naprave, da bi zgradili po-
speševalnik z omejenimi zmogljivi-
stmi in da bi ga končno kasneje
okrepili na najvišjo predvideno
zmogljivost. Predlog so odprli Fran-
cija in Švica, ostale države čla-
nice CERN pa se niso izjemale.
Odobril so milijon švicarskih fran-
kov, da se načrt profesorja Adam-
sa dokončno preuči v vseh podrob-
nostih. Ponovno bodo ta vprašanja
obravnavali v oktobru.

Greija izstopila
iz Mednarodne
organizacije dela

ZENEVA, 19. — Grške oblasti so
ukazale svoji delegaciji, ki sodeluje
na 54. mednarodni konferenci za
delo, naj se nemudoma oddalji.
Sklep so sprejeli iz protesta, ker
je konferenca pripravljala načrt za
rešitvijo proti grškim poklonikom
in njihovu odnosu do sindikatov.

PARIZ, 19. — Leader francoskih
kontestatorskih trgovcev Gerard Ni-
coud ni v Nancyju pustil do besede
finančnega ministra Valerija Giscard-
a d'Estainga, ko je hotel sprego-
voriti na volilnem shodu golišči-
nega kandidata Reneja Souchala, ki
je glavni nasprotnik tajnika radi-
kalne stranke Jean - Jacquesa Ad-
am - Schreiberja. Zaradi nereda,
ki je nastal, je Giscard moral zapu-
stiti dvorano.

Sudanski predsednik zaključil
petdnevni obisk v Jugoslaviji

El Nimeiri je odpotoval na uradni obisk v Bolgarijo

(Od našega dopisnika)
BEOGRAD, 19. — Predsednik re-
volucionarnega sveta in vlade Su-
dana El Nimeiri je odpotoval da-
nes po petdnevem uradnem ob-
isku v Jugoslaviji na uradni obisk
v Bolgarijo.

V obširnem poročilu o obisku se
med drugim poudarja, da sta Tito
in El Nimeiri opravila vsestransko
in izčrpno izmenjavo misli o naj-
važnejših mednarodnih vprašanjih,
in o vprašanjih, ki se nanašajo na
sodelovanje med obema državama
ter o politiki neuvrščenosti. Pred-
sednik sta ugotovila enakost po-
gledov dveh držav o najvažnejših

mednarodnih vprašanjih, posebno
glede rešitve kriz na Blaznem vzhodu
in v jugovzhodni Aziji, in pouda-
rila potrebo vlaganja stalnih napo-
rav za rešitev vprašanj, ki obre-
njujejo mednarodno skupnost. Pred-
sednika sta potrdila svoje globoko
pričevanje, da morajo odnosi med
državami temeljiti na načelih ena-
kopravnosti, spoštovanja suverenosti,
neodvisnosti in teritorialne celo-
ovitosti in nevmesavanja v notra-
nje zadeve drugih. Tito in El Ni-
meiri sta izrekli posebno zaskr-
bljenost zaradi nevarnega razvoja
položaja na Blaznem vzhodu, ob-
sodila napore nekaterih zahodnih
držav, posebno ZDA, ki podpirajo
izrael v njegovi nepopustljivi in na-
padni politiki. Predsednika sta
potrdila potrebo podvzema nujnih
ukrepov mednarodne skupnosti in
drugih odgovornih činitelj, da bi
izrael prisilili k spoštovanju skle-
pov varnostnega sveta OZN in k
umiku svojih čet iz zavzetih ozem-
elj. Tito in El Nimeiri sta izre-
kla svojo podporo pravični borbi
palestinskega ljudstva za uresnič-
enje njegovih zakonitih pravic. Pred-
sednika Jugoslavije in Sudana sta
prav tako izrazila svojo globoko
zaskrbljenost zaradi razvoja polo-
žaja v jugovzhodni Aziji, obsodila
razširitev vojne na Kambodžo in
se zavzela za brezopojni umik
vseh tujih čet s področja Indokitaj-
ske ter izrekla svojo polno podpo-
ročasni vladi Južnega Vietnamu
in vladi princa Sihanuka.

Tito in El Nimeiri sta opozorila
tudi na neljudsko politiko v neka-
terih državah v Južni Afriki in da
la polno podporo afriškim osvobod-
ilnim gibanjem. Najvišja zastop-
nica Jugoslavije in Sudana sta
poudarila neobhvatnost doslednega
spoštovanja načel listine svetov-
ne organizacije in potrebo po ures-
ničenju v njene univerzalnosti. Sve-

tozna organizacija bi po njenem
mišljenju morala svojo 25-letnico
proslaviti s konkretnimi akcijami
za rešitev perečih mednarodnih
vprašanj, ki žel del časa čakajo na
rešitev.

Tito in El Nimeiri sta poudarila
trdno in trajno privrženost obeh
držav politiki neuvrščenosti in pri-
pravljenosti, da s ostalimi neuvr-
ščenimi državami prispevajo k so-
lidni pripravi konference na vrhu.
Predsednika sta izrazila mišljenje,
da je na sedanji stopnji razvoja
mednarodnih odnosov varnost posa-
meznih držav sestavni del svetovne
varnosti, ki mora temeljiti na pol-
nem spoštovanju mirolnosti in
aktivne koeksistence.

El Nimeiri je na sinočnji tiskovni
konferenci na Brionih izjavil, da je
izrael baza politične napadnosti na
Srednjem vzhodu in izrazil prepri-
čanje, da se bodo Palestinci do po-
polne zmage borili za svoje pravice.
Predsednik Sudana je dejal,
da izraelska napadnost ne ogroža
samo arabskih držav, temveč mir
na svetu, da arabsko ljudstvo v svo-
ji borbi računa na pomoč vseh na-
prednih sil na svetu, posebno na
pomoč socialističnih držav. El Ni-
meiri je govoril o notranjem polo-
žaju Sudana ter o naporih za u-
trditve notranjih razmer in izrekel
posebno priznanje Jugoslaviji, ki je
prva nudila Sudanu pomoč v borbi
proti pomanjkanju vode in dala
kredite za graditev številnih to-
varn in sudanske trgovske morna-
rice. Predsednik Sudana je zelo u-
godno ocenil sudansko - jugoslovansko
sodelovanje in dejal, da imata
Jugoslavija in Sudan skupno stali-
šče o mirolni koeksistenci in ne-
uvrščenosti. El Nimeiri je izrazil
pričevanje, da se bodo jugoslovansko -
sudanski odnosi v bodoče še
hitreje razvijali in krepili.

B. B.

TRŽAŠKI DNEVNIK

DA BI PRIMERNO VALORIZIRALI «LESONO SPECIALIZACIJO»

Trstu je potreben sodobno zamišljen
mednarodni salon lesne proizvodnje

Tako je včeraj naglasil predsednik lesnega centra posl. Belci

Tržaški velesejem doživlja svoje
najintenzivnejše dneve: včeraj se
je pričelo V. mednarodno zasedanje
o lesu, v okviru katerega so se
strokovnjaki iz Italije in tujine lo-
tili zlasti vprašanj trgovske nara-
ve, medtem ko se bodo danes spo-
prijeli s problematiko lesne indu-
strije. Zasedanje organizira Itali-
jansko združenje trgovcev z lesom
in pluto v sodelovanju s tujakšnje
trgovinsko zbornico in združenjem
tržaških trgovcev z lesom. Otvorit-
vene slovesnosti včerajšnjega zasa-
danja so se med drugimi udeležili
predsednik trg. zbornice dr. Cai-
dassi, predsednik tržaškega centra
za dokumentacijo o mednarodni les-
ni trgovini dr. Belci, predsednik
italijanskega združenja trgovcev z
lesom in pluto Proto, predsednik
združenja tržaških lesnih trgovcev
Viktor Kralj, predsednik Neodvis-
ne ustanove za tržaško pristanšče
dr. Franzil, predstavniki tujih de-
žel, ki nastopajo v okviru lesne
razstave ter številni tržaški operat-
terji z lesnega področja.

Predsednik velesejma dr. Sloco-
vich je pred začetkom strokovnega
zasedanja izročil posl. Belciju in
dr. Protu spominski plaketi v pri-
znanje za njuno prizadevanje v
zvezi s tržaškim velesejemom. Otvo-
rilen govor je nato imel posla-
nec Belci, ki je naglasil pomen les-
ne trgovine in industrije za trža-
ško in deželno gospodarstvo ter
potrdil namen tujakšnjih krogov, da
bi v prihodnje organizirali na les-
nem področju mednarodni salon le-
sne proizvodnje, s čimer bi poleg
vsega preprečili tržaškemu velese-
ju, da bi polagoma zapadel v de-
kadenco, ki preti vsem nespeciali-
zanimim sejemskim prireditvam na
svetu. Bodočnost tržaške specializ-
acije na lesnem področju bo za-
jamčena samo s takšnim salonom,
je naglasil govornik, s katerim bo
mo lahko predstavljali mednarod-
nim poslovnim krogom in strnjeni
in organizirani celoti ves «lesni pro-
ces» od izkoriščanja gozdnega bo-
gastva do izdelovanja najrazličnej-
ših finalnih proizvodov lesne indu-
strije. Na koncu je dr. Belci izra-
zil prepričanje, da ima les kljub
prodirajočim plastičnim masam še
vedno zagotovljeno svetlo bodoč-
nost: pomislimo samo na pospeše-
no gradnjo week-end hišic, sport-
nih čolnov in podobno. Trgovci in
njihove stanovske organizacije pa
naj budno sledijo pulzu tržišča, da
ne bodo zamujali nobene ugodne
priložnosti za afirmacijo in da bi
jih morebitna preusmerjanja v po-
trebnejši les in konkurenčnega bla-
ga ne zalotila nepripravljenosti.

Po uradnih krogih se je začelo
strokovno zasedanje z naslovom
«Za razširitev »razvoj in uspeh le-
sne trgovine: prodajati sodobno o

čemer je podal glavno poročilo pred-
sednik vsedravnega združenja les-
nih trgovcev Proto.

Zasedanje se bo kakor rečeno na-
daljevalo danes, to pot pa so v
ospredju vprašanja industrijske
predelave lesa. Glavna razprava
se bo sukala okoli teme «Sodobne
smernice glede izkoriščanja lesa v
Evropi», o čemer bosta med dru-
gim govorila tudi ing. G. Menzel
iz Zahodne Nemčije in D. Sarrot iz
Francije. Današnji spored sejem-
skih aktivnosti predvideva nadalje
tiskovno konferenco češkoslovaške-
ga trgovskega atašeya v Rimu Ja-
roslava Votrube, skupen ogled ve-
lesejma s strani skupine deželnega
združenja podjetnikov in srečanje
delegatov iz afriških dežel EAMA-
EGS s predstavniki tujakšnjih les-
nih operaterjev.

Danes prva vožnja
hidrogliserja
Trst-Portorož

Za danes je napovedan prvi odhod
hidrogliserja na novi poletni tu-
ristični prosti Trst - Portorož. Hi-
drogliser bo odšel vozil na tej re-
laciji vsako soboto ob 9.30 in ob
18.30 iz Portorža pa se bo vračal
z odhodom ob 8.00 in ob 16.45.
Vsako nedeljo bo hidrogliser vozil
v Portorož, v primeru zadostnega šte-
vila potnikov (najmanj 25) pa se bo
vožnja podaljšala do Rovinja. Iz
Trsta bo plovilo odhajalo vsako
nedeljo ob 9.00, iz Portorža pa ob
18.15 (ter pristajalo v Trstu ob
20.15), kolikor bi bila vožnja po-
daljšana do Rovinja pa bo hidroglis-
er pristajal jutraj v tem mestu ob
9.30, odhajal pa ob 17.45 po lokal-
nem času. Vsako nedeljo zvečer

pa bo «leteča ladja» ob 20.45 po-
novno odhajala v Portorož, kjer je
izhodišče poletne turistične proge.

Potnike in turiste bo seveda zani-
malo, koliko stane vožnja: iz Trsta
v Portorož 1.500 lir, tja in nazaj
2.500 lir; iz Trsta v Portorož 2.750,
povratna karta 4.000 lir. Dodatek
za odsek Portorož - Rovinj (samo
povratna karta 2.500 na osebo. O-
troci do 10. leta starosti plačajo
polovično ceno.

ŠPORT

NOGOMET
POKAL KRASA 1970Jutri v Križu
štiri srečanja

Jutri se bo začel v Križu nogo-
metni turnir za «Pokal Krasa 1970».

Na sporedu bosta naslednji sreča-
niji:
10.30 Aurisina - Juventina
17.30 Vesna - Breg

Turnir se bo nadaljeval prihodnjo
nedeljo in ponedeljek s srečanjima,
veljavima za osvojitev 3. oz. 1.
mesta.

Po nedeljski nogometni tekmi bo
do Borovi košarkarji in odbojkarji
ponovno stopili na igrišče. Tokrat
se bodo pomerili z eno enajsterico
Treč, ki se pripravljata za tradicio-
nalni spopad med starimi in mla-
dimi. Izbrana Borova nogometna po-
stava bo naslednja: Orel; R. Stare
(A. Sirk), Ušaj, Franko, Laković,
Persinger, Rudes, N. Sirk, P. Stare,
Plesničar, Fučka (Vodopivec). Tek-
ma bo jutri, v nedeljo, ob 9. uri
na Padričah. Igralci naj bodo na
igrišču ob 8.30. Borovci naj prinese
plave majčke.

POZOR

ŠPORTNO IGRIŠČE V UL. FLAVIA

CIRKUSA

OGROMEN
USPEHMOIRE
ORFEI

NA LEDU

(CIRCO SUL GHIACCIO)

OB PRILIKI FINALNE TEKME ITALIJA BRAZILIJA
BO V CIRKUSU V NEDELJO, 21. JUNIJA ENA
SAMA PREDSTAVA Z ZAČETKOM OB 16. URI
IN Z ZAKLJUČKOM TOČNO OB 19. URI

NAPREJ PLAVI!

Na XXII.

TRŽAŠKEM VELESEJMU

OD 14. DO 28. JUNIJA

IN SICER V

jugoslovanskem paviljonu

(PALAČA NARODOV)

RAZSTAVLJA

tržaška knjigarna

KNJIGE VSEH SLOVENSKIH ZALOŽB

SPREJEMAMO NAROCILA

ZA VSE RAZSTAVLJENE KNJIGE

MED KUPCE BOMO RAZDELILI

Z ZREBANJEM 17 KRASNIH

KNJIŽNIH DARIL, MED TEMI:

Valvasor:
TOPOGRAPHIA DUCATUS CARNIOLAE
SLOVENSKO SLIKARSTVO
B. Jakac: MONOGRAFIJA

Na svidenje na sejm!

NEPRIČAKOVAN IZID VOLITEV V VELIKI BRITANJI

Prepričljiva zmaga konservativcev
nad Wilsonovo laburistično stranko

LONDON, 19. — Konservativna stranka je zmagala na v-
ečajnih slošnih volitvah v Veliki Britaniji. Laburisti, za katere so
skoraj vsa predvidevanja in ankete pred volitvami nakazovale, da bodo
zmagali, čeprav z manjšim odstotkom kot zadnjič, so bili hudo po-
porani. Po zadnjih vestih, ko manjkajo podatki sam ois petih volič-
ev, so konservativci že dobili 328 sedežev v novi poslanski zbornici,
laburisti 287, liberalci 4 in druge manjše stranke 4. Konservativci
so dobili, brez omenjenih petih vo-
ličev, 13.066.462 glasov, ali 46,4
odst. (leta 1966 41,5 odst.), labu-
risti pa 12.110.588 glasov, ali 43
odst. (leta 1966 48 odst.).

Danes popoldne, kot je bilo pred-
videno, je dosedanjí predsednik
vlade Harold Wilson obiskal kralji-
co in ji predložil ostavko, ki jo je
kraljica sprejela. Malo pozneje
pa je prišel v kraljevsko palačo
predsednik konservativne stranke
Edward Heath, ki ga je kraljica
pooblastila da sestavi novo vlado.

Wilson je že danes jutraj v in-
tervju na televiziji priznal, da je
bila njegova stranka premagana.
Ko je bilo preštetih komaj ena tret-
jina glasov, je Wilson izjavil: «Zdi
se, da konservativci razpolagajo z
nadostno večino.» Dodal je, da bo
Heath našel izredno zdravo gospo-
darstvo, morda najbolj zdravo, ki
je kdaj koli našel nov predsed-
nik vlade.

V konservativnih vrstah vlada ve-
liko navdušenje. Edward Heath je
prvi neporočen predsednik vlade
po 65 letih. Nekateri politični ko-
mentatorji so se prepозno zavedli,
naj se je v Veliki Britaniji pripo-
tito in so šele danes izjavili, da
je bilo kaj takega pričakovati pred-
vsem zaradi nestabilnosti šterlinga
in londonske borze v zadnjih dneh.
V resnici pa so bili do sinoči še
velj prepričani, da bodo zmagali
laburisti.

Včerajšnje volitve so tudi poka-
zale, da v Veliki Britaniji zginja-
jo manjše politične skupine. Tako so
laburisti popolnoma izgubili nacionalni
list v Wellesu in na Škotskem, tudi
liberalci so nazadovali, čeprav so
bili še do včeraj zelo šibki.

Novi predsednik vlade je še pred
zadnjo popoldansko sejo laburistič-
ne vlade pred Wilsonovo ostavko iz-
javil, a bodo o novih ministrih go-
vorili jutri ali v ponedeljek.

Zmaga konservativcev je imela
danes jutraj na londonski borzi iz-
redno blagodejni učinek. Vrednost
šterlinga je izredno poskočila. Stro-
kovnjaki ugotavljajo, da gre za sto-
tise milijonov šterlingov, ki so jih
predobili vrednostni papirji. Takšne-
ga skoka na londonski borzi še ne
pomenijo. Gospodarski in finančni
krogi so bili razočarani nad labu-
ristično politiko zlasti glede notra-
njega gospodarstva ter zunanje po-
litike.

Politični opazovalci v Londonu
menijo, da bo tudi za konservativ-
no stranko vstopa vstopa Velike
Britanije v Evropsko gospodarsko
skupnost preizkusni kamen. Čeprav
se konservativci že izjavljajo, da
je vključitev, je treba sedaj vstop
Velike Britanije v EGS gledati tudi
v luči zadnjih dni volilne kampanje,
ko je pojavil v konservativni
stranki struji velik odpor proti vsto-
pu v EGS.

Prav predstavniki te struje so
tudi volitvah dobili izredno veliko
število glasov in so skoraj povsod
prevzeli sedeže laburistom. To po-
meni da je širok krog prebivalstva
v Veliki Britaniji, ki ni preveč na-
klonjeno za vključitev v gospodarsko
skupnost.

Na včerajšnjih volitvah so bili po-
meniti tudi vidni laburistični pred-
stavniki, kot bivši zunanji minister
Brown, ki ni bil ponovno izvoljen.
Čeprav je v zadnjih 25 letih vedno
zmagal v svojem volilnem okrožju,
tudi ministrica za umetnost v Wil-
sonovi vladi, vdova po pokojnem
gospodarskem ministru, ni bila izvoljena. Sam vo-
lilni laburistični stranke Wilson
je dobil mnogo manj glasov kot na
zadnjih volitvah.

Nova vlada
in devalvacija
v Argentini

BUENOS AIRES, 19. — Po sko-
raj desetih dneh od odstavitve ge-
nerala Juana Carlosa Onganije je
v Argentini včeraj prisegel zvesto

Wilson podal ostavko, kraljica že pooblastila konser-
vativnega leaderja Heatha, da sestavi novo vlado

pomeni, da velja 4 pesosi en do-
lar (prej je en dolar veljal 3,50 pe-
sosa). Minister za ekonomijo je se-
daj Carlos Moyano Llerena, ki je
po poklicu odvetnik in ekonomist
ter je bil svetovalec prejšnjega
ministra za ekonomijo Adalberta
Kriegerja Vasene, ki je tudi pri-
pravljal zadnjo devalvacijo leta 1967.
Korist te devalvacije naj bi bila
večja možnost konkurence na sve-
tovalnem tržišču, kar bi seveda po-
večalo argentinsko proizvodnjo. Ven-
dar pa bo to pomenilo tudi neko
logično povziranje cen v notranji tr-
govini. Zdi se, da je nova vlada
pripravljena tudi sorazmerno zviša-
ti plače in mezde, saj so baje

prav sindikalni boji povzročili od-
stavitev prejšnje in ustanovitve no-
ve vlade.

Greija izstopila
iz Mednarodne
organizacije dela

ZENEVA, 19. — Grške oblasti so
ukazale svoji delegaciji, ki sodeluje
na 54. mednarodni konferenci za
delo, naj se nemudoma oddalji.
Sklep so sprejeli iz protesta, ker
je konferenca pripravljala načrt za
rešitvijo proti grškim poklonikom
in njihovu odnosu do sindikatov.

PARIZ, 19. — Leader francoskih
kontestatorskih trgovcev Gerard Ni-
coud ni v Nancyju pustil do besede
finančnega ministra Valerija Giscard-
a d'Estainga, ko je hotel sprego-
voriti na volilnem shodu golišči-
nega kandidata Reneja Souchala, ki
je glavni nasprotnik tajnika radi-
kalne stranke Jean - Jacquesa Ad-
am - Schreiberja. Zaradi nereda,
ki je nastal, je Giscard moral zapu-
stiti dvorano.

Sudanski predsednik zaključil
petdnevni obisk v Jugoslaviji

El Nimeiri je odpotoval na uradni obisk v Bolgarijo

(Od našega dopisnika)
BEOGRAD,

Čestitke Primorskemu Dnevniku

Ob 25-letnici izhajanja našega dnevnika smo prejeli še naslednje čestitke:

Dragi tovariši, ob proslavi 25-letnice obstoja pošilja delovni kolektiv uredništva «Arene» svojim kolegom najpristnejše čestitke in najboljše želje za nadaljnje delo in rast Primorskega dnevnika. Že polnih 25 let je Primorski dnevnik nosilec slovenske besede in kulture, most, preko katerega se spoznavajo italijanski narod in narodi Jugoslavije in zato si je pridobil nedeljeno priznanje jugoslovanskih in italijanskih krogov. Z objektivnim zapisovanjem sodobnih dogajanj na svojem področju je Primorski dnevnik kronist obdobja, v katerem je prišlo do boljšega medsebojnega spoznavanja med narodi z obeh strani meje, kazajoč tako na edino pravilno pot, ki je pot razumevanja in pot miru. Primorski dnevnik se je vedno boril za ureditev položaja slovenske narodne skupnosti v Italiji in mnogo pripomogel k obstoju njenih pravic. Slovenska kultura v Trstu in širši okolici Trsta je dobila na straneh našega dnevnika svoje ogledalo in si tako izboljšala svoje mesto v splošni kulturni zakladnici te pokrajine. Želimo Vam mnogo nadaljnjih uspehov v velikem poslanstvu, ki ste ga doslej zelo uspešno opravljali v zadovoljstvo naših narodov.

Kolektiv uredništva «Arene»,
Zagreb

Čestitamo k 25-letnici našega plodnega dela in želimo, da bi tudi v bodoče s polnim uspehom delali za uresničitev Vaših ciljev na področju sodelovanja in zblizovanja dveh sosednih dežel.

Davorin Sosič,
urednik «Večernjega lista»,
Zagreb

Ob praznovanju 25-letnice ustanovitve našega dnevnika, tako dragocenega in nepogrešljivega za Trst, zlasti pa za slovensko ljudstvo v mestu in pokrajini, prejemate, gospod urednik, tudi moje skromno pohvalo in občudovanje za list, ki ga vodite v duhu jasnosti in demokracije, predvsem pa v spoštovanju do tistih borcev, do tistih mučnikov, ki so nam omogočili bolj svobodno življenje. Z željo, da bi se Vaš list vedno bolj razvijal in ostal zvest duhu in dosežkom demokracije v našem mestu in pokrajini, s spoštovanjem

Karlo Pentič

oče padlega partizana Seva
Pentiča, borca belokranjskega odreda NOB IN POS

Ob 25-letnici izhajanja Primorskega dnevnika naj bo vsem urednikom in založnikom in ponos, da že četrto stoletje pišejo in urejajo slovenski dnevnik v Trstu. Imam občutek, da ni večjega čestitčenja v delu, kot je zavest, da s listom besedo pomagamo ljudem naše narodnostne skupnosti v zamejstvu. Vaše delo in pošteno prizadevanje, da bi bil Primorski dnevnik še bolj ljudski in še bolj bran, je zaradi tega še pomembnejše.

Vesel sem z Vami vred ob srebrnem jubileju in Vam iskreno čestitam. S tovariškimi pozdravi
vaš stari Ogarev

Odbor Narodne in študijske knjižnice v Trstu Vam iskreno čestita k jubileju in Vam želi mnogo uspehov v nadaljnjem delovanju med našo slovensko skupnostjo.

Odbor Narodne in študijske knjižnice

Četrto stoletje izhajanja Primorskega dnevnika, njegovi uspehi in težave, so neločljivo in pomemben del novejši zgodovine avtohtonega slovenskega življa, ki je tudi po zadnji vojni ostal prek državnega praga naše skupne domovine. V zavzetem vsakodnevnem boju za narodnostno emancipacijo Vam iskreno želimo nadaljnjih izvirnih pobud in uspehov.

Dr. Janko Jeri

Odbor Glasbene matice in profesorja glasbene šole Vam iskreno čestitajo ob 25. obletnici izhajanja Primorskega dnevnika z željo, da bi bilo Vaše delo tudi v bodoče polno uspehov. S tovariškimi pozdravi

za Glasbeno matico
dr. Gobjin Demšar

Ob 25-letnici Primorskega dnevnika od srca čestitam. Mnogo nadaljnje častnikarske kvalitete Vam iskreno želimo za nadaljnja desetletja.

Fran Vatovec — Ljubljana

Dovolite mi, da Vam kot stalen čitatelj našega dnevnika iskreno čestitam k jubileju in želim še mnogo uspehov.

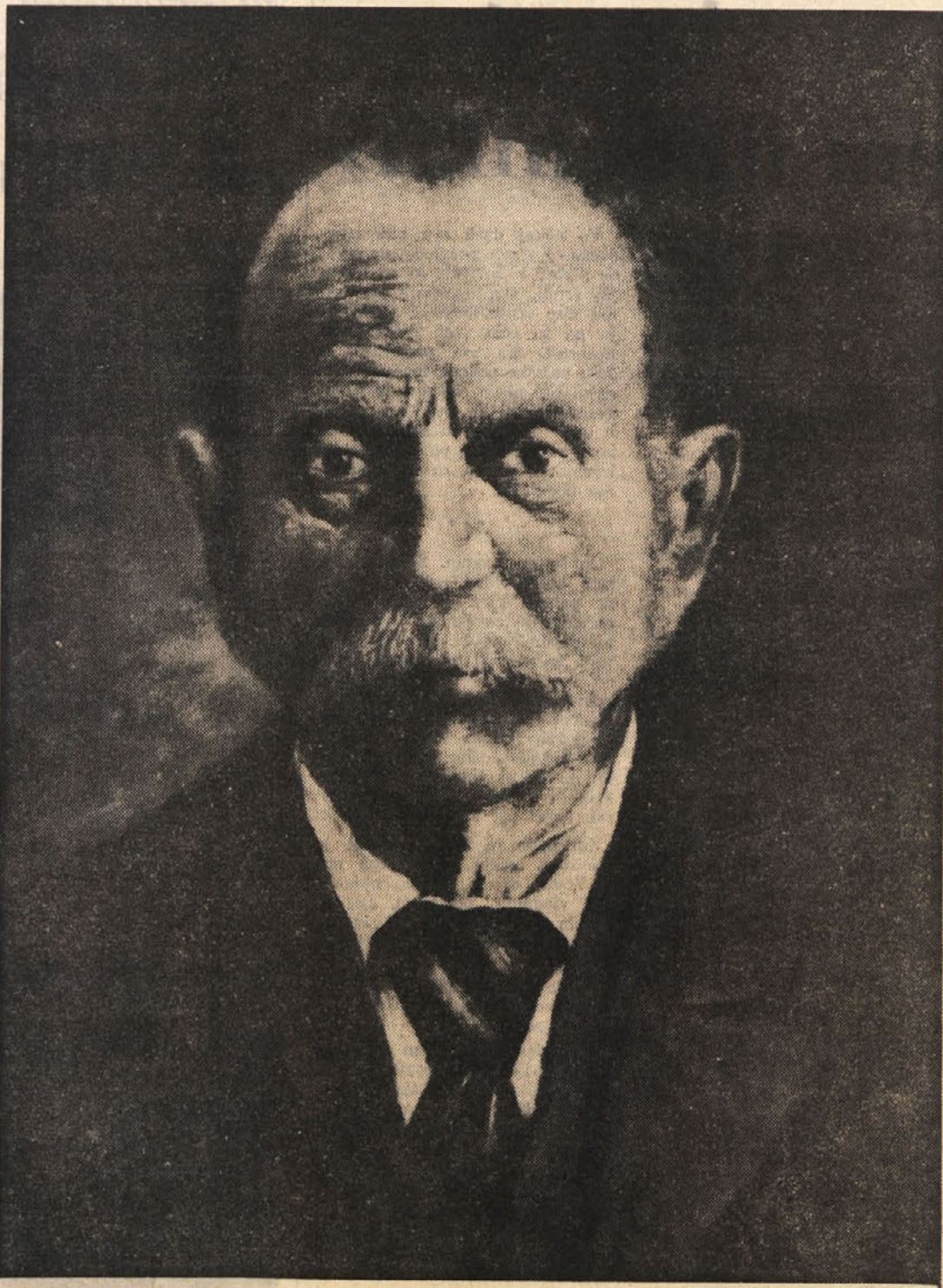
Igor Pirc — Ljubljana

Društvo dramskih umetnikov v Trstu, ki združuje vse dramske ustvarjalce tukajšnjega Slovenskega gledališča, Vam iskreno čestita k Vašemu jubileju, to je k nenečni borbi za pravice zamejskih Slovencev. Tovariško Vas pozdravljamo

Člani Društva
dramskih umetnikov — Trst

Izrekamo Vam prisrčne čestitke za zavirljivi jubilej, ki je dokaz vrednosti in resnosti opravljenega dela, ki Vam ga z veseljem v celoti in vsestransko priznavamo. Z željami za pomembno nalogo, ki jo opravljate, sprejmite naše pozdrave.

Zupan občine Krmlin

Fran Mirt — Portret slikarjevega očeta (1902), razstavljen na II. razstavi slovenskih slikarjev v Ljubljani

MILKO BAMBIČ

Fran Mirt - začetnik slovenskega slikarstva v Trstu

S črnogorjeve razstave kraških kalon v 'Kraški galeriji' v Repnu

V dobi bogatega meščanstva gosposkarsko napredujočega Trsta, je tu, med leti 1890-95 odlično uspeval portretist Josip Tominc, umetnik slovenske narodnosti (rojen v Gorici 1790, umrl v Gradišču 1866) (iz rodu njegove sestre izhajajo slikar in slikarica Saša, Avgusta in Henrika Santel). Vendar Tominc ne moremo prštevat k začetnikom slovenske likovnosti v Trstu. Njegovo delo je v tem oziru ostalo osamljen pojav v tuji kulturni sredini, kjer se je slovenska beseda v tisku pričela komaj in to še zelo plaho oglašati. Zato moramo iskati resničnega začetnika v dobi, ko se v Trstu širi in utrjuje slovenska narodna zavest, h katere rasti, kot važnosti slovenske kulture zavajajoči se slikar skuša neki umetnik prispevati svoj delež.

To se prvič pojavlja v Trstu v slikarskem delovanju Franca Mirta.

Do nasprotnih ugotovitev, je zato postavljati pričetek razvoja naše likovnosti na Tržaškem v leto 1890, ko samouk Mirt nariše svoj mali portret in se nato privatno uči slikanja v delavnici Scamparinija, znanega vodje slikarskega oddelka šole za obrtne mojstre iz katere so pozneje izšli slikarji Silvester Godina, Albert Širk in Avgust Černigoj. Odlični uspehi Mirtovih slikarskih prizadevanj spoznamo v najstarejših nam znanih oljih iz leta 1900. Ta so kompozicijsko in tehnično že popolna. Dve leti nato pa prvič v zgodovini naše tržaške likovnosti roma neka slika na neko razstavo slovenskega slikarstva. To je portret Mirtovega očeta iz leta 1902, prikazan na II. razstavi slovenskih slikarjev v Ljubljani. Tako

se z Mirtovo ljubeznijo do slikarstva končno pri nas pričneta uveljavljati tudi stremiljenje po uresničevanju zahtevnejše kulturne dejavnosti, ki je ravno v likovni umetnosti.

V dobi ko je komaj nastajalo naše meščanstvo, ki bi moglo podpirati z nakupi slik razvoj našega slikarstva, je bilo Mirtovo ustvarjanje pravo pionirsko delo. Toliko težavnejše in zahtevnejše dobro mero idealizma, ker ni iz naše kulture sredine dobivalo potrebnega spodbujanja. Verjetno je prav zato ostalo neopazno slovenskim umetnostnim zgodovinarjem, kajti niti prof. dr. France Stele ne omenja Mirta v tako izprani knjigi kot je to njegova «Umetnost v Primorju». O Mirtu je do sedaj znanega le to, kar je v nekaj vrsticah napisal leta 1928 Albert Širok v znanstvenem zborniku «Luč v postavku o likovnih umetnikih tedanje Julijske Benečije in ki jih je, skrajšane, posnel Slovenski biografski leksikon. V obeh pa je pomena v letnici rojstva, ki ga dela za precej let mlajšega. To in nekaj besed v omenjenem dnevnem tisku je vse, kar imamo napisanega o tem začetniku domačega slikarstva. V omenih se poudarja, da je Mirtovo olje očetar sicer dobro delo, se pa vrednost njegovega slikarstva ne more prav opredeliti, ker je pač razstavil le eno samo sliko. Tista razstava je bila pravzaprav manifestacija prodora slovenskih impresionistov. Tedaj je Jakopič razstavil kar 41 olj. Ostali: Grohar, Jama in Sternem pa skupno 64. Tako so ti s 105 deli prevladovali v primerljivi s petnajsti-

mi drugimi sorazstavljavo s skupno 58 deli. Čeprav slutimo v olju Mirtove mladenke naprednejše slikarske vzore, pa je ostalo njegovo ustvarjanje bolj v mehanizirani realizma, ki je trajal do leta 1908 a morda še dalje, torej do prvega nastopa v Ljubljani Alberta Širka in Avgusta Bučka leta 1910 ter marinstva Pavla Klodiča, leta 1912 na Dunaju.

Kdo pa je bil Fran Mirt? Naslednje podatke mi je posredoval njegov sin Aleksander, glasbenik in učenc Dušana Stularja. Mirt se je rodil v Kobaridu 17. XI. leta 1860. Oče, ki se je tja priselil iz Novega mesta kot manjši trgovec, in bil obtem v o-rožniški službi, je sina poslal v gorško seimeniško, kjer se je sprijateljil s poznejšim pesnikom Krilonom Pagliaruzijem. Gimnazijo je zapustil ker ni izdal petega razreda zaradi grščine. V Trstu se je posvetil trgovini in kmalu odprl trgovino jestvin in razpošiljalnico. Neka fotografija kaže Mirta, kako slika v pisarni portret Leva Tolstaja med vrečkami z napisom Fran Mirt - Trst, in pod olinatimi slikami, ki vise na stenah.

V mladega izobraženega trgovca - slikarja se je zaljubila pravnujnika arhitekta Pietra Nobilija, Adelija; arhitekta, ki je zgradil cerkev sv. Antona novega in palačo Costanzi. Poročila sta se, a žena je umrla že leta 1918. Iz tega zakona ni bilo otrok: Mirt se je kmalu nato poročil z Nor-mo Chivalo, ki mu je rodila hčer

ko in dva sina. Hči in starejši sin Danilo sta zgodaj umrla. Ko mu je oče umrl 78 let star, je bilo sinu Aleksandru šele dvajset let. Spominja se pa, da je oče zelo rad recital Prešernove pesmi in to včasih s solzami v očeh. Ne spominja se pa da bi ga kdaj videl slikati.

Fran Mirt

Albert Širok pravi v svojem spisu iz leta 1928, da je Mirt tedaj še slikal. Vendar pa vsaj za enkrat ni najti slik iz tiste dobe. Najstarejša olja, ki jih imam, so iz leta 1900, in sicer glava mladega atletičarja in ona dekleta ter dva portreta, nekega Kopela ali Kapelja, baje vrtarja mestne sivilnišnice. Portret sta pomembna, ker je pri enkratni dobri vidni slikanji. Iz istega leta je očetov portret, ki ga je Mirt razstavil v Ljubljani leta 1902. Iz leta 1903 je tihotajše s povrtnino, enako obo-ro tihotajše je iz leta 1907. Posled-njo letnico 1908 nosi olje ustreljene divje rabe.

Vse slike kažejo dobro slikarsko znanje. Po izjavi prof. Hum-skega, ki je ohranjen v zapisu profesorja Merharta, so mladi tržaški italijanski slikarji v tistih letih menili, da je Fran Mirt edini in pravi slovenski slikar v Trstu. Žal le, da je ohranjenih tako malo njegovih del. Nekatere neznanca dela so vidna na fotografijah iz pisarne - delavnice. Vendar nam niso znani njih lastniki. Verjetno jih ni mnogo, ker Mirt ni slikal, da bi od slik živel. Bil je lastnik stanovanjske

hiše v Ulici Meda, a trgovino je že zgodaj opustil. Če ne bi kot slikar živel tako osamljen v slovenskem okolju brez umetniške pobude, katere pomikanje je ohranilo pozneje Josipa Macarola, bi bil Mirt najbrž plodovitejši. Tako pa je proti petdesetim letom, ko ni še na obzorju našega tržaškega slikarstva vzšel noben talent, zgubil svoj mladeniški idealizem.

Svetla točka v našem kulturnem življenju preteklosti pa ostaja njegova udeležba na drugi razstavi slovenskih umetnikov v Ljubljani. Bila je prvi žarek vznajajoč k lkovnosti naših tržaških slikarjev, ki je danes že na zavirljivi višini.

Osebnost se spominjam Mirta iz kavarne Miramar. Prisedal pa je le k omizju starejših. To je bilo v letih 1926 in 1927, ko Širok piše, da je še slikal. A naj-poznejšo letnico, 1917, sem mogel ugotoviti le na kopiji njegovega olja z majnicami in rdečimi redkicami iz leta 1907, naslikani na razglednico s tempera barvami. Opaža pa se v njej, da je umetniški zalet znatno upadel pri tedaj že 47-letnem Mirtu. Nasprotno bi lahko dokazala le najdba dobrih Mirtovih olj po tem vojnem obdobju. O-staja torej še mnogo neraziskane-ga v tem početniku slovenskega slikarstva na tržaškem, ki je star 78 let umrl 18. I. 1938 v hiši Nobilejev nad ljudskim vr-tom, kjer je nekdo stala vila arhitekta Pietra Nobilija - ob danes istoimenski ulici.

Obenem se spominjam Mirta iz kavarne Miramar. Prisedal pa je le k omizju starejših. To je bilo v letih 1926 in 1927, ko Širok piše, da je še slikal. A naj-poznejšo letnico, 1917, sem mogel ugotoviti le na kopiji njegovega olja z majnicami in rdečimi redkicami iz leta 1907, naslikani na razglednico s tempera barvami. Opaža pa se v njej, da je umetniški zalet znatno upadel pri tedaj že 47-letnem Mirtu. Nasprotno bi lahko dokazala le najdba dobrih Mirtovih olj po tem vojnem obdobju. O-staja torej še mnogo neraziskane-ga v tem početniku slovenskega slikarstva na tržaškem, ki je star 78 let umrl 18. I. 1938 v hiši Nobilejev nad ljudskim vr-tom, kjer je nekdo stala vila arhitekta Pietra Nobilija - ob danes istoimenski ulici.

Obenem se spominjam Mirta iz kavarne Miramar. Prisedal pa je le k omizju starejših. To je bilo v letih 1926 in 1927, ko Širok piše, da je še slikal. A naj-poznejšo letnico, 1917, sem mogel ugotoviti le na kopiji njegovega olja z majnicami in rdečimi redkicami iz leta 1907, naslikani na razglednico s tempera barvami. Opaža pa se v njej, da je umetniški zalet znatno upadel pri tedaj že 47-letnem Mirtu. Nasprotno bi lahko dokazala le najdba dobrih Mirtovih olj po tem vojnem obdobju. O-staja torej še mnogo neraziskane-ga v tem početniku slovenskega slikarstva na tržaškem, ki je star 78 let umrl 18. I. 1938 v hiši Nobilejev nad ljudskim vr-tom, kjer je nekdo stala vila arhitekta Pietra Nobilija - ob danes istoimenski ulici.

Tihotajše s povrtnino (1903)

SERGEJ VERČ

V poletni noči človeških saj (Komorna igra za otroke)

Nastopajo:

PRVI UCENEC
PRVA UCENKA
DRUGI UCENEC
DRUGA UCENKA
TRETJI UCENEC
JOZEK
DEDEK
UCENEC PRI TABLI

(Ko se zastor dvigne, je na odru popolna tema. Žaromet polagoma meče svetlobo na nepopolno tablo, ob kateri stoji učenc pri tabli. Ostali učenci so asimetrično posejani vzdolž odra, vendar naj tvorijo vsi neko komorno enoto. Zaenkrat so še vsi oviti v temo. Sliši se grozno škripanje raznih nepredelanih strojev, lajanje psov in včasih kak medel, boleč krik iz oddaljenosti).

UCENEC PRI TABLI (vzame kreda in napiše čez ves gornji del table z velikimi črkami):

RIŽARNA - 21.22. JUNIJ 1944 - PONOČI

(Luč na učenca, ki bo vedno osvetljevala učence, ko bodo le-ti govorili skupinsko oziroma v prizoru).

PRVI UCENEC: Zgradili so krematorij, največje morišče, koncentracijsko taborišče, kot v Mauthausnu, Buchenwaldu, Dachau.

PRVA UCENKA: Danes so sežgali 20 žensk in 20 moških. (Pavza). In od tiste noči je krematorij deloval nepretrgoma do druge polovice aprila 1945.

UCENEC PRI TABLI (napiše na tablo): 3000 ŽRTEV

(Proč svetloba. Osvetljena ostane le tabla v neki rdečkasto-krvavi svetlobi. Zarek svetlobe pade na sredo odra, kjer nastopata Jožek in dedek).

DEDEK: Vojska... Veš, vojna je zelo huda nevihta. Ljudje se skregajo, pa ne kot se skregata ti in Pavle. Ne, ne! Skregajo se tako močno, da ne prenašajo eden drugega in se ubijajo. Niti tako majhenim kot si ti ne prizanesajo.

JOZEK: Ampak, dedek! Ko bi bil velik, bi moral tudi jaz ubijati?

(Dedek in Jožek v temi. Žaromet na učenca).

PRVI UCENEC: Dedek Jožku ni odgovoril. Pač pa ga je Jožek še dalje in dalje napeto poslušal z velikimi in širokimi očmi. Zdelo se je, da se mu bo zenica vsak čas prelila iz očesa. Jožek je bil miren...

PRVA UCENKA: A včasih mu je šlo vse skupaj prav malce na živce... O, da. Jožek bi se raje igral, tekal za ščinkavci,

priredil izmišljeno vojno s svojimi vojščaki... Pa ga je poslušal.

DRUGI UCENEC: Jožku je mama povedala, da so strica se-žgali v Rižarni.

JOZEK: Zakaj?

DEDEK: Zato, Jožek! Nemški nacisti in italijanski fašisti so ga ubili. Bil je aktivist.

DRUGA UCENKA: Fašist, nacist, aktivist... Jožku se je zdelo vse skupaj precej zapleteno. Ni mogel razumeti, kaj po-meni ta in kaj oni.

DRUGI UCENEC: In ko je rekel...

JOZEK: Gremo se partizane in fašiste...

PRVA UCENKA: ...Je ostal sam med gročo fantičev, ki bi se raje šli kavboje in rdečepolte Indijance. Mama mu je tudi povedala zgodbo o partizanu, ki je padel...

DRUGI UCENEC: In Jožka je mučilo vprašanje, zakaj samo partizani padejo, fašisti in nacisti pa ostanejo vedno živi.

PRVI UCENEC: Da, vedno živi.

DRUGA UCENKA (sama v soju žaromet): V Rižarni so nacisti kruto mučili ljudi, na živo so jih rezali in obešali na kavlje, zverinsko so jih pretepali in modili v mrzli vodi. DRUGI UCENEC: In ko je bila peč pripravljena, so iz celice pograbili žrtve, Slovence, Italijane, Hrvate in enega za drugim zaklali ali pa močno udarili po glavi, potem pa ga povlekli v peč.

PRVI UCENEC (napravi korak naprej): Bile so poletne noči človeških saj.

JOZEK: Dedek, pojdiva v Rižarno!

DEDEK (s solzo v očesu): V Rižarno?

JOZEK: Da! Obiljubi si mi, da me pelješ.

DEDEK (prine Jožka trdno za roko in mu jo močno stisne, Tišina).

JOZEK: Dedek, kaj ti je?

DEDEK (se prebudi iz omotice): Kaj? A, nič sinko. Nič. No, pojdiva!

TRETJI UCENEC: Kaj vsega je videl Jožek tisti popoldan. Hladne zidove, popisane z najrazličnejšimi gesli. Ozke celice, da so se Jožku zdele še ozke, kot same konzerve. Opazoval je dedka, ki je zamišljeno in tiho stopal po ti-sih bednih hodnikih in tistem, zdaj že malce prezračenem prostoru in zraku.

DEDEK: Vidiš, Jožek. To je pa Rižarna.

JOZEK: Tu?

DEDEK: Da, prav tu je bil nekaj časa moj dom.

JOZEK: Dedek, kaj pa si delal tu?

DEDEK (tiho): Gnil sem, od jutra do večera sem gnil.

JOZEK: Razumem, dedek. Hočeš reči, da si bil gnil.

PRVI UCENEC: Jožek ni prav razumel, kaj pomeni «gniti» in tako je povedal, da je dedek gnil. A dedek mu seveda ni zameril, saj je bil Jožek tako priden fantek in je vedel in znal toliko lepih reči...

PRVA UCENKA: Potem sta šla domov.

PRVI UCENEC: A Jožek je bil ves čas tih.

DRUGA UCENKA: Hotel bi povedati toliko stvari, mogoče se celo oprostiti dedku, Zaka? To je sam najbolj vedel. Pa ni črnil besede...

DRUGI UCENEC: Opazoval je druge otroke, kako so se igrali z žogo, tekali ali se igrali vojno... A zdelo se mu je, da se ne igrajo prav.

PRVI UCENEC: Mogoče zato, ker niso bili v Rižarni in niso videli vsega, kar je njegov dedek videl in mu povedal.

PRVA UCENKA: Koliko novega mu je dedek tisti popoldan povedal.

TRETJI UCENEC: Ko je bil Jožek v Rižarni, ni znal šteti še do 1000.

PRVI UCENEC: Kljub temu, da se mu je to število zdelo že precej veliko.

PRVA UCENKA: Da. Večje kot vsa števila, ki jih je dotlej sišal.

DRUGI UCENEC: Vendar ni mogel pravilno razumeti, ko mu je dedek pripovedoval o številu vseh žrtev Rižarne.

JOZEK: Dedek, koliko je 2000?

DRUGA UCENKA: Dedek mu je povedal, da je to zelo, zelo veliko.

JOZEK: In kako veliko?

DRUGI UCENEC: Kako veliko? To je bilo vprašanje, ki Jožku ni dajalo miru. Na mah je hotel postati zelo velik, tako zelo velik, da bi tudi on, prav tako kot njegov dedek, znal šteti že do 2000; izračunati, da je ta številka zelo velika.

TRETJI UCENEC: In ko mu je dedek pozneje, ko je Jožek že malce zrasel in znal šteti tudi do 2000, povedal, da je bilo prav toliko žrtev oziroma umorjenih v Rižarni...

DRUGI UCENEC: Je Jožek razumel, da jih je bilo zelo veliko.

DRUGA UCENKA: Da, zdaj je Jožek že bolje razumel. In naslednje leto je še bolje razumel, ko je izvedel, da je bilo v sami Rižarni zaprtih nad 20 tisoč oseb in da je ta kraj postal kraj najhujšega zasilševanja, mučenja in trpljenja.

DRUGI UCENEC: Edini primer nacističnega taborišča v Ita-liji, v katerem je bilo zaprtih, mučenih in umorjenih na stotine Slovencev, Hrvatov in Italijanov.

PRVI UCENEC: A tudi za Jožka so minevala leta. Postal je večji, zrejši, vedel je mnogo več.

DRUGI UCENEC: Zgodovina tega zemeljskega peka mu je bila jasna in vedno bridkejša. Vedel je za to, da so Nemci Rižarno zasegeli in zaplenili takoj po 8. septembru 1943 in jo kmalu nato preuredili v zapor in zbirališče za ljudi, ki so jih lovili po Krasi in Istri.

DRUGA UCENKA: Da bi izbrisali vsako sled o svojih zločinih, pa so prav pred svojim porazom 29. aprila 1945 porušili krematorij in uničili skoraj vse dokumente.

TRETJI UCENEC: Jožek je zdaj vse to vedel. Sišal je nesteto zgodb o fašističnem in nacističnem okupatorju v naših deželah, o trpljenju in večnem trpljenju... O materah padlih partizanov, o komaj petnajstletnih talcih... Videl je tudi slike, ki so predstavljale — ljudi! A kakšne ljudi? Razmesarjene in krvave in kosti so rinile izza kože. Bledje in lačne obraze. Trpljenje!

PRVI UCENEC: Da. Jožek je zdaj vse to razumel.

DRUGI UCENEC: Razumel je pripovedovanje dedka, ki je gnil v Rižarni. Čutil je tisto grozo in strah, ki sta ga spreletavala po vsem životu. Jožek bi bil najrajši zakrčal...

JOZEK: Dovolj, dovolj! Nikdar več!

PRVA UCENKA: Postavil bi se po robu vsemu človeštvu in skušal pomiriti razburkane valove vojne. Da. Vse bi storil. A danes ni več pomoči. Mrtvi so, borili so se in zato so mrtvi.

PRVI UCENEC: Zdaj je Jožek vse to razumel.

TRETJI UCENEC: Bilo je prav na Jožkov dvajseti rojstni dan. Vreme je bilo lepo in Jožek je sklenil, da na ta dan ne bo napisal domačih nalog. Bil je prelep dan da bi ostal doma.

DRUGA UCENKA: Hotel je iti malce ven, na zrak z dedkom, ki je že več mesecev ležal bolan v postelji, pred dnevi pa se je njegovo zdravstveno stanje nenadoma precej izboljšalo. Mogoče pa bi le pristal na to, si je mislil Jožek, da bi peljal svojega Jožka kam ven. Mirno je stopil v njegovo sobo.

JOZEK (tiho): Dedek, spiš?

DEDEK: (ki se ga ne vidi, ne odgovori)

JOZEK: Jaz sem, Jožek. Je kaj boljše?

DEDEK: (prav tako)

JOZEK: Počakaj, dedek! Odprem okno (Gre k navideznemu oknu). Tako, je zdaj v redu? (Pavza. Ga prime za roko, a jo hitro izpusti. Zdi se mu mrzla, nenaravna). Dedek, spregovori!

TRETJI UCENEC: Dedek ni izpregovoril. Umrl je. Z rahlim nasmeškom na ustnic

Spomini na prve dni «novinarstva» pri «Partizanskem - Primorskem dnevniku»

Za srečni jubilej «Primorskega dnevnika» se iz napolnjenosti utirja toliko spominov, da jih moram nekaj zapisati. Ti spomini so tako lepi, tako nepozabni, da še po četrtsotletni oddaljenosti vzbujajo ponos in zadovoljstvo vsem tistim, ki smo v palači fašističnega «Piccolo» — spravljeni skupaj prve danke, dopise in obvestila za prvo številko «Partizanskega dnevnika», ki je izšla v Trstu za nekaj dni po osvoboditvi. Še danes, ko nam je četrtsotletno delo po osvoboditvi že rahlo upognjeno ramena in v lase dahlavo rahlavo sivino, se ta upognjena ramena zravnavajo vsakokrat, ko se spominimo na liste prve dni po osvoboditvi v Trstu. Čeprav smo bili do kraja izčrpani od preostalih naporov borbe v gozdovih, in v nas vzklikala in rasla nova moč, nove sile, ki so nas držale pokonci. Bili smo v Trstu. Bili smo pri morju...

V nas so se oglašali verzi Otona Županciča, ki je v «Dumi» zapisal:

Kje domovina si? Ali na poljih
Iteh?
Se pod Triglavom, okrog
Karavank?
Ali po plavljih si, ali po
trudnikih?
Tu? Preko morja? In ni ti
lmeja?

Bili smo ponosni, da smo pesniku lahko odgovorili na vsa navedena vprašanja. Vsi smo po svojih močeh in zmognostih pripomogli — z udeležbo in osvobodilni borbi — najti odgovore na vsa pesnikova vprašanja. Nova, svobodna domovina je bila povsod: na poljih, pod Triglavom, okrog Karavank, po plavljih in rudnikih, pri morju...

Kako naj bi na vse te ugotovitve ne bili ponosni! V nas je rasla zavest gospodarjev — ne več hlajcev. Ne več ponižanih in tlačanih sužnjev na svoji zemlji. Začeli smo si pisati usodo sami...

Kako živo ustajajo v spominu tovariši v uredništvu «Partizanskega» — Primorskega dnevnika — prve dni po osvoboditvi. Bili smo vsi še v partizanskih oblekah. Bilo nam je tako, da skoro nismo mogli verjeti resničnosti — da smo v Trstu. Da smo v uredniških pisarnah tistega fašističnega «Piccolo», ki je vsa leta okupacije od 1918 do zadnjih dni aprila 1945, vodil tako strupeno borbo proti delu prebivalstva našega naroda in zlivljal dan za dnem poplavo sramotljivih besed na poštene ljudi v Trstu, Istri in na splošno na Primorskem.

Pa pustimo grenke spomine, saj so v zgodovini že zapisani za naše naslednike.

Danes je za vse tiste urednike, ki smo pred petindvajsetimi leti hodili po širokih kamnitih stopnicah s Trga Goldoni v uredniške sobe — svetel praznik, svetel dan!

Zivo se spominjam obrazov tovarišev Lada Poharja, Danjana, Dušana Hreščaka, Joška Korena, Cirila Štera, Milana Merčuna, Ludvika Gabrovška, Marije Vilfa.

nove, Nade Dragan - Žive, Golčnika, Lutra in še drugih, katerih imena so v četrtsotletju zbledela v mojem spominu. Kako prisrčno je kasneje tovariš Merčun zapisal v eni izmed jubilejnih števil:

«Ogarev se je najraje razgovarjal o partizanskih mamih in rožah.»

Verjetno tov. Merčun takrat še ni vedel, da je bil Ogarev poleti 1943 do zloma fašistične Italije — zaprt v zaporih Tigor v Ulici Belloguardo. V rokah ga je imel zloglasni Colotti in mu vsak dan obljubljal — smrt. Kasneje je kot partizan tako rad večkrat bral Kajuhove verz:

Ne veš kako en sam tak cvet
človeku za rešetkami pomaga.

In v trdoti zopora, na mrzlem betonu, mu je spomin na cvetje po oknih in vrtovih slovenskih domov pripomogel, da je vzdržal v mrzli samotni štirih zidov...

In spomin na partizanske mamice. Kolikokrat smo bili deležni njihovih materinskih toplih sprehajev, ko smo se lačni, premraženi, raztrgani in ušivi znašli v njihovih gostoljubnih kuhinjah. Marsikatera je v teh petindvajsetih letih že umrla. Pred smrtjo je z grenkobo ugotavljala: Tako so nekateri obljubljali, da me bodo po osvoboditvi obiskali, pa jih ni bilo...

Takih dogodkov in srečanj ni mogoče pozabiti. Spomini nanje so v nas kot spomeniki, zrasli iz trpljenja in žrtvovanja. Zato sem tovarišu Merčunu hvala čez tiste, tako iskreno in lepo zapisane besede.

Tako pothoma oživlja spomin na 12. junij 1945 ko so morali partizani do političnih, vojaških in obrambnih pritiskom zapustiti Trst. Grenak, zelo grenak je ta spomin...

Uredniki «Primorskega dnevnika» smo stoneli na dolgo nočnih sob in gledali na dolgo vrsto partizanov, ki so korakali preko Trga Goldoni proti nekdanjemu Senenemu trgu. Borci, ki so poznali napade, juriše na sovražne trdnjave in bunkerje, borci, ki so nič kolikokrat v štiriletni borbi gledali smrti v oči, so korakali sklonjenih glav pod okni uredništva. Nekdo jim je za spomin vrzel nekaj rdečih nageljnjev. Sklonili so se in jih pobrali. Nekaj parov oči se je uprlo v okno, odkoder jim je padel tisti značilni — rdeči pozdrav. Iz oči so kapale debele solze...

Tega prizora nisem vseh teh petindvajset let pozabil. Ni ga mogel zabrisati povojni čas in delo pri obnovi. Takih oči in takih junakov ni mogoče pozabiti...

Še vidim v vseh dostopnih ulicah na Trgu Goldoni tanke in boječe žice, ki so jo bili napeljali zavezniki. Še se spominjam zapisanih besed maršala Alexandra: Če bo treba, bom ukazal streljati...

Ne zavezniškemu maršalu Alexandru in ne pokojnemu Churchillu se nisem odpustil takratnega.

sovrážnega ravnanja proti zaveznikom, partizanom.

Ne vem, kaj me zadržuje, da ne bi napisal še enega spomina. Ne boš... Ob tako svetlem dogodku, kot je srebrni jubilej «Primorskega dnevnika», je ni sile, ki bi ubranila svobodno pot spominom.

Bilo je komaj teden dni po umiku partizanov iz Trsta. Uredniki «Primorskega dnevnika» smo stanovali v četrtem nadstropju velike stavbe z vrhove sodne palače. Ob štirih zjutraj so vdrl v stanovanja zavezniški vojaški

policaži v rdečih kapah. Ni bilo časa za noben pogovor in vprašanje: Zakaj? Najbrž smo se morali obleči, vzeti svoje stvari in odpeljati so nas — v zapor Coroneo...

Z uredništva «Primorskega dnevnika» sva bila «pobrana» Boris Grabnar in jaz, od «li LAVORATOR» pa ravnatelj Giorgio Jaksetič. Skupno je tisti dan zavezniška policija «pobrala» okrog štiri-ideset tovarišev. Vsi smo bili ali partizani, ali pa pripadniki tržaške narodne zaščite. Tako nekako čudno me je obšlo spoznanje: Zapirali so nas fašisti, zdaj pa so jim nasledili zavezniki...

Prve dni smo bili zaprti vsak v svoji celici. Tovariš Jaksetič je zahteval v imenu vseh zaprtih, da nam dajo svobodno izhod iz celic in ves hodnik. Prišel je ravnatelj zopora in vprašal, kaj zahtevamo. Jaksetič mu je pojasnil, kaj zahtevamo. Ugodil je vsem željam. Od tistega dne so pustili vsa vrata celic odprta, na hodnik so prinesli mize in stole. Ravnatelj zopora je po nekaj dneh znova prišel in vprašal, če smo zadovoljni. Potem je dejal Jaksetič:

«Če bi bili vsi zaporniki tako disciplinirani, bi bilo moje delo lažje.»

Jaksetič mu je v imenu vseh odgovoril:

«Mi smo vsi komunisti.»

S tovarišem Grabnarjem sva bila zaprti okrog štirideset dni. Uredništvo «Primorskega dnevnika» je dvakrat objavilo, da sta zaprti dva urednika, ki sta se borila ob strani velikih zavezniških vojakov proti nacifašizmu. Ker ni bilo nobenega uspeha, je najelo advokata Okretiča, ki naju je prišel obiskat v zapor in povedal, da bova izpuščena na začasno svobodo proti kavčiji, če se ne motim 10 tisoč lit za vsakega. Mislija sva si: Še precej cene imava pri zaveznikih.

NEVA LUKEŠ

Ko je bil kongres zaključen sem imela gradiva, da bi lahko napisala kar več števil časopisa. Polna dobre volje in v želji, da se izkažem in naredim čimbolj izčrpno poročilo, sem priromala zvečer v uredništvo.

Prišla sem, ko so bili ostali uredniki še na večerji. Le tipkarska Slava je bila v službi. Še danes se spominjam njenega pogleda, ko sem se pojavila dobro založena z materialom — bil je dobrohoten in spodbujajoč, toda tudi poln razumevanja za moje težave. Lohiti sva se dela. Mi-nevale so ure; list se je kopčil na listu, toda mojega poročila ni in ni bilo konca.

«Predolgo bo», me je Slava nekolikokrat opozorila.

«To moram še napisati, saj je vendar važno,» sem ji odgovorila in zopet sva nadaljevala s pisanjem.

Ko je bila ura že precej čez enajsto sva zaključili — ona trdila, jaz pa se bolj. Toda bodrila me je zavest, da sem svoje delo dobro opravila, da nisem izpustila nobene govornice, nobenega govornika — sploh ničesar, kar je bilo povedano in izrečeno na kongresu.

S tem člankom — bolj rečeno romanom — sem šla k odgovornemu uredniku tovarišu Renku. Prvi trenutek je mislil, da mu izročam celotno gradivo s kongresa, šele potem je videl, da je bilo to le moje «poročilo».

Ni mi treba posebej povedati, da je ta moj prvi «umotvor» romal v koš, s kratkim priporočilom, da napišem članek, ki ga bo mogoče objaviti, ne pa roman v nadaljevanjih.

Slava je bila zopet tista, ki me je tolažila, ko sem se ornila k pisalnemu stroju in zopet se je začelo pisanje. Dosti sem črtala, dosti krajšala, a ko je bil članek gotov, je še vedno obsegal okrog pet strani. Tokrat ga nisem niti pokazala odgovornemu uredniku, temveč sem ga kar sama «cenzurirala».

Čas je hitel — jaz pa sem prazne glave sedela ob stroju in se jezila na dan, ko sem se oddala za novinarski poklic. Slava me je sicer tolažila, a dosti ni zaleglo.

No, članek, tretji po številu, sem po dolgi muki vendarle napisala in ga tudi oddala. Toda tokrat raje nisem počakala kritike — oddala sem kar domov.

Naslednjega dne sem s tresoč roko odprla časopis. V njem je bilo poročilo s kongresa AFŽ — moj prvi prispevek v Primorskem dnevniku.

godkov, ki so imeli velik odmev v svetu ter krojili usodo slovenskega naroda na Primorskem.

Ko so zadnje nemške divizije kapitulirale v Trstu in na Primorskem pred osvoboditelji z rdečo zvezdo, ko je jugoslovanska ljudska armada osvobodila mesto nacifašistične navlake, tedaj se iz gozdov v mesto in postal Primorski dnevnik, glasilo naprednih Slovencev na Primorskem.

Tedaj se je začela tudi politična borba za ta kosček sveta in velesile so ga barantale med se

obidri mir in red, ki so ga nekateri «prevratni elementi» skušali kaliti!!!

In ti «prevratni elementi» smo bili mi, bivši partizani in pripadniki narodne zaščite!

Ljudstvo po okoliških vaseh Trsta in Krasa je začelo protestirati pri zavezniški vojaški upravi, zakaj zapira svoje zavezniške. Bili smo presenečeni, ko se je v zaporu oglasila delegacija žena iz požganega Komna na Krasu in prinesla zavoj s hrano.

Prve dni smo bili zaprti vsak v svoji celici. Tovariš Jaksetič je zahteval v imenu vseh zaprtih, da nam dajo svobodno izhod iz celic in ves hodnik. Prišel je ravnatelj zopora in vprašal, kaj zahtevamo. Jaksetič mu je pojasnil, kaj zahtevamo. Ugodil je vsem željam. Od tistega dne so pustili vsa vrata celic odprta, na hodnik so prinesli mize in stole. Ravnatelj zopora je po nekaj dneh znova prišel in vprašal, če smo zadovoljni. Potem je dejal Jaksetič:

«Če bi bili vsi zaporniki tako disciplinirani, bi bilo moje delo lažje.»

Jaksetič mu je v imenu vseh odgovoril:

«Mi smo vsi komunisti.»

S tovarišem Grabnarjem sva bila zaprti okrog štirideset dni. Uredništvo «Primorskega dnevnika» je dvakrat objavilo, da sta zaprti dva urednika, ki sta se borila ob strani velikih zavezniških vojakov proti nacifašizmu. Ker ni bilo nobenega uspeha, je najelo advokata Okretiča, ki naju je prišel obiskat v zapor in povedal, da bova izpuščena na začasno svobodo proti kavčiji, če se ne motim 10 tisoč lit za vsakega. Mislija sva si: Še precej cene imava pri zaveznikih.

NEVA LUKEŠ

Ko je bil kongres zaključen sem imela gradiva, da bi lahko napisala kar več števil časopisa. Polna dobre volje in v želji, da se izkažem in naredim čimbolj izčrpno poročilo, sem priromala zvečer v uredništvo.

Prišla sem, ko so bili ostali uredniki še na večerji. Le tipkarska Slava je bila v službi. Še danes se spominjam njenega pogleda, ko sem se pojavila dobro založena z materialom — bil je dobrohoten in spodbujajoč, toda tudi poln razumevanja za moje težave. Lohiti sva se dela. Mi-nevale so ure; list se je kopčil na listu, toda mojega poročila ni in ni bilo konca.

«Predolgo bo», me je Slava nekolikokrat opozorila.

«To moram še napisati, saj je vendar važno,» sem ji odgovorila in zopet sva nadaljevala s pisanjem.

Ko je bila ura že precej čez enajsto sva zaključili — ona trdila, jaz pa se bolj. Toda bodrila me je zavest, da sem svoje delo dobro opravila, da nisem izpustila nobene govornice, nobenega govornika — sploh ničesar, kar je bilo povedano in izrečeno na kongresu.

S tem člankom — bolj rečeno romanom — sem šla k odgovornemu uredniku tovarišu Renku. Prvi trenutek je mislil, da mu izročam celotno gradivo s kongresa, šele potem je videl, da je bilo to le moje «poročilo».

Ni mi treba posebej povedati, da je ta moj prvi «umotvor» romal v koš, s kratkim priporočilom, da napišem članek, ki ga bo mogoče objaviti, ne pa roman v nadaljevanjih.

Slava je bila zopet tista, ki me je tolažila, ko sem se ornila k pisalnemu stroju in zopet se je začelo pisanje. Dosti sem črtala, dosti krajšala, a ko je bil članek gotov, je še vedno obsegal okrog pet strani. Tokrat ga nisem niti pokazala odgovornemu uredniku, temveč sem ga kar sama «cenzurirala».

Čas je hitel — jaz pa sem prazne glave sedela ob stroju in se jezila na dan, ko sem se oddala za novinarski poklic. Slava me je sicer tolažila, a dosti ni zaleglo.

No, članek, tretji po številu, sem po dolgi muki vendarle napisala in ga tudi oddala. Toda tokrat raje nisem počakala kritike — oddala sem kar domov.

Naslednjega dne sem s tresoč roko odprla časopis. V njem je bilo poročilo s kongresa AFŽ — moj prvi prispevek v Primorskem dnevniku.

godkov, ki so imeli velik odmev v svetu ter krojili usodo slovenskega naroda na Primorskem.

Ko so zadnje nemške divizije kapitulirale v Trstu in na Primorskem pred osvoboditelji z rdečo zvezdo, ko je jugoslovanska ljudska armada osvobodila mesto nacifašistične navlake, tedaj se iz gozdov v mesto in postal Primorski dnevnik, glasilo naprednih Slovencev na Primorskem.

Tedaj se je začela tudi politična borba za ta kosček sveta in velesile so ga barantale med se

obidri mir in red, ki so ga nekateri «prevratni elementi» skušali kaliti!!!

In ti «prevratni elementi» smo bili mi, bivši partizani in pripadniki narodne zaščite!

Ljudstvo po okoliških vaseh Trsta in Krasa je začelo protestirati pri zavezniški vojaški upravi, zakaj zapira svoje zavezniške. Bili smo presenečeni, ko se je v zaporu oglasila delegacija žena iz požganega Komna na Krasu in prinesla zavoj s hrano.

Prve dni smo bili zaprti vsak v svoji celici. Tovariš Jaksetič je zahteval v imenu vseh zaprtih, da nam dajo svobodno izhod iz celic in ves hodnik. Prišel je ravnatelj zopora in vprašal, kaj zahtevamo. Jaksetič mu je pojasnil, kaj zahtevamo. Ugodil je vsem željam. Od tistega dne so pustili vsa vrata celic odprta, na hodnik so prinesli mize in stole. Ravnatelj zopora je po nekaj dneh znova prišel in vprašal, če smo zadovoljni. Potem je dejal Jaksetič:

«Če bi bili vsi zaporniki tako disciplinirani, bi bilo moje delo lažje.»

Jaksetič mu je v imenu vseh odgovoril:

«Mi smo vsi komunisti.»

S tovarišem Grabnarjem sva bila zaprti okrog štirideset dni. Uredništvo «Primorskega dnevnika» je dvakrat objavilo, da sta zaprti dva urednika, ki sta se borila ob strani velikih zavezniških vojakov proti nacifašizmu. Ker ni bilo nobenega uspeha, je najelo advokata Okretiča, ki naju je prišel obiskat v zapor in povedal, da bova izpuščena na začasno svobodo proti kavčiji, če se ne motim 10 tisoč lit za vsakega. Mislija sva si: Še precej cene imava pri zaveznikih.

NEVA LUKEŠ

Ko je bil kongres zaključen sem imela gradiva, da bi lahko napisala kar več števil časopisa. Polna dobre volje in v želji, da se izkažem in naredim čimbolj izčrpno poročilo, sem priromala zvečer v uredništvo.

Prišla sem, ko so bili ostali uredniki še na večerji. Le tipkarska Slava je bila v službi. Še danes se spominjam njenega pogleda, ko sem se pojavila dobro založena z materialom — bil je dobrohoten in spodbujajoč, toda tudi poln razumevanja za moje težave. Lohiti sva se dela. Mi-nevale so ure; list se je kopčil na listu, toda mojega poročila ni in ni bilo konca.

«Predolgo bo», me je Slava nekolikokrat opozorila.

«To moram še napisati, saj je vendar važno,» sem ji odgovorila in zopet sva nadaljevala s pisanjem.

Ko je bila ura že precej čez enajsto sva zaključili — ona trdila, jaz pa se bolj. Toda bodrila me je zavest, da sem svoje delo dobro opravila, da nisem izpustila nobene govornice, nobenega govornika — sploh ničesar, kar je bilo povedano in izrečeno na kongresu.

S tem člankom — bolj rečeno romanom — sem šla k odgovornemu uredniku tovarišu Renku. Prvi trenutek je mislil, da mu izročam celotno gradivo s kongresa, šele potem je videl, da je bilo to le moje «poročilo».

Ni mi treba posebej povedati, da je ta moj prvi «umotvor» romal v koš, s kratkim priporočilom, da napišem članek, ki ga bo mogoče objaviti, ne pa roman v nadaljevanjih.

Slava je bila zopet tista, ki me je tolažila, ko sem se ornila k pisalnemu stroju in zopet se je začelo pisanje. Dosti sem črtala, dosti krajšala, a ko je bil članek gotov, je še vedno obsegal okrog pet strani. Tokrat ga nisem niti pokazala odgovornemu uredniku, temveč sem ga kar sama «cenzurirala».

Čas je hitel — jaz pa sem prazne glave sedela ob stroju in se jezila na dan, ko sem se oddala za novinarski poklic. Slava me je sicer tolažila, a dosti ni zaleglo.

No, članek, tretji po številu, sem po dolgi muki vendarle napisala in ga tudi oddala. Toda tokrat raje nisem počakala kritike — oddala sem kar domov.

Naslednjega dne sem s tresoč roko odprla časopis. V njem je bilo poročilo s kongresa AFŽ — moj prvi prispevek v Primorskem dnevniku.

godkov, ki so imeli velik odmev v svetu ter krojili usodo slovenskega naroda na Primorskem.

Ko so zadnje nemške divizije kapitulirale v Trstu in na Primorskem pred osvoboditelji z rdečo zvezdo, ko je jugoslovanska ljudska armada osvobodila mesto nacifašistične navlake, tedaj se iz gozdov v mesto in postal Primorski dnevnik, glasilo naprednih Slovencev na Primorskem.

Tedaj se je začela tudi politična borba za ta kosček sveta in velesile so ga barantale med se

obidri mir in red, ki so ga nekateri «prevratni elementi» skušali kaliti!!!

In ti «prevratni elementi» smo bili mi, bivši partizani in pripadniki narodne zaščite!

Ljudstvo po okoliških vaseh Trsta in Krasa je začelo protestirati pri zavezniški vojaški upravi, zakaj zapira svoje zavezniške. Bili smo presenečeni, ko se je v zaporu oglasila delegacija žena iz požganega Komna na Krasu in prinesla zavoj s hrano.

Prve dni smo bili zaprti vsak v svoji celici. Tovariš Jaksetič je zahteval v imenu vseh zaprtih, da nam dajo svobodno izhod iz celic in ves hodnik. Prišel je ravnatelj zopora in vprašal, kaj zahtevamo. Jaksetič mu je pojasnil, kaj zahtevamo. Ugodil je vsem željam. Od tistega dne so pustili vsa vrata celic odprta, na hodnik so prinesli mize in stole. Ravnatelj zopora je po nekaj dneh znova prišel in vprašal, če smo zadovoljni. Potem je dejal Jaksetič:

«Če bi bili vsi zaporniki tako disciplinirani, bi bilo moje delo lažje.»

Jaksetič mu je v imenu vseh odgovoril:

«Mi smo vsi komunisti.»

S tovarišem Grabnarjem sva bila zaprti okrog štirideset dni. Uredništvo «Primorskega dnevnika» je dvakrat objavilo, da sta zaprti dva urednika, ki sta se borila ob strani velikih zavezniških vojakov proti nacifašizmu. Ker ni bilo nobenega uspeha, je najelo advokata Okretiča, ki naju je prišel obiskat v zapor in povedal, da bova izpuščena na začasno svobodo proti kavčiji, če se ne motim 10 tisoč lit za vsakega. Mislija sva si: Še precej cene imava pri zaveznikih.

Po nekaj dneh sva bila izpuščena. Ko sva pregledovala najino stvar v kovčkih, ki so nama jih vrnili, sva ugotovila, da nama niso vrnili denarja. Grabnarju pa so celo vzeli medaljo za hrabrost. Šla sva protestirat k šefu vojaške policije majorju Mudju. Nič niso dosegla. Med zavezniško vojaško policijo so imeli tudi — tatove, ki so znali vsako priložnost do picice natanko izrabiti. Bila sva za eno spoznanje bogatejša...

In še en spomin. Že prve dni sem hotel videti notranjost sodne palače, kjer so partizani ob sodelovanju zavezniških strli znanji odpor Nemcev. V veliki dvorani, katere tla je bil preluknjani od več granat, je bilo po tleh polno steklenih delov velikih lestenecv. Na steni je ostala neposkodovana velika ura na nihalo. Kar nekako čudno se mi je zdelo, da je eksplozije granat niso sklatile s stene. Kazalci so kazali točno pet in trideset minut...

Ob petih in trideset minut je nacistom obšla zgodovinska ura v Trstu. Konec je bilo njihove vladanje, pobijanje, požiganje in streljanje. Spomnil sem se na zgodovinski rek o Celjskem grofu:

Heute grafen von Cilli unt nimmermehr! Danes grof Celjski in nikoli več!

Iz sodne palače sem odšel še v Barokovje in se povzpela na visoki svetnik. Daleč tja do Gradenca in Barbane je zaplaval pogled. Morje je bilo rahlo penasto nakodrano. Vsenakrog je bil velik mir. Življenje v mestu, na morju, po nabrežinskih bregovih in na Krasu se je usmerjalo na tir svobode, ki smo ga partizani polagali v štiriletni narodnoosvobodilni borbi...

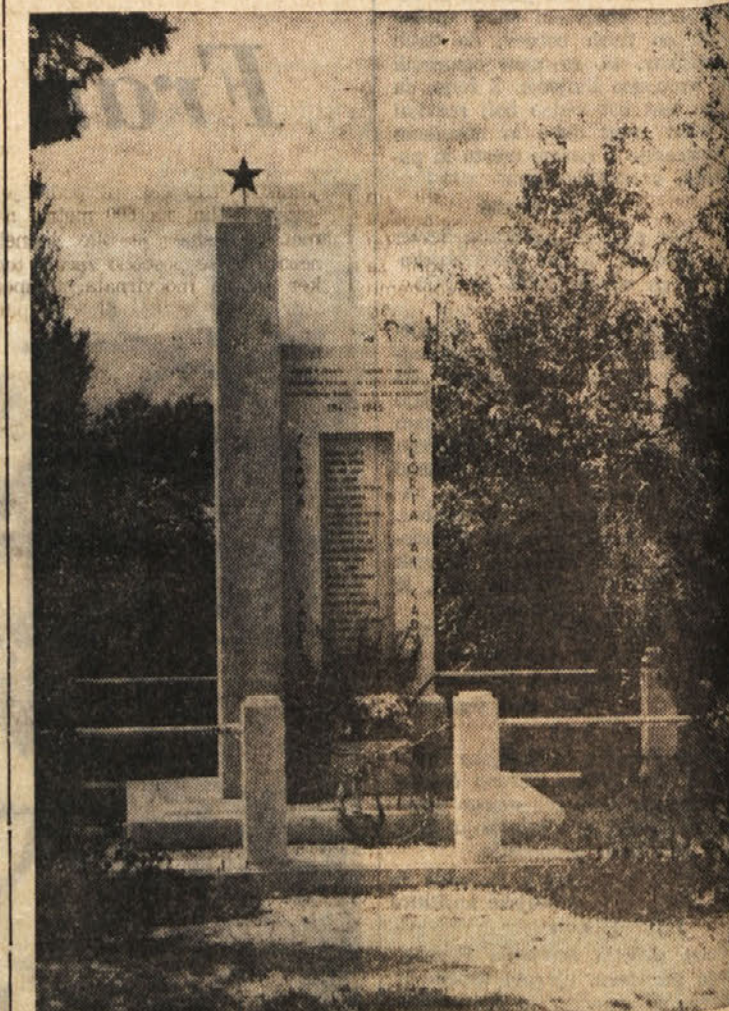
A. PAGON - OGAREV

OB 25-LETNICI ZMAGE

Našim padlim od Milj do Trbiža

Spomenik v Miljah, za katerega so oblasti spočetka odklonile dovoljenje za dvojezični napis. Spomenik so fašistični zločinci pred leti oskrnili.

Spomenik padlim pri Domju

V Dolini stoji spomenik blizu stebla, ki spominja na dolinski taborn

V poletni noči...

(Nadaljevanje s 7. strani)

PRVI UCENEC: Dedek je umrl. Krute posledice Rižarne. Uničili so mu telo in dušo.

DRUGI UCENEC: Zato je umrl.

PRVI UCENEC: Takrat, ko sta bila skupaj v Rižarni, je stisnil Jožka za roko. In zdaj je Jožek razumel, zakaj.

PRVA UCENKA: Zelel je, naj molči. Naj ne omenja onega pekla.

JOZEK: Ubogi dedek...

TRETJI UCENEC: Je pomislil Jožek in se tihot lotil domače naloge...

UCENEC PRI TABLI (napiše ob skrajnem spodnjem delu table prav tako z velikimi črkami) RIŽARNA PROGLASENA ZA NARODNI SPOMENIK — 20. APRILA 1965

(Pri naslednjih vzkliskih učenci napravijo korak naprej in z dvignjenimi rokami povejo)

PRVI UCENEC: Rižarna.

PRVA UCENKA: Taborišča.

DRUGI UCENEC: Vojna.

NEMŠKA TABORIŠČA SMRTI: DACHAU, AUSCHWITZ, BUCHENWALD, RAVENSBRÜCK, MAUTHAUSEN

Za vsemi taboriščnimi obzidji so si nacistični »zdravniki« z zločinskimi poskusi umazali roke s krvjo milijonov žrtev

Od Hipokratove prislege do pohabljanja nemočnih - Hitlerjev ukaz za izvajanje evtanazije - Poskusi s stisnjenim zrakom za nemško Luftwaffe - Program za genocid slovanskih narodov

A za milijone teh, katerih kletev se zmeraj tu kot črn oblak visi, bi vedel le ta gluhi veter in ta prečeta zemlja, ki molči. (Lojze Krakar: Auschwitz)

Hitlerjeva ideologija je pomenila velik preobrat v zgodovini človeštva. Ta preobrat je zajel tudi medicino: nekateri nemški znanstveniki so zavrli v sebi človeško dostojanstvo in z vsakim »poskusom« na jetnikih prišli do

je zahtevala smrt za »parazite družbe, bolnike, za katere je nepomembno, da napreduje živeti, ki podlo živijo, ker so izgubili občutek prihodnosti?«

Že v tridesetih letih tretjega rajha se je torej začel program genocida, z majhnimi, na videz nepomembnimi poskusi, ki so začeli pod imenom evtanazija preobraziti medicinsko moralo. Začelo se je s pobijanjem neozdravljivih, predvsem duševnih bolnikov; v ta pojem pa so nacisti vključili vse, ki so jim bili nepriljubljeni iz gospodarskih in političnih razlogov. Zdravniški poskusi so postali sestavni del nacističnih političnih, družinskih in gospodarskih eksperimentov. Ljudje so v zadnji vojni morali zaradi poskusov na vseh področjih veliko pretrpeti; medicina je imela pri tem najzlastnejši in najstrašnejši delež, čeprav je predstavljala le del množičnega poskusa na človeštvo.

Večja taborišča, ki so svetovno znana po svojih grozotah, so bila le matična taborišča, to se pravi, da so imela okoli sebe veliko podružnic. V taboriščih so vršili množično likvidacijo ljudi, ki so jih eliminirali na več načinov. Največja taborišča smrti so bila Dachau, Auschwitz, Buchenwald, Ravensbrück in Mauthausen. Z vsemi podružnicami pa je njihovo število samo v Nemčiji znašalo več kot 1000 taborišč.

Prvo koncentracijsko taborišče v dobi nacizma je bilo Dachau, kamor so že leta 1933 poslali iz Münchenskega in Nürnberškega zapora prve transporte Judov in komunistov, da na mestu stare, zapuščene tovarne začnejo graditi koncentracijsko taborišče. Leta 1938 so začeli postavljati v Nemčiji še druga koncentracijska taborišča, ko pa je začel njih propadati, je ostal Dachau, ki je bil najprej zgrajen, tudi zadnje taborišče. Prvi taboriščni delavci so zgradili barake, ceste in položili temelje industrijskih in proizvodnih objektov okoli taborišča. Ti objekti so bili plantazi, ki so jih morali tudi pripraviti jetniki, pri čemer so imeli Nemci milijonske dobičke, saj so za njihovo obdelovanje uporabljali delovno silo desetstosev jetnikov. Ker leži to področje v gorski kotlini na 600 metrih nadmorske višine, je bilo podnebje nezdružljivo, še posebno zaradi tega, ker so tla močvirnata, temperatura pa je pozimi globoko padla

in dosegla v zimi 1941/42 kar 42 stopinj pod ničlo. Take podnebne razmere so pogubno vplivale na jetnike in povzročale širjenje tuberkuloze.

V taborišču, ki se je raztezalo ob glavni cesti, so stale barake v dveh vrstah, »Appellplatz« so obkrožale upravne zgradbe, vse skupaj pa je obdajala trojna ograja. Zunanjo stran ograje so sestavljale gospodarske in industrijske zgradbe, povezane med seboj z visokimi zidovi, v katerih so bila tu in tam težko okovana vrata. Drugi mejni pas je predstavljal plot iz betonskih plošč, z bodečo žico na vrhu. V tem pasu se je vzpenjalo sedem stražnih stolpov z razglednicami, reflektorji in s strojnimi, ki so merile v taborišče in izven njega. Notranjo ograjo je predstavljal globok jarek, ki ga je ločevala od taborišča gosta mreža bodeče žice, nabite z električnim tokom visoke napetosti.

Skozi vrata, na katerih se je bleščal napis »Arbeit macht frei« (Delo osvobaja) so prihajali jetniki po večurnem čakanju pred vrati v taborišče, kjer jim je od 1. 1941 dalje po vpisu in odvzemu vsega, kar so imeli s seboj, pozdravil komendant taborišča Zierl s besedami: »Opozarjam vas, da koncentracijsko taborišče ni nikakoli sanatorij; nekdo tu vzdrži en dan, drugi en teden, tretji en mesec, a prizadevam si, da vse skupaj ne traja dolgo, da dobimo prostor še za druge.« Tako duševno okrepčani ljudje so ne glede na letni čas morali goli še nekaj ur čakati, nato so jih odvedli pod vroče prihe, še prej pa so jim postrigli lase, brade in dlake po vsem telesu, ljudje, ki prej tega niso nikoli delali. Pri večjih transportih so kar na stotine ljudi potapljali v precej gosto razkuževalno raztopino, zatem pa so čakali od 12 do 24 ur na »Appellplatzu«, dokler jim niso dali taboriščnih oblek, ki so bile za invalide srajca in spodnje hlače, za delavce pa so jim dali strojno prikažani taboriščni življenje in strahote, da bi se na to prej navadili.

Novi jetniki so nato zopet goli čakali pred vrati taboriščne bolnišnice — revirja, preden so jih spustili vanjo in si napisali osebno in zdravstveno anamnezo, ki je bila v začetku še nekam skrb-

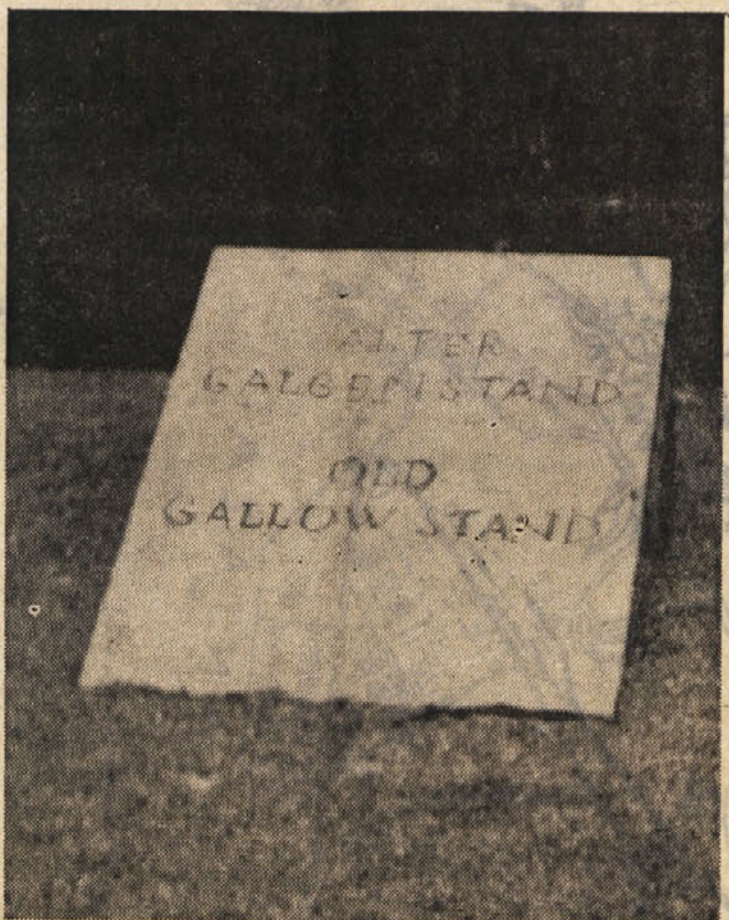
no napisana, ker so si hoteli esesovski zdravniki nabrati ustreznno gradivo za svoje »znanstveno delo«. Po pregledu so šli zopet v »Zugangsblokk«, od tu pa nekateri v kazenski in invalidski blok, kar je oboje pomenilo takojšnjo smrt.

Preden govorimo o poskusih, ki so jih esesovci izvajali v taboriščih, naj opišemo nekoliko tudi ostala štiri glavna taborišča.

V mestecu Oswincim v jugo-

giji, Italijani, Ukrajinci, Estonci, Cigani, nemški kriminalci, otroci in drugi...

Taborišče je bilo razdeljeno na dva dela, ki sta bila oddaljena med seboj: manjši Auschwitz I in večji Auschwitz II. Brž ko je transport ljudi prišel v Auschwitz I, jim je komendant taborišča ali kak oficir SS povedal, da so prišli v koncentracijsko taborišče, od koder ni drugega iz-

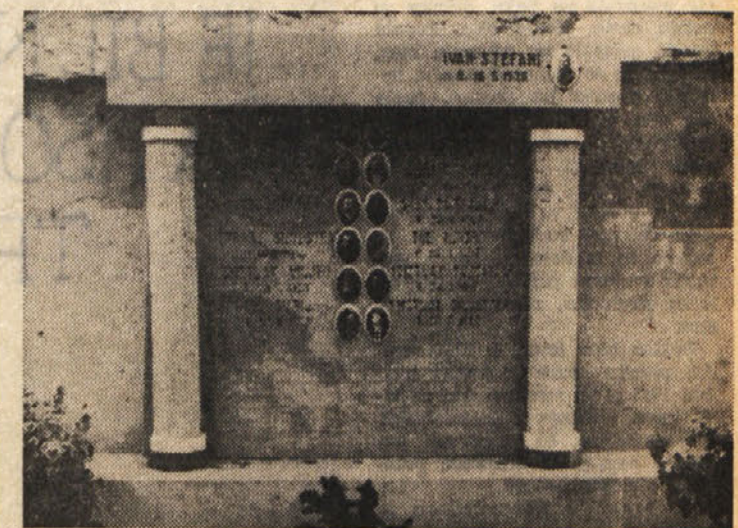
V Dachau je od nekdanjih grozot ostalo kaj malo pri. Taborišče so preuredili tako, da kraje, kjer so krvniki eliminirali svoje žrtev, označujejo le majhne kamnite plošče, kot ta, ki označuje prostor, na katerem so nekdo stale vislice.

zahodni Poljski, nedaleč od Krakova je nastalo koncentracijsko taborišče leta 1940. Okoli sebe je imelo 33 podružnic, v njem pa so pobili z najrazličnejšimi tehnikami približno 4 milijone ljudi. Prvi jetniki so bili v Auschwitzu Poljaki, kmalu pa so tja začeli prihajati Jugoslovanci, Čehi, Slovaki, Angleži, Nizozemci, Francozi, Bel-

hoda kot skozi dimnik krematorija — zaželeno pa je, da bi skozi ta dimnik tudi čimprej šli. Nato so jim pobrali vse, kar so imeli na sebi, jih ostrigli, nagnali z biči pod ledeno in vročo prho, jim dali taboriščne cebraste obleke in jih popisali. Vsek jetnik je dobil namesto imena številko, ki so jo navadno vstovirali v

OB 25-LETNICI ZMAGE

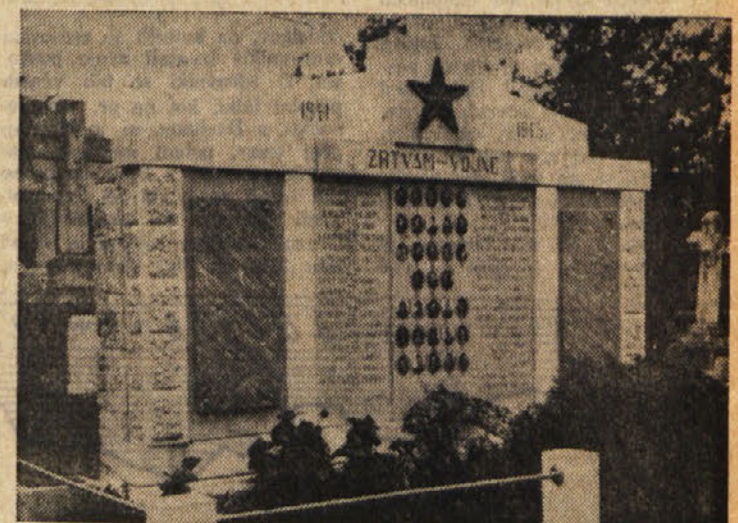
Našim padlim od Milj do Trbiža

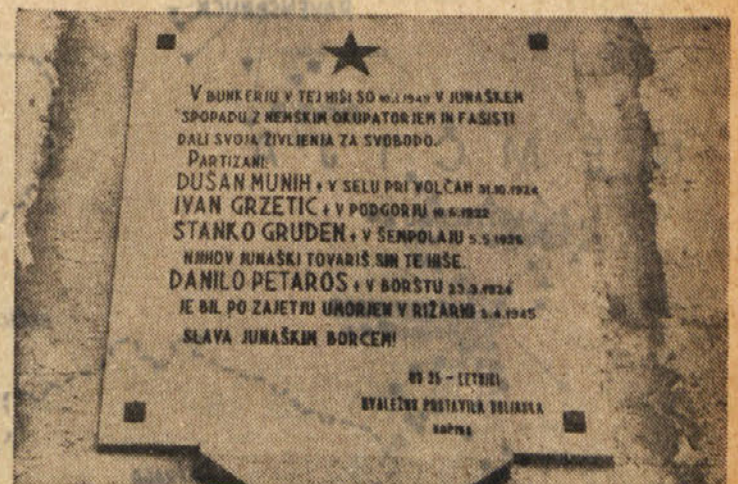
Spominska plošča v Mačkova

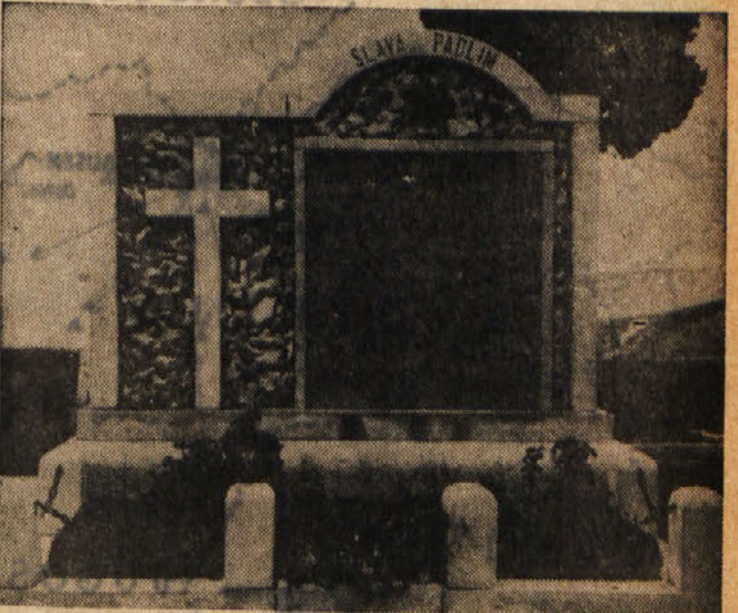
Spomenik v Boljuno

Spomenik na pokopališču v Borštni

Spominska plošča na hiši v Borštni, kjer so fašisti in nacisti premetili štiri partizane, ki so po junaškem boju padli.

Spominska plošča na rimanskem pokopališču

Mreža fašističnih in nacističnih taborišč od Sicilije do Baltskega morja: Italija in Nemčija sta bili ječa za slovanski narod

JELKA DANEU

(Nadaljevanje na 10. strani)

zavesti morili in s tem najbolj sramotno zlorabili in onečastili zdravniško vedo. Esesovcem so bili nedoobjenjeni jetniki primerni za »znanstvene« poskuse, hkrati s poskusi pa se je na ta način vršilo počasno likvidiranje. Tako se žrtev na moriščih, v plinskih celicah in v krematorijih pridružujejo še žrtve esesovske »skrbni za zdravje« in »znanstvene« zavze-

losti za zlorabljen medicino. Druga svetovna vojna je pokazala, kaj zmore civilizirani blazni z znanostjo in oblastjo v rokah. O grozotah, ki so nastale zaradi tega, nam pričajo številna taborišča: Auschwitz, Buchenwald, Ravensbrück, Mauthausen, Dachau, Bergen — Belsen in številna druga, ki so bila manj znana, a kljub temu strašna. V njih so izvrševali program, ki ga je prikazal leta 1935 ob priliki praznika nacistične stranke film »Obožujem«. Francoski profesor Louis Potrés, ki je leta 1947 pripomogel k temu, da so zdravniki deontološki pravilnik izglasovali za zdravniški odlok, pripoveduje o tem filmu, da je priklopal pozornost na bedno usodo bolnih in neozdravljivih otrok in predlagal njih umor po »evtanazijem« program, ki so ga z evfemizmom označili »todesgade« milost smrti. Ta program so po Hitlerjevem osebem ukazu dejansko uveljavili metodno in vztrajno.

Vsak zdravnik je moral po storjenju evtanazije izpolniti podrobno vprašalno polo, na kateri je bilo ime pacienta, njegova starost in bolezen, da je bilo mogoče preveriti »pravico do smrti«. Od 14. novembra do 1. decembra 1940, to je v petnajstih dneh, je neki zdravnik izpolnil na tak način 2.109 vprašalnih pol. Postopek pri umoru je bil enostavnejši od strupa in kot so radi dejali — naravnejši. To je bila lakota.

Ko so nemški zdravniki sprejeli princip »evtanazije« v enem primeru ni bilo težko ta postopek razširiti tudi na tiste, ki so v predsmrtnem boju, na paralitične, ki jih vzdržuje družina, na spache, izročile in blazne. In končno, kdo bi nam bil porok, da bi ne mogla na tak način postati nekoč uradna Nietzschejeva teorija, ki

Dachau, Auschwitz, Buchenwald, Ravensbrück, Mauthausen

(Nadaljevanje z 9. strani)

Ki so pa skoraj vsi pomrli. Nekaj so jih jetnice rešile s tem, da so jih skrile, a to je pomnilo tveganje glavo. Prilgovali so si od hrane in hranile otroke, ki so morali od 12 let dalje delati.

Vsak dan se je procesija jetnic pomikala na tla. Jetnice so dejale ceste, zidale hiše, kopale pesek, nalagale ter odvažale sneg, razkladale so čolne ob jezeru, nalagale vagoni na postaji, prale ves dan v ledeni jezerski vodi, predvsem pa so bile za delo v vojni industriji.

Če so jetnice pri delu omagale, so jih poslali v taboriščno «bolnišnico», kjer so ugotovili, ali bo jetnica še za delo ali ne. V srmo to svojemu polkicu so delovali tu zdravniki, zdravnice in sestestre.

Dokler niso jeseni 1. 1944 zgradili plinske celice in dokler niso leta 1945 prišli strokovnjaki za tako vrsto ubijanja v Ravensbrück iz Auschwitza, so zaduševali jetnice v zaprtih tovarniških, potujočih plinskih celicah.

Ob jezeru v Ravensbrücku je postavljen spomenik, ki predstavlja žensko s onemoglo tovarnico v naročju in gleda v brezdanost. Ta spomenik je nekakšna interpretacija okornih verzov neke jetnice: «Tovarišica, ko boš trudna, se okleni naših rok in pusti, da te nesemo. In vedi: samo še malo in doiga pot bo pri kraju».

Četrto večje nacistično taborišče je bilo Mauthausen, ki leži ob Donavi, zahodno od Dunaja. Podružnica tega taborišča je bila celica na Ljubelju, na Slovenskem — edino nacistično taborišče v Sloveniji. Mauthausen je bil najprej podružnica Dachau, že leta 1939 pa se je osamosvojil.

V Mauthausnu so nacisti delali, kar so hoteli, saj je sin taboriščnega komandanta Ziereisa pred sodiščem izpovedal, da mu je oče nekoč za rojstni dan privedel 40 jetnikov, mu dal pištolo in mu ukazal, naj jih postreže, da bi se tako navadil streljanja na živo cilje. V političnem oddelku so na jetnikih preizkušali nove načine mučenja in izsijevanja, tako da so morali stene in tla v zasliševalnici vsak dan očistiti od krvi. Svojem nemškemu in avstrijskim državljanom, ki so jih tu ubili, pa so pošiljali esozalna pisma.

Onstran zidov taborišča je bilo še «rusko» taborišče, v katerem je bila takšna lakota, da so v njem zasledili prve pojave ljudozderstva v Mauthausnu. Na njih so zidovi proti koncu vojne postavili tudi taborišče iz šotorov, v katerem so bile ženske iz Varšave in madžarski vojaki. Vseh mrtvih niso registrirali, v zadnjih mesecih vojne pa je umrlo mesečno približno 9000 jetnikov, aprila 1945 pa 11.525.

Taborišče je bilo postavljeno tu zaradi kamnoloma, ki je ležal v bližini. Iz granita, ki so ga v njem s primitivnim orodjem lomili jetniki, je sezidano taborišče. Vsak kamen so morali jetniki v rokah prenesti po 186 «stopnicah smrti». Za njimi, pred njimi in ob njih so stali esesovci, kapoži in poklicni zločinci in jih na različnih postajah čakali. Ena izmed teh postaj je bila «cvetlični vrt», kjer so jetnika n. pr. ustavili in mu veleli, naj gre nabirati rože, potem pa so ga ubili «na begu». Na teh stopnicah so umrli desetstotci ljudi.

V vsakem od teh taborišč je bil revir, ki se je delil na več

KO NI MOGEL MOLOH KREMATORIJ- VEČ POŽIRATI SVOJIH ŽRTEV, JE BIL NA TEM MESTU IZKOPAN GROB ZA TISOČE ŽE RAZKRAJAJOČIH SE TRUPEL

oddelkov, na katerih so esesovski «zdravniki» izvajali svoje posku se. Ti zdravniki so bili včasih popolni laiki, kot na pr. «rentgenolog» v Dachau, ki je bil najprej tesar, potem mehanik, nazadnje strojnik. V Dachau pa so bili ostali zdravniki SS le absolutno dveletne SS akademije v Grazu. Gospodar revirja je bil od leta 1940 do 1942 kapo Heyden,

ki je bil prej mesar, pozneje pa vojaški bolničar. Ta je zvečer sprejemal bolnike, ki so želeli biti sprejeti v bolnico največkrat tako, da jih je odpravil s pestjo v obraz; nekoč pa, ko je tri jetnike zasnil, da so hoteli zamenjati v taborišče pritožljive cigarete za kruh, jih je podrl na tla in začel skakati po njih s svojo stokilsko maso, da jim je

bruhala kri iz ust, dokler niso nazadnje izdihali.

Interni oddelki je v Dachau vodil dvajsetletni sudetski Neme Arbeiter, ki je obiskoval šolo v Pragi. Na tem oddelku so zelo radi pregledali bolnike v pripravi, ki je bila podobna zaboji in je imela v sebi polno električnih žarnic. Ta zaboj so jetniki imenovali «krematorij». Po mnenju strežnikov je moral namreč človek vsako bolezen iz sebe izpustiti. Včasih so uporabljali zaboj po dvakrat na dan po pol ure, pa tudi dlje, pri čemer so bolniki dobili opekline različnih stopenj.

Poleg ostalih poskusov so začeli tudi s kirurškimi: uvedel jih je dr. Mürmelstätt, potekali pa so tako, da so izbrali jetnika, ga pripeljali na poseben oddelk, ga okopali in ostrigli in določili operacijo na drugo jutro — navadno je bilo to izrezanje želodca in žolčnika. Taki operaciji, ki je pomnila gotovo smrt, je mogel jetnik uiti le z begom in če je imel srečo. Zdravniki-jetniki so svoje sotrpine zdravili s kirurškimi posegi v zajčjem hlevu, kjer so esesovci gojili angorske zajce in imeli zanje pravo opremljeno operacijsko sobico.

Laboratorijske izvide so delali serijsko, vsakih pet dni so pregledovali bolnikom seč, čez pol ure pa so se vsi ugotovili, ki jih je bilo kakih sto, vračali s «na-drobnim» opisom in «mikroskopsko» preiskavo. Želodčne bolezni so vse zdravili s stradanjem. Zelo čisto zadovoljivo, se je kasneje zreduciralo na puljenje, ki pa je bilo hitro, saj je delo opravljal poklicen rokoborec in bokser težke kategorije.

Razen drugih poskusnih postaj je bil v taborišču, ločen od ostalih, invalidski blok. Tja niso prihajali le invalidi, pač pa vsi, ki so se kakorkoli pregrešili proti zatracem. Tu jetniki niso delali, sedeli ali stali so v nekem ozkem hodniku po cele dneve, zvečer pa so jih zopet nagnali v blok, kjer so jim dali zelo malo hrane. V začetku je vsak po nedeljek jutraj korakal transport invalidov v kopalnico; iz revirja so prišli za njimi strežniki z injekcijami, v torek jutraj pa so odvažali trupa v krematorij. Teda namreč v Dachau se ni bilo plinske celice, ki so jo začeli graditi šele leta 1941 jetniki — poljski duhovniki. Na invalidskih blokih pa so končali vsi, ki so šli skozi poskusne postaje. Tuberkulozne in «duševne» bolnike so ubijali z injekcijami benicina in fenola.

Patološki oddelki mrtvašnice je bil v resnici le velika obrtna delavnica. Pred mrtvašnico so na motovozih visele vsak dan človeške kože, ki so jih mrtvecem predvidno drli s prsi in hrbita in

pozneje iz njih delali najtanjše usnje. Esesovci so si celo izmenjavali krojne vzorce, po katerih so s tem usnjem delali sedla, jahalne hlače, rokavice, torbice in aktovke, hišne copate in vezave za knjige. Najboljši plen je bila zanje tetovirana koža; kot uši, ki je imel zlate zobe, tako je bil tudi tisti človek, ki je imel tetovirano kožo, zapisan smrti.

V mrtvašnici so obrtno predelovali tudi lobanje in cela okostja, ki niso bila namenjena samo zavodom, pač pa tudi zasebnikom, saj je bilo tedaj v modi, da so imeli na pisalni mizi lobanjo ali goleno. Včasih so iz lobanj in goleni delali svetilke, seveda so zahtevali brezhibno lobanje, kakršne so lahko imeli le mladi jetniki z zdravim zobovjem.

V mrtvašnici je bilo delo zelo obsežno in je iz dneva v dan narasčalo. Invalidski transporti so prinašali večinoma le mrličje. Posebno grozen je bil transport iz Stuthofa. Umirajoči, sestradani in poblašeni tovariši so mrličem med potjo rezali mišice, nekatera trupa pa so bila obgrizena. Esesovci so ta prizor skrbno fotografirali, da bi dobili material za propagando o «ravnih političnih jetnikih».

Ker pa so se mrtvašnice navadno esesovci izogibali, so se jetniki mogli prav tu zbirati na ilegalnih sestankih in debatah, kuhali so si ilegalno dobljeno boljšo hrano, in skrivali nekatera tovarila, ki jim je grozila smrt.

Poskusne postaje niso bile le kraj, kjer so izvajali esesovci poskuse, da bi si pridobili izkustev, pač pa tudi kraj, kjer so se vršile zadiščne zabave. Zelo radi so imeli namesto poskusnih kuncev ljudi, za katere jim ni bilo treba skrbeti. Navadno pa so poskusne živali v najboljšem okolju in ob najboljši hrani, da nanje ne vpliva nič drugega kot samo poskus; esesovci pa so poskuse izvajali na živih mrličih, ki so bili telesno in duševno bolni in ugotovili teh poskusov niso služili napredku znanosti, ker niso mogli biti izhodišče za aplikacijo na normalnega človeka.

Poskusnih postaj je bilo več, od kirurške, do flegmonske, kjer so jetnike okuževali s tem, da so jim vbrizgavali gnoj iz ognjokov drugih bolnikov in malarijske postaje, kjer so okužili z malarijo več kot 2000 ljudi v štirih letih. Poleg teh je bila še poskusna postaja za jetne bolezni, poskusi z morsko vodo, za nemško Luftwaffe pa so izvajali poskuse s stisnjenim zrakom. V prevoznih, motoriziranih, hermetično zaprtih kesonih z opazovalnim okencem in ustreznimi aparati za stisnjen in razredčen zrak so opazovali delovanje malega pritiska in pod

pritiska na človeški organizem. Te poskuse so izvajali dvakrat na teden, navadno pa so zanje izbirali mlade fante do 21 leta, ki so bili kolikortoliko močnej in zdravi. Zapirali so jih v celico po pet do petnajst, potem pa so počasi ali hitro stisnili zrak in zvečali pritisk, ga nato spet v trenutku zmanjšali za nekaj atmosfer. Jetnikom so zaradi teh poskusov nastale embolije, kolapsi, infarkti, apopleksije, bruhanje in bljuvanje krvi; največ pa duševnih in živčnih motenj. Pred časom je ljubljanska revija «Tovariš» objavila spomine tistih Slovencev, ki so se vrtni živi iz taborišča. Eden izmed njih Albin Vernik se spominja poskusov z zrakom, ki so ga duševno uničili. Nekega dne so fante in moške iz različnih dežel nagnali v posebne vagoni, ki so imeli vgrajeno nekakšno celico. Tu so jih s posebnimi pasovi privežali na sežde, od koder so mogli videti na eni steni celice debelo steklo, za katerim so bili esesovci. Nenadoma je zahreščal mikrofon, po katerem je esesovec sporočil, naj začnejo dihati samo skozi usta, nato je nemški oficir začel sporočati višino namišljenega leta. Ko je omenil 8000 metrov, so bili poskusni moške že v omotici. Vernik se spominja, kako jim je briznila kri iz nosu, ust in ušes. Nato ničesar več, kajti omedlel je. Ostal je živ, poskus ponovili in to jim je bilo dovolj, kajti pozneje je moral Vernik doživeti še eksperimente z mrzlo in vročo vodo.

Kasneje je Vernik delal v razkuževalni celici, kjer so slali mrličje in razkuževali njihove obleke. Spominja se, kako je bilo, ko je nekega dne pripeljal tovarniški vlak transport iz Rige. Vrata so bila zapčena. 2000 ljudi je bilo 28 dni stisnjenih v temi brez hrane in vode. Od dva tisoč ljudi pa so ostale žive le tri ženske. Vsa trupa so bila izkazana, niti enega mrliča ni bilo, ki mu ne bi manjkalo kos mesa. Od lakote poblašeli so jetniki žvečili meso svojih tovarišev, dve trupi sta popolnoma izginili.

Vernik je potem moral pretrpeti še druge poskuse, ki so mu pustili posledice. Od 275 ljudi, kolikor jih je prišlo iz Graza v Dachau z Vernikom, so ostali živi samo trije.

Podobno kot v Dachau so obstajale poskusne postaje tudi v drugih taboriščih. Poleg tega mučenja pa so si nacisti omislili še vrsto drugih. V Auschwitzu so bile npr. tako imenovane celice za stanje. Skoz vrata, ki niso bila večja od tistih pri pasji kolibi, so morali tudi po štirje jetniki skupaj zvesti v celico, ki je merila 90 x 90 cm in je imela na vrhu le linico za zračenje. Ljudi so pobijali razen s plinom tudi ob zidu smrti, kjer so jih toliko postrelili, da je včasih kri pritekala v potokih izpod železnih vrat, ki so vodila iz taborišča na dvorišče bloka smrti.

Sicer število mrtvih zaradi streljanja, ki znaša za Auschwitz 20 tisoč ljudi, ni nič v primerjavi s številom tistih, ki so jih eliminirali s plinom Ciklon B v plinskih celicah. Na 210 kvadratnih metrov površine vsake plinske celice so stlačili po 2000 ljudi naenkrat. Skoz odprtino v stropu so spustili Ciklon B, ki je tako hitro deloval, da so bili vsi že po 15-20 minutah mrtvi. Ta plin je imel obliko kristalov, ki so se pri temperaturi človeškega telesa spremenili v plin. Jetniki so umrli zaradi zadušitve, nato so jih zvežili iz celice, jim porušili zlate zobe in jih nato zažgali v krematorijskih pečeh, kamor so včasih med množico mrličev vrgli tudi še živega človeka. Šest kilogramov Ciklon B je umorilo 1500 ljudi, v Auschwitzu pa so porabili 20.000 kilogramov tega strupa.

Od jetnikov so porabili prav vse. Lase, zobovje — kar je bilo zlatega, kožo, njihovo imovino, od obleke do čevljev in tudi pepel trupel, ki so ga uporabljali za gnojenje njiv. Da bi ugotovili, koliko je vreden vsak jetnik, so naredili nacisti celo poseben račun:

poprečni dnevni zaslužek jetnika	6 mark
minus prehrana	0,60 marke
minus obraba obleke	0,10 marke
poprečna življenjska doba 9 mesecev	
270 x 5,30	1431 mark

Dobček iz racionalne uporabe trupla:

1. zobno zlato; 2. obleka; 3. vrednostne stvari; 4. denar.	
minus atroški seziganja	2 marki
poprečni čisti dobček	200 mark
skupni dobček po devetih mesecih	1631 mark
plus dobček od kosti in uporabe pepela.	

Mnogo je bilo mučenj, ki so več ali manj znana, vendar došle še ni znala človeška beseda tako popisati vsega trpljenja, da bi grozo jetnikov občutili tako, kot so jo oni, o grozotah v taboriščih nam pričajo le ruševine, ponekod v parke preurejena zemljišča, kot tisto v Dachau, kjer ni več vislic, niti jarkov za streljanje, pač pa le gredice z rožami, in table, ki lakonično sporočajo obiskovalcem: tu so nekdo stale vislice, tu so s pištola mrtvašnice in jetnike...

Dovolj je smrti, se dvigne kri. Res za zmeraj dovolj? Je vpraša človek, ko odhaja iz muzejev koncentracijskih taborišč. Roke ljudi, ki si želijo miru, so v bližini Mauthausna napisale na zid «Nikoli ne pozabite!» Na nas je naloga, da nikoli ne pozabimo, da nadaljujemo odpor proti takemu nasilju, proti kakršnemu so se borili v taboriščih izčrpani in ponižani jetniki.

OB 25-LETNICI ZMAGE

Našim padlim od Milj do Trbiža

Spomenik na Katinarci

Spomenik v Lonjerju

Spomenik štirim junakom na bazoviški gmajni, ki so ga fašistični zločinci že dvakrat oskrnili, a do sedaj jih oblasti še niso izsule.

PLAMENI «BEČANOVE» DOMAČIJE SO POZIVALI NA UPOR V BRKINIH

Prva požgana domačija na Primorskem - na Ostrožnem brdu: boj se je začel

Piše Maks Zadnik - Vzroki požiga - Začetek že v maju 1941 - Prva partizanska četa

O evropskem svetu pod Snežnikom, kakor ga je označil v svoji knjigi naš vojskarski pesnik Crtomir Sinkovec, je bilo že marsikaj napisanega in objavljenega. Vsekakor je o tem evropskem svetu največ napisal C. Sinkovec v svoji kroniki pod omenjenim naslovom, domačin (Brkin) Maks Zadnik pa je v našem dnevniku objavil - v mnogih nadaljevanjih - verjetno vse najvažnejše podatke o partizanskih enotah in njihovih akcijah na tem območju. Kljub temu pa prispevek njenih ljudi še ni dovolj raziskan in premalo sta znani vsaj dve dejstvi:

prva domačija na Primorskem, ki so jo požgali italijanski fašisti je bila «Bečanova» na Ostrožnem brdu;

prve primorske vasi (sedem jih je bilo), ki so gorele 4. junija 1942, ko je Hitlerjeva armada še zmagovito prodirala v osrčje ZSSR, so bile: Mereče, Podstenje, Podstenjšek, Gornja Bitnja, Spodnja Bitnja, Ratečevo brdo in Kilovče - tik ob železniški progi Ilirska Bistrica-Pivka - pobili so 27 ljudi in skoraj 500 odgnali v internacijo; datum je postal praznik občine Ilirska Bistrica.

Zato je drugi zgodovinski dogodek bolj znan od prvega, ki ga je za naš dnevnik opisal Maks Zadnik.

Toda o tej deželici, za katero pravi France Bevk, da mu je «vedno pred očmi, siromata» in vendar bogata in lepa, osojno zelena, s topoli ob Reki... - je še marsikaj premalo znanega kot n. pr.:

da so se v njej rodili: Matija Kastelec (Kilovče 1620), Miroslav Vilhar (1818), dr. Karel Lavrič (Prem 1818), Dragotin Kette (Prem 1876), pozneje pa marsikaj pisatelji in pesniki: Jože Volk (Suhorje), dr. Ivan Lah (Il. Bistrica), Ivo Grahor (Sp. Bitnja), Bogomil Fatur (Prem), Lea Fatur (Zagorje), Bogomir Magajna (Vreme) in drugi; iz te deželice sta doma očetata dveh slavni tržačanov: Tometa Tomšiča (Bač) in Pinka Tomšiča (Janežovo brdo);

da je bazoviški mučenik Lojze Valenčič v tej deželi doma (Narim) in v njej (Bač) izdelal tudi bombo za fašistični tržaški dnevnik (1930);

da je bilo po kapitulaciji Italije v tej deželici požganih (so-razmerno) največ vasi v Sloveniji;

td., itd.,

Vse kaže, da deželica pod Snežnikom še ni dovolj raziskana in da bo moral tudi naš dnevnik o njej in njenih ljudeh še marsikaj napisati, saj je v vsakem pogledu odločilno vplivala na razvoj dogodkov njenih bližnjih sosednih mest: Trsta, Reke, Kopriva in dr.

V svobodoljubnih Brkinih se ljudje niso nikoli sprijaznili z italijansko okupacijo, se manj pa z usodo suženjev «velikega Rima», kakršno jim je sistematsko in načrtno pripravljala fašizem. Odpor proti zavajalcem se je kot drugod na Primorskem organizirano in elementarno krepil. Dedki in babice so pripovedovali otrokom zgodbe in pravljice, v katerih so jim prikazovali fašistične zavojevalce kot nosilce vsega zla, ki tare ljudi in jim prinaša nesreče. Fantje in moške so, kjerkoli so mogli in kadarkoli je bila ugodna priložnost, prepevali prepovedane domoljubne slovenske pesmi, izobesili slovenske zastave ali kako drugače manifestirali svojo privrženost Jugoslaviji, čeprav jih je bila njena vlada s krivičnim rapalsko pogodbo 21.11.1920 prepuščala na milost in nemilost Italiji. V njihovih srcih je nenehno tlel živ uporni ogenj, ki je v stikih s predstavniški okupacijske oblasti - karabinjerji, fašisti, financarji idr. - nešteto izbruhnil v obliki pretopov ali drugače v politične konflikte. Do njih je prišlo zlasti na shodih in veseljih, ko sta upornost vzpodbujala še zlasti istrska «crnina» in kot božanski nehtar dišeča brkinska silivovka. Najhujši takšen incident je izbruhnil septembra 1928 na so-vaškem shodu v Zaječju, ko so domači fantje razorožili in pretepali karabinjerje in financarje. Nato pa so karabinjerji in politična policija prirejali celo leto prave «rastrelamente», v katerih je sodelovalo tudi po več sto mož, potem pa organizirali proti «pretenecem» velik politični proces na Reki.

Vendar se takšni in podobni konflikti niso mogli razplamteti v močnem vsledskem upor, dokler niso organizatorji NOB Oskar Kovčič in njegov brat Leon, Anton Velušček, Ervin Dougan, Janez, Jože Zidar, Anton Dougan in drugi, ki jih je poleti in jeseni 1941 poslalo na Primorsko osrednje vodstvo OF ali pa so jih organizirali tovariši, ki so prišli iz Slovenije, razvili obširnih prorokov za upor, v katere se je jeseni 1941 vključilo v Trstu in Koprivi, v Brkinih in v Istri več sto najzavednejših borcev. Tedaj je dobila elementarna upornost svojo organizirano obliko. V Pivki in Brkinih četi pa svojo udarno pest.

Dneva 4. aprila 1942 so odjeknili usodni partizanski strel pri Ambroževem mlinu. Pod njimi sta se zrušila varuha okupacijskega reda karabinjerjski poročnik Zani in brigadir Giuseppe Londel. Naslednji dan so vdrl pobesneli fašisti, policisti, karabinjerji in vojniki v Brkine, aretirali in odgnali s seboj 287 ljudi ter požgali Maslovo (Bečanovo) domačijo, čigar močnega plamena so prvi na Primorskem razsvetlili temno velikonočno noč in oznanili Brkinom, Pivki, Krasu in ostali Primorskem, da se je veliki boj za svobodo začel ter pozivali vsakogar, v čigar prsih bi slovensko srce, naj ne stoji ob strani, pač pa zgrabi za orožje in vstopi v boj, da ne bi zamudil zgodovinske odločitve.

Če je bilo do tega dne organizirano osvobodilno gibanje še marsikomu v Brkinih skrito in zaradi policijskega nasilja ni moglo prodreti v najširše kmečke in delavske vrste, so ga plameni «Bečanove» hiše vsem Brkinom, ki so dobro poznali številno nacionalno zavezno Maslovo družino, jasno predstavili in opredelili. Že naslednji dan se je po vseh vaseh bliskovito razširila vest o aretacijah, požigu in pretepanju zavednih kmečkih ljudi. Na Pregarje je to vest prinesel Anton Navačičev s Preloži in nam jo v gostini pri Viktorju Tomšiču do podrobnosti povedal. Bilo nam je jasno, da poskušajo fašisti z aretacijami, streljanji in požigi iztrebiti Slovence na Primorskem in na njihovo zemljo naseliti Italijane. Naša odločitev je bila nedvoumna:

«Treba bo poiskati partizane in se jim pridružiti, če že moramo umreti, bomo padli v boj!»

Požig Maslovo domačije smo razumeli kot grožnjo s uničenjem

vsem, ki se cutijo Slovence in mislijo tako kot Maslovi.

Rimska volkurlja je s svojim ognjenim žrelom vgriznila najprej v Bečanovo domačijo, da bi s tem prestrašila uporno ljudstvo, toda dosegla je nasprotni učinek, njeni zobje so bili prekrhli, da bi zdrobili tako trdo kost, kot so bile mlade partizanske čete in trdno odločnost ljudstva, da se z orožjem upre fašističnim zavojevalcem, zato je bila obsojena na pogin.

ZAKAJ SO POŽGALI NAJPREJ MASLOVO DOMAČIJO?

Zmotno bi bilo misliti, da so se fašistični hierarhi le v trenutnem besu ali samo slučajno (zaradi napada na karabinjerje) odločili, da uničijo Maslovo domačijo. To so storili po temeljiti presoji razlogov in mnogih znanih dejstev. Gotovo jim ni bilo neznano, da leti stari Franc Maslo že v 30 letih raje vrnil gostinsko in trgovsko obrt, kot da bi sprejel članstvo v fašistični stranki; njegov najstarejši sin Karlo Maslo, prvi komandir Brkinske čete, narodni heroj, je septembra 1935, leta skupaj s 50 drugimi vojaškimi obvezniki raje izbral beg čez mejo v Jugoslavijo, kot da bi se odzval službi v italijanski vojski, ki je bila poslana v Abesinijo, da jo okupira. Ko pa se je 1937 vrnil domov, so ga kaznovali kot dezertarja s 14 meseci zapora; ko je prestal kazen so ga vtačili v vojsko in ga v njej držali, ne da bi mu dali dopusta, do oktobra 1941, ko je le-tega izsilil v kmalu potem pobegnil v partizane. Franc Maslo mlajši je tudi emigriral v Jugoslavijo, živel ilegalno po italijanski kapitulaciji v Loški dolini in se tam med prvimi vključil v partizanske enote.

Fašistom je bilo tudi znano, da se Pivska partizanska četa pogosto zadržuje v okolici Ostrožnega brda v Brkinih in da je v njej tudi Karlo Maslo ter da vsi «Bečanovi» in mnogi drugi prebivalci z njo sodelujejo in jo podpirajo, kar je bilo za brkinske kmečke ljudi, med katerimi so uživali Bečanovi kot trdni kmetje velik ugled, dokaj privlačen, iz opisanega pa ne smemo sklepati, da so bili Maslovi tedaj sodelovalci v že prej omenjeni široko organizirani narodnoosvobodilnem gibanju v tistem delu Brkinov, pač pa so bili vanj že vključeni mnogi najzavednejši prebivalci tudi po drugih brkinskih vaseh, vendar so bili Maslovi, kot bomo videli iz nadaljnjega opisa, prvi in najaktivnejši njegovi privrženci, saj jih je kar 8 članov družine odšlo v partizane že do začetka aprila 1942.

Njihova zgodovinska zasluga je v tem, da so odločno udarili, ko so mnogi še oklevali. Prav zato so fašistični hierarhi odločili, da najprej požgejo njihovo domačijo in s tem poženo strah v kosti vsem, ki se nagibajo k osvobodilnemu boju.

KAKO SE JE ZAČELO

Nekateri opisovalci NOB na Primorskem se radi izognejo njegovim začetkom v Brkinih, čeprav je dejstvo, da so bili prav ti kraji zibelka prvih partizanov in da so od tod odhajali na Kras, v Vipavo in drugam. Takšno vlogo so Brkini lahko odigrali zaradi svoje oblikovitosti in zemljepisne lege, predvsem pa zaradi zavednih ljudi.

Prve vesti o ustanovitvi OF in pripravah na orožben boj je prinesel iz Bele Krajine čez Notranjsko na Ostrožno brdo že maja 1941 France Maslo - Ludvik. Prispel je kot kurir orožne skupine, ki je delovala pod vodstvom Medena in Jožeta Dvojmovača v Kanjarci pri Črnomlju, in prinesel orožje in propagandno gradivo. Zveza, ki jo je vzpostavil, je ostala in delovala do zime 1941-42. Potem je France še večkrat prinesel propagandne letake in orožje, decembra 1941 pa je ostal v četi v Brkinih.

Ob njegovem prihodu je bil sklican prvi sestanek pri Bečanovih. Razen domačih se ga je udeležil tudi Franc Medved - Gujevec. Na njem so se pogovorili o propagandnih in organizacijskih pripravah za orožben boj. Literaturo, ki jo je Fr. Maslo prinesel, so bratje in sestre Etbin, Lojze, Pavle, Kristina in Marija Maslo ter Fr. Medved v naslednjih tednih razdelili med zaupne ljudi. Precej letakov pa so raztrosili tudi v italijanskih postojankah na Pivki in v Podgradu, pri čemer sta sodelovala tudi Jožeta in Fr. Maslo (mati in oče).

Zadnje dni junija 1941 je prispel na Primorsko organizator NOB Ervin Dougan - Janez. Poslal ga je predsednik komisije za Primorsko Tone Tomšič, da organizira v Brkinih, na Krasu, Pivki in drugod orožben odpor proti fašizmu. Dougan se je že prej poznal z Maslovimi, vedel je, da so zavedni Slovenci, zato je pogosto prihajal k njim in se v juliju in avgustu pri njih zadrževal tudi po več dni ter se povezoval z zaupnimi ljudmi iz sosednjih brkinskih vasi. V Ilirski Bistrici se ni mogel gibati, ker ga je iskala policija. Z Ostrožnega brda je odhajal na Kras, v Vipavo, na Reko, v Gorico in drugam, dokler se ni avgusta vrnil v Ljubljano, da poroča vodstvu OF o razmerah na Primorskem.

Med bivanjem na Ostrožnem brdu in v Brkinih, se je Dougan s posredovanjem članov Maslovo družine povezal s Francem Medvedom in člani njegove družine ter z družino Kovčič, na Suhorju z Vovkom Janezom in Francem, na Vatovljah z Borisom Cergolom, z Mico Matjanovo s Stare Sušice, Antonom Frankom iz Kilovč, Antonom Gustinčičem z Rjavč in nekaterimi drugimi. Avgusta 1941 so organizirani člani OF Anton Gustinčič, Pavle in Etbin Maslo po Douganovih navodilih raztrosili letake na Pivki. Nekaj dni kasneje pa so Etbin, Lojze in Pavle Maslo, izvedli podobno akcijo v Ilirski Bistrici. V obeh krajih sta bili močni italijanski postojanki. Letaki so bili namenjeni domačinom in italijanskim vojakom. Akciji sta dobro uspeli.

PRIHOD PRVE ČETE

Ko je seznanil vodstvo OF z razmerami na Primorskem in mu predlagal, da bi tja poslali močnejšo partizansko četo, mu je tov. Bebler svetoval, naj gre na Mokerc in v Krmskem bataljonu izbere borce ter jih popelje na Primorsko. Uspelo mu je pridobiti 6 tovaršev: Milka Purlana, ja s Proseka, Benjamina Čelovca, na iz Gor. Brancice, Ivana Sanci-ka iz Doline pri Trstu, Petra Čelika z Reke pri Cerknem, Franca Zagarja iz Zage pri Bovcu in Slavka Likarja iz Šturji pri Ajdovščini. Tako je sredi septembra prispela iz Notranjske na Stare Sušice prva partizanska četa, tedaj je njen komandir Dougan ponovno prišel na Ostrožno brdo. Četa je sicer kmalu očlila v Gornjo Brancico, vendar se je pogosto vračala ali pa je ostal njen del v Brkinih, kjer so njeni člani jeseni in pozimi 1941-42 izvedli več bolj ali manj uspešnih akcij.

Ze sredi poletja je Kristini Maslo uspelo obvestiti brata Karla, ki je služil italijansko vojsko v Impeiji, da se je začela narodnoosvobodilna borba, zato si je namerano zastrupil uho in si s tem po krajšem zdravljenju v bolnišnici pridobil oktobra 1941 bolniški dopust. Ko je prispel domov, se je sestal z Douganom. Tedaj je Dougan sklical na Ostrožnem brdu pri Maslovih sestaneček, ki so se ga udeležili vsi Maslovi, Medved Franc in nekaj drugih. Sestaneček je bil pomemben zato, ker je bilo na njem obravnavano vprašanje, kako pridobiti čim več pristavev OF, da bi lahko prešli od političnih priprav v neposredne vojaške akcije. Dougan je prikazal po povratku iz Slovenije jasno perspektivo o razvoju NOB v Brkinih in na Primorskem. Sklenjeno je tudi bilo, da je treba naslednji mesec organizirati širši sestaneček aktivistov in pristavev

OF. Tedaj je bila že vzpostavljena zveza tudi z Istro, kamor so razvijali svoje zveze tudi aktivisti iz Trsta, s Čičarjo do Vodice in Mun.

Za razvoj NOB v Brkinih je bil velikega pomena novembraški sestaneček zaupnikov in aktivistov OF pod Artivizani. Vodil ga je Ervin Dougan, udeležili pa so se ga Iztok Cergol iz Vatovlj, Franc in Ivan Vovk iz Suhorj, Ivan Grlica iz Vavre, Andrej Godina iz Rodika, Anton Gustinčič iz Rjavč in Maslovi Kristina, Marija, Etbin, Lojze, Pavle in Jože ter Franc Medved z Ostrožnega brda. Sestaneček je bil pomemben zato, ker so se na njem prvič zbrali zaupniki in aktivisti OF iz širšega območja. Tov. Dougan pa jim je dal navodila, da se zaostrijo proti okupatorju z izvedbo pomembnejših akcij. Medtem so živahno delali tudi aktivisti z območja zgornje Pivke, Il. Bistrice in Podgore, ki so sklicali več uspešnih sestankov. Narodnoosvobodilno gibanje se je postopno, vendar zanesljivo širilo in si pridobivalo čedalje več iskrenih pristavev. Treba je bilo delati konspirativno in dobro preveriti vsakogar, preden se mu zaupali, da se ne bi vrnili v gibanje so viračni vohani in provokatorji.

PRVE AKCIJE

Prvo partizansko akcijo na Primorskem sta organizirala in izvedla Karlo Maslo in Ervin Dougan, ki je dal pobudo zanj, kmalu po sestanku na Ostrožnem brdu 28.10.1941. Blizu Kilovškega predora sta na nasipu odvila trdnice in iztirila osebnih vlak, s katerim so se peljali nemški letalci iz vzhodne fronte na počitek proti Opatiji in Reki. Akcija je odlično uspela. Število mrtvih in ranjenih vojakov sicer ni zanesljivo znano, Slovenski poročevalec pa je poročal 1.11.1941, da je bilo 70 vojakov mrtvih, 200 pa ranjenih. Ze pred povratkom v Italijo je Karlo Maslo ob sodelovanju brata Pavla zažgal senik na italijanskem posestvu v Bitnji pri Il. Bistrici.

2.11.1941 se je Karlo Maslo po Douganovih navodilih vrnil v Italijo, da organizira pobeg še nekaterih Slovencev, ki so v Impeiji služili kadrovske rok in izvede abataže v škodo italijanske vojske. Povratek je zamudil za en dan, zato je bil kaznovan z 10 dnevi disciplinskega zapora. Ze med prestajanjem kazni je zasnoval nekaj akcij. Tako je skupaj z drugimi Slovenci narisal po mestu v več krajih srp in kladivo, kar je vzbudilo veliko pozornost. Nakupil je 1/2 kg drobnih čevljar-skih žebličkov, da bi jih pomešal med krmo za konje in mule. Te zamislil ni realizirati, ker se mu je smilila živina, pač pa je iz taknih zatice na vseh topovskih lafetah, da bi se med vajami topovi razbili, toda ta zamisel ni uspela, ker so podoficirji opazili, da jih ni in jih spet namestili. Prvi pobegom je zažgal garnizijsko skladišče sena in slame. Končno sta Maslo in Rudi Modic, doma iz Velikega oka pri Postojni, 2. decembra 1941 pobegnili s ponarejenima propustnicama in srečno prispela v Sežano, od tam pa preoblečena v civilno obleko v Postojno in v partizane.

Sredi novembra 1941 so organizirani aktivisti in borci Pivske čete razbili spominsko ploščo padlemu fašistu na odcepu ceste Ribnica - Pivka - Stara oz. Nova Sušica.

Decembra 1941 sta Karlo Maslo in Ervin Dougan organizirala pri mlekarni na cesti Pivka - Ribnica napad na vojaški osebni avtomobil, v katerem se je vozil neki italijanski general. Akcija ni uspela, čeprav sta na vozilo streljala, ker nista imela avtomatskega orožja.

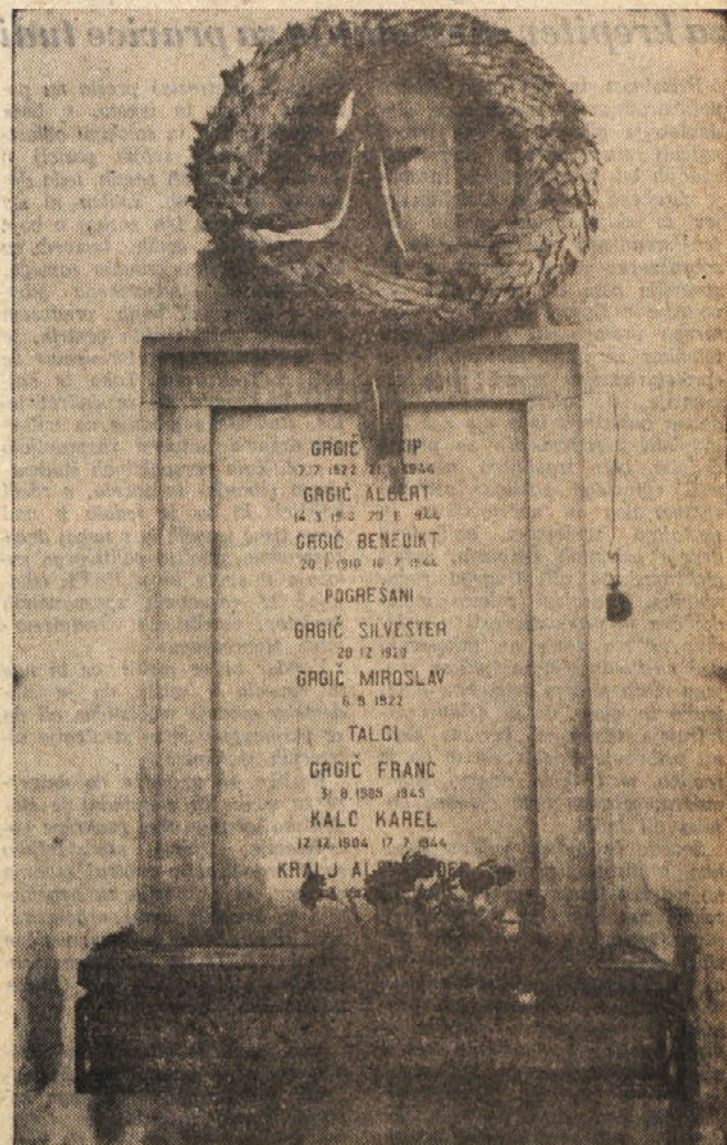
V začetku januarja 1942 se je Ervin Dougan vrnil s svojo skupino iz Vipave in se utaboril v gozdu blizu Ostrožnega brda. Kmalu so aktivisti Anton Dougan - Branko, Anton Gustinčič in trije Maslovi bratje zbrali podatke o fašistični protiletalski opazovalnici na Premu. Borci Douganove

MAKS ZADNIK

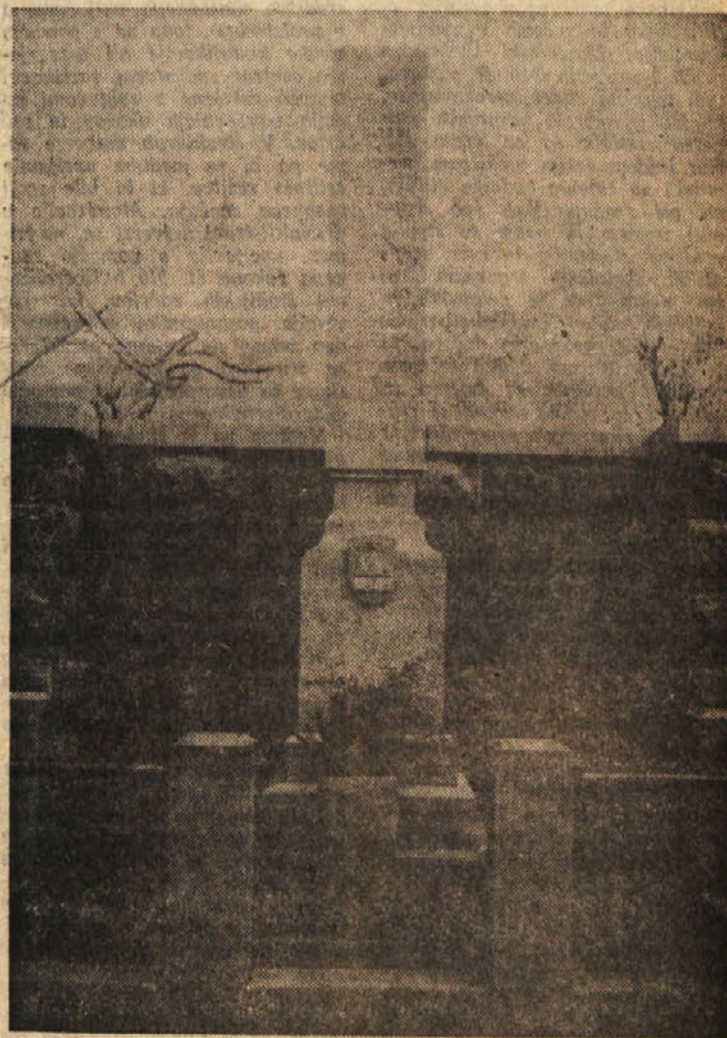
(Nadaljevanje na 12. strani)

OB 25-LETNICI ZMAGE

Našim padlim od Milj do Trbiža

Spomenik v Padričah

Spomenik v Gropadi

Spomenik v Trbižih

Prvih sedem požganih vasi na Primorskem

4. junija 1942 so fašisti ob železniški progi Il. Bistrica - Pivka požgali prvih sedem vasi na Primorskem

Strategija študentskega gibanja: «alternativno izkoriščanje univerze»

Pred novimi spodbudami za razbijanje nacionalističnih predstav o boju slovenske narodne manjšine v Italiji in za krepitev zavzemanja za pravice tudi v Beneški Sloveniji

Prisotnost in dejavnost močno politizirane in množične študentskega gibanja je ena izmed najbolj markantnih značilnosti zadnjih let, ki označujejo razdobje širokega razrasta socialnih bojov in vključevanja širokih slojev srednjega meščanstva in izobraženecvanje. Značilnost, ki spremlja novi val tehnološke revolucije v Evropi in ZDA in katerega protagonisti so tisti eliti tehnikov in intelektualcev, ki se «proletarizirajo» zaradi nove dimenzije, v katero prehaja sodobna industrija in z njo ves kapitalistični sistem. To se pravi: čedalje bolj izgubljajo neodvisnost «prostega poklica» oziroma «ustvarjalca in naravnostnega» izražatelja, aplikatorja in izvajalca, ki so bili v preteklosti izjemno svobodni, suvereni, izražajo v svetu in v Italiji, izhajajo iz ekonomskega spoznavalnega sredstva: marksizma - leninizma - misli Maocetung.

Vendar bi se morali, če bi nas to zavedlo k misli, da je študentsko gibanje maocistično ali da se vključuje v široko strategijo ultralevičev skupine. Razlike od univerze do univerze so velike in marsikdaj je študentsko gibanje brez vsakršne koordinacije. Izjema predstavljajo zgolj organizacije znotraj gibanja samega, ki se borijo za hegemonijo z drugimi manjšimi organiziranimi silami. Take so komunistične sekcije (KPI) ali skupine maocistično - stalinistične UCI (Zveze italijanskih komunistov).

Nov zagon je gibanje našlo tedaj, ko se je jasno pokazala tendenca italijanskega vodilnega kapitalističnega razreda, da reformno uničenje uredniški v zelo kratkem, toda ne zaradi reforme same, temveč zaradi nujnosti, da se vsi študenti v Italiji dekalificirajo. Univerza mora postati sredstvo masovnega vključevanja v proizvodnjo, toda ne s pomočjo visoke kvalifikacije ali ustvarjanja centrov znanstvenih raziskav, temveč ustrezno z zahtevami po golih izvrševalcih ukazov in načrtov. V strukturalni univerzi same pa bi se medtem uveljavile «elitne» rešitve, ki bi bile zgolj osebnega značaja. Atomizacija in dekalificirani univerzi se, na primer, uveljavlja s pomočjo znanega zakona št. 910 o liberalizaciji študijskih načrtov, kar postavlja posameznika v neposreden odnos do celotne strukture, ne stimulira pa kolektivne raziskave in usposabljanja s pomočjo «interdisciplinarnosti» itd.

Medtem pa je študentsko gibanje našlo alternativo reformi, da bi reformo ne in se usmerilo h kombinaciji strategijskega značaja: «alternativno delnemu izkoriščanju univerze», kar pomeni po analizi šolskih struktur njihovo reorganizacijo in izkoriščanje v korist množice, tako pri etično - političnem izražanju, kakor tudi specifično, v zvezi z vprašanji poklicnega vključevanja v proizvodne strukture. (Iz dokumenta milanskega študentskega gibanja, 25. 3. 1970).

Ne torej sistemu funkcionalne univerze ali splošni sistemu, temveč funkcionalna razrednemu spopadu in izražanju kadrov za ta spopad, kakor tudi definicija alternativne kulture, ki se spoprijema s sedanjostjo, katere cilj je organizacija pristanka kapitalističnemu sistemu in oportunitum v njem.

Spominjam se zanimive razprave, ki so jo tržaški študentje razvili v Ljubljani, po srečanju s predstavniki tamkajšnje študentske skupnosti. Več ur so razpravljali o «spolu angelov», ko se je postavljala, s strani slovenskih študentov, dilema o Platonovi družbi, v kateri naj bi vsi delili družbo znanstveni kadri in dilema o funkcionalnosti znanstvene raziskave, oziroma vprašanje, zakaj se italijansko študentsko gibanje bori proti ameriški monopolu nad znanstveno raziskavo in za njene enacionalne centre in razvoj slednje v Italiji, ko bi italijanska dosegla italijanskega kapitalizma, točneje njegovega razvoja. Zaključek te razprave je bil nekoliko presenetljiv: Bistvo problema ni sistema, temveč vključevanje v razredni spopad s čim bolj ugodnimi pogoji, dolžnost pomagati mu in težiti k osvoboditvi študija in dela, ne glede na to, ali bo uresničena reforma vseučiliškega študija ali ne.

V sami šolski strukturi pomeni nastop študentskega gibanja, v povezavi z delavskim gibanjem, postavljanje ključnih vprašanj razredne selekcije in torej spremembe strukture od same osonne šole dalje in ne samo študijskih načrtov, temveč vloge šole same in družbeno - gospodarskega sistema, v katerega je vključena.

Boj proti dekalifikaciji univerze, ki ustreza koristim vodilnih razredov in najbolj konservativnega sektorja v oblasti samih, pa se izraža tudi v sektorskih in sindikalnih zahtevah, kot je odprava diskriminacije, kateri so bili podvrženi študentje prvih letnikov letos (skoraj) nihče med njimi ni prejel študijskega štipendija, čeprav je to nje imel pravico) ali v spopadu z oblastjo «baronov», ki skušajo odtujiti del finančnih sredstev, ki jih družba namenja šolam, v lastni žep. Samo dve številki: medtem ko so se življenjski stroški v zadnjih mesecih povzpeli za več odstotkov, je

Ne bom izkal tu vzrokov kontestacije, oporekanja sistema in dejanskega prehoda k revoluciji, kar socialistični družbeni v reditvi težijo liniji študentskega gibanja, pač pa bom shematično zabeležil bistveno spremembo v programih študentskega gibanja v zadnjih treh letih.

Iz dileme, ali naj študentje sprejemajo reforme in se zanje bojujejo, ali pa naj reforme odklanjajo in se vključijo kot politično gibanje v splošni razredni spopad, je študentsko gibanje najprej sprejelo drugo rešitev in v letih 1968 in 1969 (tedaj se je začela prva izmed velikih kriz,

ki ga je pretresla) prešlo na politično raven in iskalo, v boju z akademskimi in šolskimi oblastmi, utrjevanje svojih pozicij v šolskih strukturah samih, toda dejanski izven njih, kolikor ni šlo za izkoriščanje teh pozicij v boju za pridobitev novih, temveč za sredstva širjenja gibanja samega. Prisotnost študentskega gibanja v delavskih bojih, predvsem v velikih industrijskih centrih, je ta stališča proti «reformizmu» še bolj radikalizirala. Tako je najprej lani, nato pa se enkrat letos, študentsko gibanje na milanski državni univerzi razpravljal o «političnih perspektivah študentskega gibanja» in začelo, v rdeči knjižnici, ki jo je izdalo v nad deset tisoč izvodih in v nekaj dneh razprodalo, analitično politično položaja v svetu in v Italiji, izhajajo iz ekonomskega spoznavalnega sredstva: marksizma - leninizma - misli Maocetung.

Vendar bi se morali, če bi nas to zavedlo k misli, da je študentsko gibanje maocistično ali da se vključuje v široko strategijo ultralevičev skupine. Razlike od univerze do univerze so velike in marsikdaj je študentsko gibanje brez vsakršne koordinacije. Izjema predstavljajo zgolj organizacije znotraj gibanja samega, ki se borijo za hegemonijo z drugimi manjšimi organiziranimi silami. Take so komunistične sekcije (KPI) ali skupine maocistično - stalinistične UCI (Zveze italijanskih komunistov).

Nov zagon je gibanje našlo tedaj, ko se je jasno pokazala tendenca italijanskega vodilnega kapitalističnega razreda, da reformno uničenje uredniški v zelo kratkem, toda ne zaradi reforme same, temveč zaradi nujnosti, da se vsi študenti v Italiji dekalificirajo. Univerza mora postati sredstvo masovnega vključevanja v proizvodnjo, toda ne s pomočjo visoke kvalifikacije ali ustvarjanja centrov znanstvenih raziskav, temveč ustrezno z zahtevami po golih izvrševalcih ukazov in načrtov. V strukturalni univerzi same pa bi se medtem uveljavile «elitne» rešitve, ki bi bile zgolj osebnega značaja. Atomizacija in dekalificirani univerzi se, na primer, uveljavlja s pomočjo znanega zakona št. 910 o liberalizaciji študijskih načrtov, kar postavlja posameznika v neposreden odnos do celotne strukture, ne stimulira pa kolektivne raziskave in usposabljanja s pomočjo «interdisciplinarnosti» itd.

Medtem pa je študentsko gibanje našlo alternativo reformi, da bi reformo ne in se usmerilo h kombinaciji strategijskega značaja: «alternativno delnemu izkoriščanju univerze», kar pomeni po analizi šolskih struktur njihovo reorganizacijo in izkoriščanje v korist množice, tako pri etično - političnem izražanju, kakor tudi specifično, v zvezi z vprašanji poklicnega vključevanja v proizvodne strukture. (Iz dokumenta milanskega študentskega gibanja, 25. 3. 1970).

Ne torej sistemu funkcionalne univerze ali splošni sistemu, temveč funkcionalna razrednemu spopadu in izražanju kadrov za ta spopad, kakor tudi definicija alternativne kulture, ki se spoprijema s sedanjostjo, katere cilj je organizacija pristanka kapitalističnemu sistemu in oportunitum v njem.

Spominjam se zanimive razprave, ki so jo tržaški študentje razvili v Ljubljani, po srečanju s predstavniki tamkajšnje študentske skupnosti. Več ur so razpravljali o «spolu angelov», ko se je postavljala, s strani slovenskih študentov, dilema o Platonovi družbi, v kateri naj bi vsi delili družbo znanstveni kadri in dilema o funkcionalnosti znanstvene raziskave, oziroma vprašanje, zakaj se italijansko študentsko gibanje bori proti ameriški monopolu nad znanstveno raziskavo in za njene enacionalne centre in razvoj slednje v Italiji, ko bi italijanska dosegla italijanskega kapitalizma, točneje njegovega razvoja. Zaključek te razprave je bil nekoliko presenetljiv: Bistvo problema ni sistema, temveč vključevanje v razredni spopad s čim bolj ugodnimi pogoji, dolžnost pomagati mu in težiti k osvoboditvi študija in dela, ne glede na to, ali bo uresničena reforma vseučiliškega študija ali ne.

V sami šolski strukturi pomeni nastop študentskega gibanja, v povezavi z delavskim gibanjem, postavljanje ključnih vprašanj razredne selekcije in torej spremembe strukture od same osonne šole dalje in ne samo študijskih načrtov, temveč vloge šole same in družbeno - gospodarskega sistema, v katerega je vključena.

Boj proti dekalifikaciji univerze, ki ustreza koristim vodilnih razredov in najbolj konservativnega sektorja v oblasti samih, pa se izraža tudi v sektorskih in sindikalnih zahtevah, kot je odprava diskriminacije, kateri so bili podvrženi študentje prvih letnikov letos (skoraj) nihče med njimi ni prejel študijskega štipendija, čeprav je to nje imel pravico) ali v spopadu z oblastjo «baronov», ki skušajo odtujiti del finančnih sredstev, ki jih družba namenja šolam, v lastni žep. Samo dve številki: medtem ko so se življenjski stroški v zadnjih mesecih povzpeli za več odstotkov, je

Ne bom izkal tu vzrokov kontestacije, oporekanja sistema in dejanskega prehoda k revoluciji, kar socialistični družbeni v reditvi težijo liniji študentskega gibanja, pač pa bom shematično zabeležil bistveno spremembo v programih študentskega gibanja v zadnjih treh letih.

Iz dileme, ali naj študentje sprejemajo reforme in se zanje bojujejo, ali pa naj reforme odklanjajo in se vključijo kot politično gibanje v splošni razredni spopad, je študentsko gibanje najprej sprejelo drugo rešitev in v letih 1968 in 1969 (tedaj se je začela prva izmed velikih kriz,

delež državnih sredstev v univerzah za vsakega študenta padel od 516 na 456 tisoč lir letno. In to v istem trenutku, ko so začeli redni profesorji (baroni) s «sindikatskim» bojem za pol milijona mesečnega povzika? Morda ne gre več za dobričkalnost, temveč za reakcionarno načrtno, ki ustreza težnji, da bi se učni kader in strukture univerze ne posodobile s pomočjo novih denarnih sredstev...

V trenutku, ko italijansko študentsko gibanje postavlja tezo o «alternativnem izkoriščanju» univerze, moramo pogledati tudi med se in ugotoviti, da je na tržaški univerzi nekaj sto slovenskih študentov, ki so vključeni v tržaško študentsko gibanje. Nekateri med njimi ga tudi vodijo in usmerjajo in bogatijo s specifično naše nacionalne problematike.

Ni slučaj, če se je med študenti uveljavil predlog o inštitutu za preučevanje kulture slovenskih narodov, Slovencev in v prvi vrsti njihove narodne manjšine v Italiji.

Zadnji del programskega stavka jasno kaže, da se tudi ta zahteva vključuje v strategijo «alternativnega izkoriščanja», ki bi pri nas pomenila nove spodbude za razbijanje ustaljenih kulturnih in družbenih shem, razbijanje nacionalističnih predstav o boju slovenske narodne manjšine v Italiji. Širjenje in krepitev zavzemanja za lastne pravice tudi v krajih, kjer se ne pojavlja s tako silo (Beneška Slovenija). Čeprav izven ustaljenih shem naše manjšinske dejavnosti, bi se torej pojavilo novo središče vzbujanja in dejavnosti, analize in kontestacije mešanih izbir na tem polju in prav bi bilo, če bi se s to verjetnostjo spoprijeli. In to ne z namenom, da novi povzročimo instrumentalizirano ali podredimo diplomatsko - manjšinskemu konceptu naše dejavnosti, temveč zato, ker bo iz njega zrasla nova sila, ki bo našo dogajanje v pozitivni smeri odločno pogojila in spremenila.

STOJAN SPETIČ

Prva požgana domačija na Primorskem - na Ostrožnem brdu

(Nadaljevanje z 11. strani)

čete so jo neko mrzlo januarsko noč napadli, pregnali fašiste in jim razbili prisluskovalne naprave. Po akciji se je Douganova skupina umaknila na Kras in v Vipavo ter v začetku februarja izvedla akcijo pri Stanjeju, kjer je zaplenila prvo italijansko lahko strojno in zaboj municije. Kmalu pa tem se je čet pridružio več novih borec, med njimi tudi Janko Premrl - Vojko in se je v Grizah na Krasu spopadla s karabinjerji, nato pa se sredi februarja 1942 umaknila v Brkine.

Ob povratku v Brkine se je četa ustavila za nekaj dni v Smrjah pri Poldežu Bošnjancu in zbrala potrebne informacije za akcijo v Il. Bistrici, kjer je zaplenila 15 glav goved, namenjenih italijanski vojski. Partizani so živino odgnali v Brkine in jo razdelili zaupnim kmetom, da jo hranijo za poznejše rezervo hrane. Se isti mesec je Pivška četa s pomočjo aktivistov iz Podgorice organizirala napad na italijansko vojaško postojanko v Vrbi, ki pa ni vojaško najbolje uspel, imel pa je velik politični odmev v Il. Bistrici in okolici. Že februarja so partizane prekrizarile vse Brkine. Petčlanska patrola je prespala tudi na Pregarju pri Jakobu Zadniku. Namen takih pohodov je bil, da se seznanijo s slovensko osvobodilno vojsko in njenim poslanstvom ter da se ga organizira za aktivno sodelovanje z njo. Odjek partizanskih akcij in pohodov je bil med ljudstvom izredno velik. To pa je hudo prestrašilo fašistične oblasti in jim vsililo spoznanje, da je njihova prihodnost na Primorskem dokaj negotova.

Zaradi navdušenega sprejema, na katerega je naletel med primorskim ljudstvom prihod partizanskih borec, in načrta glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, da razvije tudi na Primorskem močno osvobodilno gibanje, je bila poslana konec februarja ali v začetku marca iz Notranjskega na Primorsko Igorjeva (*) partizanska četa, ki je imela približno 20 borec. Pivška četa pa je medtem narasla na približno 30 borec. Tako se je

(*) Mile Spacapan - Igor

zbralo v marcu 1942 na Ostrožnem brdu in v okolici približno 50 dobro oboroženih partizanov. Igorjeva četa se je zadrževala nekaj dni pri Maslovih in Gujevih na Ostrožnem brdu, potem pa so si uredili taborišče v Šmagorju dolini pod Ostrožnim brdom. Po 20. marcu je prišel iz Ljubljane v Brkine Martin Greif - Rudi in prevzel dolžnost komandirja Pivške ali Douganove čete, medtem ko je Dougan prevzel politično dolžnost, žal pa so ga že 17. aprila 1942 Italijani ranjenega ujeli, s čimer je osvoboditveno gibanje na Primorskem začasno izgubilo zelo pomembnega političnega aktivista, toda boj se je nadaljeval, nadomestili so ga drugi.

S prihodom Igorjeve čete in M. Greifa se je tudi politična aktivnost na terenu bistveno povečala. Ervin Dougan se je poslej ukvarjal le z delom na terenu. Treba je bilo povezati aktiviste iz hramenjskega kraja, ki so se dotlej premalo poznali, organizirati nabavo hrane, zbirati obveščevalne podatke, koordinirati akcije, formirati OF odbore idr. Zato je Dougan skliceval na Ostrožnem brdu pri Maslovih, Gujevih (Fr. Medved) in Gustinčevih presopogoste sestanke. Tedaj so se gibanju priključile vse družine v Šmagorju, Kuluzi z Ostrožnega brda (Bitenčevi), Kovarčevi in drugi na Prelozah, mnogi iz Tater, Rjavci in drugih brkinskih vasi. Tako je boj za osvoboditev hitro napredoval v širino in postajal čedalje bolj množičen in aktiven, toda tudi sovražnik ni spal. Prizadeval si je, da odkrije, kaj se dogaja, pošiljal v Brkine volune in kazenske ekspedicije. Zato je tedaj četa likvidirala nekaj izdajalcev, med njimi tudi italijanskega davčnega izterjevalca, ki je volunil za partizane v Šmagorski dolini.

V začetku aprila sta se četi umaknili iz Brkinov na Vremščico od tam pa v Vipavo. Med umikom je Greifova četa zaplenila na Turnu pri Blitnji italijanski kolono nekaj živega in živine. Po odhodu z Ostrožnega brda in iz Šmagorja se je Greifova četa zadržala nekaj dni pod Vremščico v vasi Volče. Medtem so italijanski fašisti in karabinjerji s pomočjo hunov in domačin izdajalcev pre-

cej zvedeli o partizanskem narodnoosvobodilnem gibanju na Ostrožnem brdu in v Brkinah, saj je bilo že tako množično, da ga več ni bilo lahko prikriti. Začele so se aretacije vseh, ki so bili kolikaj sumljivi. Tako so 1. in 2. aprila aretirali 7 Šmagorcev. Ponoči med 2. in 3. aprilom so fašisti in karabinjerji ter kvesturni obkolili Maslovo hišo na Ostrožnem brdu, celo noč so zasliševali mater Jožefo, očeta Franca in mladoletne otroke. Naslednji dan dopoldne so odpeljali očeta in ga po vasi zasramovali ter pretepali s puškinimi kopiti, potem pa ga skupaj z drugimi odgnali v Košano, od tam pa v zapore in taborišča v Italijo.

Kristina in Marija Maslo sta se izognili aretaciji in obvestili Greifovo četo v Volčah, kaj se je zgodilo z očetom. Komandir Greif je poslal na Ostrožno brdo patruljo, v kateri so bili Karlo in France Maslo, Ivan Brožina - Slovan in Anton Primo - Dušan. Isti dan je pila čez Suhorje na Ostrožno brdo tudi 4 članska karabinjerska patrola, o kateri so bili partizani obveščeni, zato so jo počakali v zasedi pri Ambrožičevi oprekanji in jo napadli. V boju sta dva karabinjerja padla, dva pa pobegnila.

Naslednji dan se je zgodilo tisto, čemur je namenjen ta sestavek. Fašisti so izropali in požgali eno največjih brkinskih domačij, plod dela mnogih pridnih rodov. Žrtve takšnega terorja pa je bila tudi zavedna in dobra Maslova mama Jožefa, ki so jo fašisti javno zasramovali «kot mater banditov», jo zbadali z bajonetni in iglami ter pretepali s puškinimi kopiti, potem pa jo vso onemogo odpeljali v zapore in internacijo, kjer je umrla mučeniška smrt.

Prvi teroristični akciji 5. aprila 1942 je sledila čez tri dni druga na Ostrožnem brdu, spet požig in poboj talcev Krebelj Leopolda in Trebec Antona, potem so požgali Šmagorje, Volče in končno 4. 6. 1942 6 vasi, toda to ni zausavilo osvobodilnega boja, ki se je čedalje hitreje širil in krepil, dokler ni ob italijanski kapitulaciji zajel vse ljudstvo Brkinov.

Po zapiskih in pripovedovanju Lojzeta in Karla Masla napisal

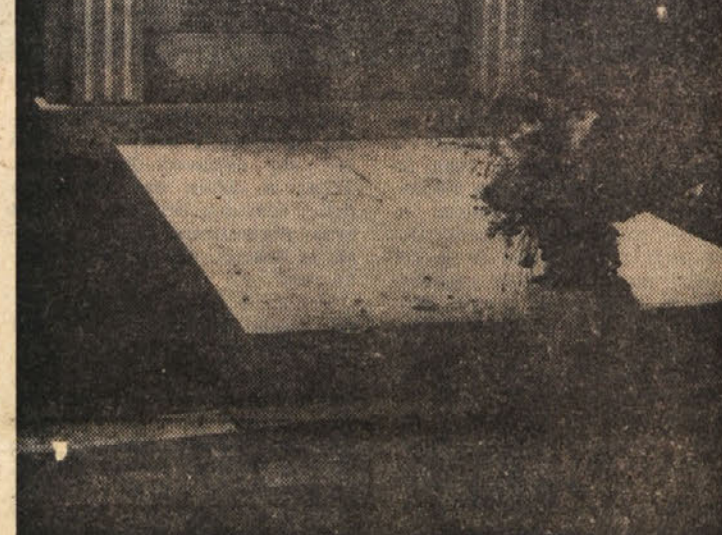
MAKS ZADNIK

OB 25-LETNICI ZMAGE

Našim padlim od Milj do Trbiža

Spomenik na openskem strelišču v spomin petim antifašistom, ki so 15. decembra 1941 padli pod fašističnim svincem

Spomenik štirim bazovskim junakom na tržaškem pokopališču. Vse ostale fotografske posnetke spomenikov padlim bomo objavili v jubilejnih dodatkih prihodnje tri sobote.

Nas mlade dolžijo, da ne razumemo...

Pred kratkim sem šla s prijateljico na izlet. Bili smo namenjeni na Gorishko, zavili pa smo čisto na drugo stran in šli v Stanjeje. Med nami je bilo deklica iz Milana in nekdo ji je začel razlagati, kaj se je pred približno 25 leti zgodilo v tej vasi. Nenadoma sem se zavedela, da se vsi počutimo, kot bi se sprinjali po tujeje, čeprav nihče izmed nas tega izrecno ni omenil in verjetno tudi ne misli. Bili smo družba več ali manj inteligentnih in izobraženih, mladih in zvestih Slovencev, ampak Stanjeje je bil kljub vsemu za nas mize, morda tudi zato, ker drugi hočejo, da bi to bil.

Ogledala sem si sive zidove, porasle z mahom in robidno, ne pol porušene in z neizbrisanimi sledovi časa. Ponekod je še vidno, kako so bili razvrščeni prostori. V neki hiši tik pod vrhom se še vidi, kje so bile notranje stopnice. Na vsakem kamnu je napisan delček zgodovine, vsak zid pravi o krvavih dogodkih pred 25 in več leti. Kri je polila klanec in domove, kri je pomešana s dimom in prahom je pokrival vse ruševine. Sedaj o vsem tem ni več sledu, samo zidovi nemo pričujejo in opozarjajo na dogodke, ki so se med njimi tragično odvijali pred četrto stoletje. Ampak tragedija ni bila samo tu, bila je po vsem svetu, povsod so umirajoči ljudje stekali in jedli od bolečine, povsod so štele v zrak porušene hiše, samo sledove so povsod še skrbno izbrisali in na ruševinah zgradili novo. Stanjeje pa je ostal, da nas spominja in nam dokazuje, kako je bilo. Presenetilo me je in nekoliko pretreslo dejstvo, da so tik ob potrditvah za silo popravljenе hiše, v katerih stanujejo ljudje. Ob vnozuju grica so celo uređili ljudski vrt, po katerem se spetajo zaje ljubljenski parki, ne da bi seveda pomislili na to, kar je v njihovi bližini.

Gledala sem razstavo o koncentracijskih taboriščih. Na platnu je bilo prikazano trpljenje jetnikov. Ustavljala sem se pred vsako sliko in skušala pred njo razmišljati, ko sem gledala slike mladih in starih živih mladičev, ko sem opazovala krivične obraze esesovcev in kapojev, ko sem ogledovala sadistično mučenje žensk in deklice. Prepričala sem se, da je bilo njihovo trpljenje nepopisno in nedopovedljivo, nepoznano in nečloveško.

Nas mlade dolžijo, da ne razumemo pomena NOB in da ne podpiramo trpljenja, ki so ga prestali jetniki in borci. Mislim, da je to nemogoče in da bi tega od nas sploh ne smeli zahtevati. Lahko beremo Svetinovo «Ukano» ali Krakarjevo knjigo o taboriščih, lahko gledamo «Bitko na Neretu» ali «Kozarce», lahko hodimo v Stanjeje ali v Rižarno, lahko gledamo razstavo o taboriščih in poslušamo partizanske pesmi, to

da vse to nam ne bo pomagalo, da bi podpirali trpljenje naših prednikov. Lahko jih razumemo, lahko bolj ali manj čustveno sprejemamo njihovo poštenost in pogum, lahko jih spoštujemo ali občudujemo.

Včasih nas dolžijo, da preradi kritiziramo. Res je, ampak tudi to je razumljivo. Vsem je lahko kritizirati po 25 letih in obsojati človeško razumsko pa je, da so napake nastale, napake, do katerih je prišlo včasih čisto slučajno ali pa lahko tudi poznamo krivice. Večkrat sem se pogovarjala z bivšimi borci ali aktivisti, tudi z nekaterimi, ki so preživeli nekaj let v zaporu ali nekaj mesecev v koncentracijskih taboriščih. Priznali so mi, da res ni bilo vedno vse prav, da so marsikaj zagrešili, pa čeprav običajno nehoti ali v dobri veri, o čemer sem popolnoma prepričana. Priznala sem jim in nisem do sedaj sprejela neneja, da bi kdorkoli zagrešil isto in se obnašal na isti način, ko bi se znašel v istem trenutku v enakih okoliščinah. Morda bi prav mi, ki včasih kritiziramo, zagrešili še huje napake, samo da tega ne moremo vedeti, ker nekaj podobnega se nisimo doživeli. Vendar smo običajno bolj objektivni od starejših, ker nas ne težijo dolga leta zgora ali bosa, ker nismo preživeli težkih let strahu in nevarnosti, čeprav se ta trditve nekaterim lahko tudi zdi nesramna.

25-letnica osvoboditve, NOB, OF, ustanovitve tega ali onega je za nas zgodovinski praznik, praznik preteklosti, kakor je Prešernova proslava. Za nas ni to mit, v luči ali senci katerega naj bi se odvijalo naše življenje, temveč nekaj, kar je že šlo mimo, čeprav je nedvomno pustilo svoje pozitivne sledove, ampak minilo je, torej spada v zgodovino. Mi, ki smo rojeni, ko so nam drugi že priborili svobodo, ne moremo enako s starejšimi proslavljati 25-letnice osvoboditve, ker se nismo zanj borili. Saj smo hvalčeni vsem, ki so se žrtvovali, samo ne moremo podpirati njihove sreče in zadovoljstva. Lahko jih razumemo, lahko jih spoštujemo, lahko jim postavljamo spomenike, ki so si jih kravco zaslužili — in to v pravem pomenu besede. Saj tudi spoštujemo spomenike, polodimo se pred njimi ali snamemo pokrivalo, ampak upa bi si trditi, da smo s tem opravili svoj nalog, vsaj kar se proslavljanja tiče. V tej zvezi bi se citirala napisi, ki so ga pred kratkim napisala nekatera mlada mladiča, ki so napisala na transparentu napredni študentje v nekem italijanskem mestu. Glasili se je: «Odporništvu proslavljamo z odporom».

Zdi se mi, da so prav ti študentje z mladi besedami zajeli bistvo in pravi pomen NOB in raznih proslavljanj z njo v zvezi.

Včasih nas dolžijo mladičosti in nezrelosti, pozabljajo pa, da se človeške napake — in to se posebno ne pri mladini — ne morejo popraviti. Tudi med mladimi so aktivisti, in to sedaj, po 25 letih svobode, aktivisti, ki delajo v času miru, ki namesto pušk uporabljajo besede in s tem nadaljujejo nečije delo tistih, ki so pred 25 leti in kasneje utirali pot priporjeni svobodi in skušali na ruševinah spet zgraditi, kar so drugi porušili. Aktivisti so, samo premalo jih je in povedati bi morala, kako so nastali, mogoče pa tudi sama tega točno ne vem. Nekateri so nedvomno sledili zgledu starešev ali sorodnikov, nekateri so morda postali po emociji božje ali ker so nenadoma začutili v sebi potrebo, da tudi sami naredijo nekaj, kar bi bilo družbi — ali v našem posebnem primeru manjšini — koristno, nekateri je zgradila kakšna politična stranka, ampak kljub vsemu jih je še vedno premalo. Ko so namreč pred 25 leti začeli graditi na ruševinah, so zgradili hiše in ustanovili ustanove, celili so rane in nadomestili, kar je bilo dokončno pokvarjeno, pozabili pa so graditi ljudi, ki bi ob njihovi smrti nadaljevali njihovo delo. Tistim mladim mi, ki so kljub epizodnim vstopom starejših zagrabili za delo, očitajo sedaj, da nimajo duševne trdnosti bivših partizanov, zrelosti bivših aktivistov ali odpornosti bivših jetnikov. Prepričana sem, da bi imeli vse to, ko bi se učili ob bivših borcih, ko bi živeli ob bivših aktivistih, ko bi ne bili prepričani sami sebi, ko bi jim ne zakrivali svojih napak, ampak bi od njih zahtevali, da se prav na teh učijo.

Ob nastanku partizanskih enot in še prej je bilo nekaj mladincev, ki so bili pripravljeni, bilo je nekaj voditeljev in kadrov, vendar mnogo jih je bilo nepripravljenih in talcih, ki niso znali uporabljati pušk in niso poznali strategije. Nihče, niti med mladimi, tega ne obsoja, nasprotno, hvalevredno je, da so tudi tisti, ki niso bili pripravljeni, zagrabili za puško in se častno postavili pred sovražnika. Vendar danes predstavlja nepripravljenost veliko hito in vrzel. Ko bi sedaj nastala nevarnost in bi morali tudi sami v borbo, ki bi ne bila več na ravni papirjev, bi verjetno med nami nastal jasen prelom: na eni strani bi stali pripravljeni mladinci, na drugi pa vsi ostali in na žalost bi verjetno bilo teh mnogo več. Večina bi bila ravno takšno nepripravljenost kot pred 25 ali več leti in ta napaka, bi lahko bila v sedanjem svetu tudi usodna.

Ob 25-letnici osvoboditve in premišljanju s tem v zvezi, se moram vsaj za trenutek oddaljiti od manjšinskih in zamejskih problemov ter posvetiti vsaj nekaj mi-

slitistim, ki se sedaj borijo za svobodo, ki jo mi uživamo že 25 let, ali ki se upirajo spoštovanju svobode, ker se zavedajo, da ni prava in da je krivična. Saj se tudi pri nas šolajo boriti za svoje pravice, delavci za pravičen kos kruha, saj je spopad, krvi in žrtvah dovolj, vendar predstavlja to nekeje utrjevanje in izpopolnjevanje pravic, za katere se drugje komaj borijo. Začela bom čisto blizu, pri Grčiji, kjer hirajo ljudje v zaporih in se jim godi približno tako kot našim prednikom pred nič več kot 50 leti in kasneje. Pomaknila se bom na Bliznji vzhod, kjer skušajo stotletne prebivalce nekih pokrajin izgnati, da bi na istih področjih naselili druge. Šla bom še dlje, v Indokino, kjer ameriški vojaki — včasih proti svoji osebni volji, koljejo vietnamsko ljudstvo in vojake, preznajo kamboške vasi in deportirajo ljudi v taborišča, ki se ne razlikujejo dosti od koncentracijskih, ki so bila v Evropi za časa druge svetovne vojne. V bližnjem Laosu je stanje enako. V zvezi s Kambodžo se spominjam vseh ameriških študentov, ki jih vidne politične osebnosti dolžijo bebovosti in ki tvegajo življenje, ko demonstrirajo proti vojni v Indokini. Saj oni uživajo svobodo, ampak zavedajo se, da je lažna, ker sloni na nesvobodi drugih, ker vedo, da bodo morali prej ali slej tudi sami v vojsko in v smrt tja nekam v Indokino. Našli bodo smrt in jo zadali; razumeli so, da to ni pravično in umirajo doma, med demonstracijami, na ulicah, pred univerzami, v spopadih s policijo. Na ta način bi lahko prebrbela skoraj vse svet in vse celine, saj je napačnost po celem svetu in v vsaki državi, pa čeprav ni vsaka država na fronti.

Verjetno je bila večina mladih borec vseh svetov, ki v tem trenutku tvegajo življenje, nepripravljeni na boj, gotovo so v svoji sredi imeli nekaj pripravljenih ljudi in podali so se v boj, da bi sebi in svojemu narodu pomagali do življenja in časti, da bi mu priborili za posteno življenje potrebne pravice, pa čeprav bi jih to stalo življenje. Zelenila bi, da bi tudi naša okoliščina ne prisilila, da ravnamo na enak način, da po 25 letih svobode sežemo po orožju, kajti v tem primeru bi morali s solzami v očeh in žalostjo v srcu vprašati znanca in sorodnike, starše in prijatelje, ki letos praznujejo 25-letnico osvoboditve: «Zakaj ste se borili? Zakaj ste tvegali življenje, če so v 25 letih že uničili vaše delo?» Upam, da tega vprašanja ne bomo nikoli postavili in da bomo, kolikor nam bo mogoče, nadaljevali delo svojih prednikov brez pušk in bajonetov, brez krvi in žrtve.

Žalostna, vesela in smešna doživetja beneškega partizana - Ivana Baptista Obita iz Št. Lenarta

(Nadaljevanje s 13. strani)

kakšnem položaju se nahajam. Odprl je hlev in vstopil. Takrat sta tudi vojaka stopila za njim. Tedaj je poročnik spravljal revolver v žep, da bi ga spet iz vlekel iz žepa. Skočil sem in sem tako tekel, da sem se s petami brcal v zadnjico in kar je smešnega v tem je to, da sem mislil, ko sem tekel, da me Nemec brca v zadnjico, bile so pa moje pete. Drugi dan je vedela vsa dolina kakšno Silvestrovo noč sem preživel in kako sem se rešil.

«Rad bi, da mi še enkrat poveš, kako si si rešil življenje, ko si bil obsojen na smrt.»

«To je trnjava krona partizanske martre ali Baptistevega trpljenja. Partizanska komanda je razumela moje človeške probleme. Doma sem imel lačno družino. Za nekaj časa so mi dali dopust. Vrnem se domov z nalogo obveščevalca. Prišel sem za staro delo v bivši tovarni cementa na Cemurju. 18. aprila 1945. leta so me kozaki dohili na delu. Najprej so me odpeljali na komando v Podutano. Tu so me zasliševali, a ni bilo moglo kaj skrivati, ker so vse vedeli o meni. Bil sem ovađen. Komandant, ki me je zasliševal, je bil tako neumen in pijan, da mi je basal prglisce brzoostrelskih nabojev v usta. Rekel mi je, naj jih požrem, ker jih bom imel tako in tako v trebuhu.

Ko so me pri zasliševanju lepo obdelali, so me zaprli v celico orožniške kasarne. Moja žena je kmalu zvedela, da so me ujeli. Ponoči je tvegala, da mi je prinesla močno drenovo palico, da bi upognil ali zvil železne drogeve na oknu celice in tako zbežal. En drog sem zvil, a drugi in tretji nista hotela popustiti. Takrat sem se jezil na mater, ker me ni rodila bolj močnega. Žena me je zaspal čakala za presko. Ni mi uspelo zbežati. Naslednjega dne so me odpeljali v Dolenje pri Krmini in me zaprli v tamkajšnjo šolo. Pravzaprav so me hoteli zapreti v svinjaki, kot druge ujetnike, a sem se nehotoma pomikal med nekaj kozakov, ki so bili kaznovani zaradi nekaterih disciplinskih prekrškov. Kadar so potisnili v šolo nje, sem se tudi jaz znašel notri. Tako sem preživel drugo noč ujetništva med kozaki.

Naslednji dan so kozake izpušili in izrekli tudi mene na dan. Dali so me v roke nekemu njihovu bratcu, ki se je zdelo, da živi na svetu samo zato, da sovraži Stalina. Ukazali so mi, naj me obrije. Brivec je tako sukal britev, da sem se bal, da mi bo odrezal glavo. Samo po enkrat je potegnil po vsakem licu, dvakrat po brado, pa sem bil obrit. Vsakokrat ko je obrisal britev v papir, je zakrčkal vame: «Stalin, pruj, Stalin, pruj!» Pjugal, pa jedno potegnil po licu z brivljico, kot povedano, samo štirikrat in bil sem obrit. Prestrašeno in debelo sem ga gledal, kot ovca, kadar jo strižejo. Ko je končal z mano, so me odvedli na komando. Tu me je čakalo neprijetno presenečenje. Izročili so me v roke staremu znančcu, rabižu, prav tistemu poročniku esesovcem, kateremu sem bil zbežal na Silvestrovo izpred Galetanovega hleva v Ošnjem. Prav tako, kot sem hitro prepoznal jaz njega, prav tako je on mene. Oči so se mu zaiskrile od veselja. Z njih je odsevali sadizem. Vzvišeno se je posmejal in zdelo se mi je, da se mu je tisti osvojeni nos še bolj zdaljšal.

«Oh, kaj vidim, mojega starega prijatelja, Obita!» me je nagovoril s sarkastičnim nasmehom. Nato je, kolikor je mogel, sprijaznil obraz, vzel iz žepa škato cigaret, si dal eno v usta in preden je prižgal, je ponudil tudi meni cigareto. Prav nič mi ni bil všeč. Rajši bi ga bil videl razkačnega, kot prijaznega, celo bi raje, da bi me tepel, kot da vidim njegovo hlinjeno prijaznost. Vedel sem, da se skriva za njo uragan. Nisem vzel cigarete, ki mi jo je ponujal, čeprav bi jo rad pokadil.

«Vzemi in pokadi cigareto. Obit, saj bo zadnja!» je rekel še kar je mogel prijazno, a videl sem, da je prebledel od besa. Zarjavel je kot zverina.

«Obit, bandit, komunist, tokrat mi ne boš ušel, pa kadi ali ne.»

Spreminjal je hitro obraz in razpoloženje kot aprilsko vreme. Naenkrat, ne da bi me o tem obvestil, me je udaril s pestjo z vso silo pod desno področnico, da sem se opotekel. Pripravljen je

bil, da me še udari in je bil zato že dvignil roko, nato jo je spustil k sebi. Verjetno ga je bolela roka od prvega udarca. Kazalo je, da sem imel tudi pod področnico trdo kost. Če bi si bil zlomil roko, tako, da bi mu ne bila služila nikoli več v življenju, ne za dobro ne za slabo, bi mu bil rad nastavljal še drugo področnico, čeprav me je neznosno bolelo že od prvega udarca.

Poročnik je šel v drugo sobo in dal povelje. Kmalu so prišli vojaki, me zgrabili ter spravili z brcami in klofutami do ceste.

«Baptista, to pa je tvoj konec in še kakšen!» sem si rekel. Izvlekli so še ujetnike iz svinjake in drugih krajev. Med njimi so bili tudi trije mladi fantje iz Vrhovlja in Brdih. Zvezali so nam roke z železno žico in to tako trdo, da so nam roke počemale. Natovorili so nas na kamion. Na kamionu smo bili nabasani kot sardine v škafli.

Odpejali so nas na komando SS v Krmini. Tu so me šele čakale prave muke! Dva dni so me samo pretepali, kar tako, brez vzroka. To se prvič, da me niso zasliševali ali zahtevali, naj jim kaj povem. Ne, nič nisem zahteval od mene, samo tepli so me in to samo zaradi tega, ker so v pretepanju uživali. Tolika sta me dva Nemca, ki sta bila močna kot orjaka. Kadar sem padel v nezavest, sta me odnašala pod močen curek vode, da sta me spravila spet k zavesti. To se je ponavljalo. Pravzaprav ne vem, koliko časa so me mučili in koliko časa so me držali zaprtega v Krmini. Se nisem več zavedal ne časa ne kraja. Enkrat sem prišel k zavesti, ko sem ležal na tleh v mlaki krvi. Kri mi je močno curljala iz nosa, uti in ušes. Odprl sem oči in nad mano sem zagledal znanega poročnika.

«Banditski prasec, pogledj, kaj si nam napravil. Ves pod si nam pomazal s tvojo banditsko krvjo. Zdej nam boš vse lepo počistil!» Vojaka sta mi prinesla čunjo, a jaz se nisem mogel dvigniti. Spravila sta me na kolena. Nisem vedel več niti, kje sem. Čisto nabrisati. Takrat mi pride od zadaj brca v glavo. Zgrudil sem se. Potem nisem nič več videl. Ponoči sem se prebudil, zaradi strašnih bolečin po vsem telesu. Bil sem v šolski avli in ležal na klop. Ne vem, zakaj sem tu ležal, ne kdo me je spravil na klop. Nič več se nisem bal smrti, samo želel sem, da bi se čimprej nehalo. Naenkrat se na tihopredrejo vrata. Videl sem, kakor da bi gledal skozi meglo, da se mi bliža velika človeška postava. Bil je eden izmed orjakov, ki sta me toliko pretepala. Opotekal se je. Bil je pijan ali se je delal pijanega. Poleg mene je bila še ena prazna klop. Vojak jo je dvignil visoko pod strop, nato zaloputnil. V tistem trenutku sem se spustil pod klop. Potem sem se čutil, da sem želel kaj takšnega, saj sem želel eno minuto prej, da bi se čimprej vse končalo. Ne vem: včasih delujejo v nas neke nevidne, nagonne sile za samozhramitev. Tako sem se nagnosno spustil pod klop prav v trenutku, ko je, «banf», tresčila vojakova klop na tisto mesto, kjer je bila hip prej še moja glava. Ako bi bil ostal na klopi, bi mi bil zmečkal glavo.

Pod klopijo sem začel kričati, kar sem le mogel:

«Na pomoč, na pomoč, tu je pijanec, ki me hoče ubiti.» Moje vpitje so slišali drugi ujetniki. Začel so kričati tudi oni, posebno že omenjeni fantje iz Vrhovlja, ki so bili zaprti v čimprej sobi, na drugi strani. Moje in njihovo vpitje se je slišalo v mesto. To je zagledalo, da sta prišla druga dva vojaka v avlo in odpeljala pijanega ali na videz pijanega orjaka ven.

Naslednjega dne so me spet tepili, da sem spet padel v nezavest in ne vem, koliko časa sem bil tako. Nekega jutra sem se prebudil med mnogimi sotopini. Vprašal sem, kje smo. Odgovorili so mi, da smo v gorških zaporih, v celicah na smrt obsojenih. Začeli so se drugi strašni dnevi in strašne ure čakanja. Ko so odpirali vrata v celico, naj je bilo to podnevi ali ponoči, smo mislili, da grejo po nas, da nas peljejo na zadnji sprehod. V tisti celici, kjer sem bil jaz, nas je bilo okoli dvajset. Bila je precej velika.

V grozovitih pričakovanju, smo dočakali zadnje dni aprila. Zavezniki so se bližali Vidmu. O tem nismo ničesar vedeli, so pa vedeli karabinerji, ki so bili skoraj do zadnjega dne v službi «slovenske Republike». Zadnje dni so prestopili na našo stran. Bilo jih je kakšnih štiristo. Ponoči je prišel v našo celico njihov oficir in

prosil osem prostovoljcev, da bi razorožili fašiste, ki so nas stražili na zapornem mostovžu in na vratih. Takoj se nas je prijavilo več, kot jih je potreboval. Nismo imeli, kaj zgubiti.

Tiho smo priplazili do fašistov in planili nanje kot strela z jasnega. Niti eden se ni uprl, bili so presenečeni. Vzeli smo njihove mitraljeze in municijo. Orožniki so oborožili še druge ujetnike, nato smo šli iz Gorice proti Brdom. Tu nas je čakalo še največje: bitka s četniki in umikajočimi se Nemci. Borili smo se več dni. Imeli smo precej mrtvih in ranjenih, vendar smo naklestili četnike, ki so se potem umaknili proti Krmini. Tudi Nemce smo nabili. Ti so se umikali po Soški dolini, a smo jih ustavili. Bilo jih je mnogo več kot nas, toda nazadnje smo le mi zmagali.

«Vojna se je končala. Sam sebi sem se čutil, da sem ostal živ. Moja žena je slučajno zvedela mnogo dni po osvoboditvi, da sem še pri življenju, kajti nisem se takoj vrnil domov. Več tednov sem stražil električno centrolo v Dohlarjih nad Kanalom. Konec maja so me naši končno demobilizirali. Vrnim sem se domov obdelovat tiste njive, za katere sem se bori, kot sem odgovoril ženi, ko me je vprašala, kam grem, ko me je prvič videla v partizanski četi. Obdelovat njive! Toda jaz, ki sem se bori za svobodo in za mir, nisem imel več miru. Po osvoboditvi se je začela zame nova križeva pot, ki je bila v marsičem še slabša od prve. Tisti, ki so bili na drugi strani barikade, tisti, ki so se bali prijeti za orožje, ko je bilo potrebno in so se skrivali pred vojno, pred nami in manj pred Nemci, so se sedaj, ko smo mi položili orožje, oborožili in nas preganjali. Nekega dne jih je prišlo v vas nad trideset. Poiskali so me in ko so me dobili, so zahtevali, naj poljubim italijansko zastavo. Odgovoril sem jim in poljubil jo, da če bi ne bilo drugačnih borcev, kot so oni, bi ne bila več palpalna italijanska zastava na naši zemlji, ker bi bil tu ostal tretji Rajh. Toda oni niso hoteli razumeti. Vsega so me zavili v zastavo. Nato so mi jo začeli tlačiti v usta. Takrat sem se spomnil na kozaka, ki mi je tlačil v usta brzoostrelske naboje. Primerjal sem ta dva dogodka in ugotovila, da ni med njima nobene razlike.

Čez mnogo let po vojni so me peljali v Firence in me pred tamkajšnjim porotnim sodiščem obtoževali in sodili za veleizdajstvo, kot druge moje sorjake, bivše partizane, ker smo se oboženi borili proti nacifazizmu. Moj odvetnik Kukanja iz Trsta se bo spomnil, kako sem jim odgovoril toda vse to spada v drugo poglavje in ne nameravam iti naprej!

Kot bi odrezal, je nehal pripovedovati. Spet je pogledal skozi okno v zeleno goščavo na nasprotnem hribu. Spomladansko sonce je lepo obsevalo in ogrevalo vso šentlenartsko dolino. Po — od trdega dela in trpljenja — izgaranim licu so devetdesetletne trpinu teklo debele solze.

TRST — ŠPORTNO IGRISČE V ULICI FLAVIA

Rezervacije na telefon 817-222

OD 16. JUNIJA DO 5. JULIJA

NAJVEČJI DOGODEK LETA

400 artistov in tehnikov — 200 različnih živali na 2.400 kub. m ledu.

Predstava iz «TISOČ IN ENE NOČI» VSAK VEČER OB 21.15.

Ob četrtkih, sobotah ter o prazničnih dneh predstave ob 16. ter ob 21.15.

OBISK ŽIVALI OD 10. DO 19. URE

AZBESTCEMENTNI IZDELKI

SALONIT ANHOVO

- avtoklavrane tlačne cevi za vodovode in namakalne sisteme
- avtoklavrane cevi za cestno, kabelsko in toplovodno kanalizacijo
- avtoklavrane cevi za hišno kanalizacijo in za prežračevalne naprave
- valovite plošče za pokrivanje streh, fasade in montažne elemente

SALONIT ANHOVO

INDUSTRIJA CEMENTA IN AZBESTCEMENTA ANHOVO

PRIMORSKEMU DNEVNIKU

ob 25-letnici
čestita

občinska skupščina NOVA GORICA

AVTOMOBILISTI!!!

Z zaupanjem se obrnite na podjetje

AUTOFORNITURE

ZANCHI

TRST — VIA DEL CORONEO 4

... kjer boste našli vse, kar je potrebno, da

bo Vaše vozilo

... LEPŠE

... VARNIŠE

... VZDRŽLJIVEŠE

... UDOBNEJŠE

Velika izbira pritril in kvalitetnih artiklov za karoserijo

EP SUPERMARKET LJUBLJANA

ZA SPOMLADANSKO SEZONO

■ novi spomladanski modeli flasev, kostimov

■ klasični in sportni moški suknjiči

V KOZJEM IN SVINJSKEM VELURJU, NAPA TER LAKIRANEM USNJU

■ OKRASNE BOBICE iz KUNE in NERCA v različnih barvah

OBOGATITE SVOJO GARDEROBO

EXPORT

IMPORT

Slovenija Sadje

MIKLOŠIČEVA UL. 10 — Tel. 310-688, 311-335, 311-325, 311-326, 311-327

Telex Ljubljana 31379

Telegram: SLOVSAD

Hladilnice

ZALOG PRI LJUBLJANI ■■■ BOHOVA PRI MARIBORU

Zastopstva in skladišča

MARIBOR, BEOGRAD, SUBOTICA, ZAGREB, VOLČJA DRAGA, KANAL, KOPER in BRČKO

Zahvaljujemo se trgovskim zvezam v Avstriji in Italiji za dosedanje zaupanje in se priporočamo tudi za naprej! Tudi v bodoče kakor doslej se bomo skupno s kmetijskimi zadrugami, ki proizvajajo sveže sadje in zelenjavo za izvoz, s trgovskimi podjetji in predelovalnimi obrati trudili, da izvršimo solidno in takoj vsa naročila naših inozemskih komitentov z najkvalitetnejšim blagom.

EXPORT - IMPORT KMETIJSKIH PROIZVODOV

ZAGREB, PRAŠKA 2/II — JUGOSLAVIJA

IZVOZ — UVOZ vseh vrst svežega in suhega sadja in zelenjave, gozdnih sadežev, globoko zmrznjenega sadja in zelenjave, konzerviranega sadja in zelenjave, vseh vrst sadne pulpe, koncentriranih sadnih sokov, žitaric, krme in drugih poljedelskih pridelkov.

NOVOST v našem poslovanju — uvoz kolonialnega blaga in prehranbenih izdelkov.

LASTNI POGONI:

«VITAMINKA» tovarna sadnih sokov in konserv, Banjaluka, Pilanska 23, SR BiH, telefon 21-152.

«STUBICANKA» tovarna sadnih sokov, Gornja Stubica, telefon št. 7.

HLADILNIKI Vrbovec, telefon št. 75-186.

PLANTAŽA «Miljevci» v Šitircih pri Drnišu, telefon 229.

POSLOVNE ENOTE S SKLADIŠČI:

KARLOVAC, Kaštel, telefon 73-81.

SPLIT, Kopilica b.b., telefon 33-71.

OSIJEK, C. Cesarca 21, telefon 32-580.

SUBOTICA, Jugoslavenska ulica 59, telefon 23-870.

SEMPETER pri Novi Gorici, telefon 21-573.

ZASTOPSTVA — BEOGRAD, Makedonska ulica 15, telefon 20-371.

ČAČAK, Bate Jankovića 57/a, telefon 27-62.

SKLADIŠČA, TRGOVSKA MREŽA ZA TRGOVINO NA DEBELO IN NA DROBNO V ZAGREBU.

SLOVENIJALES

TELEFON: 23930-9, 20021 LJUBLJANA, Beethovnova 11 - JUGOSLAVIJA TELEX: 03-112, 03-138

PODJETJE ZA IZVOZ UVOZ IN NOTRANJI TRG NUDI SVOJIM POTROŠNIKOM V PRODAJALNAH POHISTVO, KI GA IZDELUJEJO RENOMIRANE TOVARNE POHISTVENE INDUSTRIJE ■ PRIZADEVA SI V LASTNEM PROJEKTIVNEM BIROJU IN OB SODELOVANJU Z ZUNANJIMI SODELAVCI, ZLASTI Z INSTITUTOM ZA LESNO INDUSTRIJO, OBLIKOVNO POPESTRITI FORME, DOSECI, DA BO STANOVANJSKA OPREMA SE BOLJ FUNKCIONALNA IN MODERNA.

impol

INDUSTRIJA METALNIH POLIZDELKOV — SLOVENSKA BISTRICA

T. ex 033113 — Telefon: Slovenska Bistrica 81-060, 81-061, 81-062 — Maribor 22-914 — Tek. rač. 5181-1-513 — Zel. post.: PRAGERSKO - Brzjav: Impol Slovenska Bistrica

IZDELUJEMO:

IZ ALUMINJA IN ALUMINJSKIH LEGUR PLOČEVINO, TRAKOVE, RONDELE, RONDICE, PALICE, CEVI, PROFILE, ŽICO, VRVI IN VRVI Z JEKLENIM VLOŽKOM.

V LASTNEM KONSTRUKCIJSKEM BIROJU PROJEKTIRAMO VSE VRSTE ALUMINJSKIH KONSTRUKCIJ: VRATA, OKNA, FASADNE ELEMENTE, SAMO NOSILNE FASADE IN ALUMINJSKE NOSILNE KONSTRUKCIJE PO NAROČILU.

OBRAT ZA ALUMINJSKE KONSTRUKCIJE NA OSNOVI TEH PROJEKTOV IZDELUJE IN VRŠI MONTAŽO KONSTRUKCIJ.

V OBRATU ZA POVRŠINSKO OBDELAVO BRUSIMO, POLIRAMO IN ELOKSIRAMO VSE VRSTE PROFILOV IN ELEMENTE V ZELENIH BARVAH.

PRIMORSKEMU DNEVNIKU

ob 25-letnici
čestitaobčinska skupščina
TOLMIN

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**
ob 25-letnici
čestita

**občinski odbor občine
DOLINA**

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**

ob 25-letnici
čestita
občinski odbor občine
REPENTABOR

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**

ob 25-letnici
čestita
občinski odbor občine
ZGONIK

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**

ob 25-letnici
čestita
občinski odbor občine
DOBERDOB

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**

ob 25-letnici
čestita
občinski odbor občine
SOVODNJE OB SOČI

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**

ob 25-letnici
čestita
občinski odbor občine
ŠTEVERJAN

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**

ob 25-letnici
čestita
občinski odbor občine
KRMIN

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**

ob 25-letnici
čestita
občinski odbor občine
TRST

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**

ob 25-letnici
čestita
občinski odbor občine
MILJE

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**
ob 25-letnici
čestita

**občinska skupščina
SEŽANA**

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**
ob 25-letnici
čestitajo

**občinska skupščina
KOPER in
družbeno-politične
organizacije**

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**
ob 25-letnici
čestita

**občinska skupščina
IZOLA**

TISKARNA
GRAPHIS
TRST, Ulica S. Francesco 20 Tel. 29-477
ČESTITA

Uvoz - izvoz grafičnih materialov
TYPOGRAPHIC

TRST, Ulica S. Francesco 20 Tel. 29-477
ČESTITA

GRADBENO PODJETJE

PETRA

(prej K. BAN & C.)

TRST, Ul. Malolica št. 1

Tel. 90821

ciancolori

TRST, VIALE XX SETTEMBRE 38/A

Stukature - mavec - vsakovrstno orodje za pleskarje -
tapetni papir in blago za prevleke z istimi vzorci

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**
ob 25-letnici
čestita

**občinska skupščina
PIRAN**

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**
ob 25-letnici
čestitajo

skupščina občine ILIRSKA BISTRICA
občinska konferenca SZDL
ILIRSKA BISTRICA in
občinski sindikalni svet
ILIRSKA BISTRICA

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**
ob 25-letnici
čestita

**občinska skupščina
IDRIJA**

**PRIMORSKEMU
DNEVNIKU**

ob 25-letnici
čestita
občinska skupščina
AJDOVŠČINA

**SLOVENSKO GOSPODARSKO
ZDRUŽENJE**

za Deželo FURLANIJO - Julijsko krajino
TRST, Ulica F. Filzi 8 Tel. 37-808
čestita k 25-letnici

adriaimpex

D. D.

UVOZ

IZVOZ

ZASTOPSTVA

TRST - UL. GEPPA 9/III - TEL. 38-770, 29-135

COMMERCIO GENERALE RAPPRESENTANZE
C.G.R. d. z o. z.

TRST, Ulica Geppa 9 Tel. 37-940 in 28-352

UVOZ - IZVOZ

«Mercantile»

di MARCO TENZE

TRST, Ul. Torrebianca 18

Tel. 38614 - 28396

Trgovsko podjetje vina

FINDER

TRST, Ulica Giuliani 1

Tel. 50-407

Manufakturna trgovina z blagom

STOJAN UDOVIČ - FRANC

TRST, Trg Ponterosso 5 in P.zza Vecchia 2, tel 29-686

Velika izbira moškega in ženskega blaga
ter vsakovrstne konfekcije

Import - Export

«INTERMARES»

TRST, Ulica Cellini 2/II

Tel. 35-922

Vse za mehanografijo, turizem,
široko potrošnjo, industrijo itd.

PRIZNANO
MEDNARODNO
AVTOPREVOZNIŠKO
PODJETJE

LA GORIZIANA

GORICA - UL. DUCA D'AOSTA 180

TELEFON 28-45 - GORICA

PREVZEMAMO PREVOZ

VSAKOVRSNEGA BLAGA

BCIKB

BANCA DI CREDITO DI TRIESTE

S.P.A.

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

GLAVNICA LIR 800.000.000

VPLAČANIH LIR 300.000.000

tekoči računi = hranilne vloge = krožni čeki = varnostne skrinjice = ne-
prekinjena blagajna

MENJALNICA TUJE VALUTE

TRST - ULICA FABIO FILZI ŠT. 10

TELEFON ŠT. 38-101, 38-045

BRZOJAVNI NASLOV: BANKRED

DRUŠTVENA GOSTILNA (CENTER) PROSEK

Telefon 225-137

Gradbeni in mizarski les,
vezane plošče, furnirji itd.

S. JAZBAR

TRST, Ulica Valdirivo 6

Tel. 24-005

di S. BOLE

TRST, Ulica Cicerone 10 Tel. 68-812 in 30-336
Telegr. Trad Trieste C.C. Trieste 60217 M/851624

Kmečka banka

F. Z. Z. O. Z.

GORICA, Ul. Morelli 14 — Tel. 2206

Mednarodna špedicija

ALOJZ KODERMAC

GORICA — Casa Rossa — tel. 31-62 - 36-77 - 36-78

Telex: 46119 - Kodermac

Obiščite
POSTOJSKO JAMO
Obiski vsak dan ob 8.30,
10.30, 13.30, 16., 18.

**HOTEL
PIRAN** vas vabi
IN VAM PRIPOROČA
SVOJE TURISTIČNE
USLUGE

**RESTAVRACIJA
ALBERGO**
AJŠEVICA (NOVA GORICA)

Raki, ribe in vse
specialitete na žaru

RESTAVRACIJA LIPA Sempeter pri Novi Gorici
ima vedno na razpolago izbrane jedi s domačimi
specialitetami, pristen kraški pršut in salame
ter izbrana domača vipavska in briška vina
SPREJEMAJO SE NAROCILA ZA SKUPINSKA
SLAVNOSTNA KOSILA

Hotel «SOČA» MOST NA SOČI
Tel. 85-010

Moderno urejen hotel - Pristna kuhinja s specialitetami na žaru -
Domača postrežba - Lep vrt - Glasba in ples ob sobotah - Izdaja-
nje ribolovnic od 1. 4. do 31. 10.

Uvoz - Izvoz - Predstavnitva

Franc Berginc

TRST, Ulica Gattleri 5/III

Telefon 96-941

TRST - Ul. Boccaccio 3
Telefon 28-373

POŽAR ARTEMIO

TOVORNI PREVOZI

v vse kraje, tudi v
inozemstvo

HOTEL CENTRAL-RIVIERA PORTOROŽ

■ Moderne sobe,
moderna kuhinja,
«GIRL BAR»
z modernim programom
odprti vsi noči

SPLOŠNA PLOVBA PIRAN

vzdržuje s svojimi tovorno-
potniškimi ladjami:
redno linijo okoli sveta, redno
linijo z zahodno Afriko ter
nudi prevoze po vsem svetu z
modernimi transportnimi lad-
jami od 8.000 do 18.000 ton
nosilnosti.

Za vse informacije se obrnite
na upravo podjetja:
«SPLOŠNA PLOVBA» — Piran,
Zupančičeva ul. 24 in na naše
agente po vsem svetu

Telex: 341-22 Yu Plovba
341-23 Yu Plovba
Telegrami: Plovba Piran
Telefon: 73-470 do 73-477

**Hotel
LEV**
Ljubljana

VOSNJAKOVA 1
TELEF. 310-555

Telegram LEVHOTEL
Telex 31350

KATEGORIJA «A»
Sodobno opremljene sobe -
Apartmaji Restavracije -
Restavracijske terase Dan-
cing kavarna Zabavni in
artistični program ples-
na glasba Aperitiv bar -
Razgledna terasa Terasa
za sončenje Banketne in
konferenčne dvorane Cit-
talnica Prizerski salon
Menjalnica Taksi služba
Lasten parkirni prostor
Pristajališče za helikopte -
je Boks za pse Hla-
dinilnica za otročarje

Restavracija Marinella

Trst, V.le Miramare 323 v bližini miramarskega dvorca, tel. 410986
Nudimo gostom vse ribje specialitete. Za slavnostna kosila oblet-
nice, poroke, krste, birmne ter skupinam, dajemo izredni popust.
Vsak večer godba s plesom.

TECHNA

Import - Export

TRST, Ulica Ghenga 2

Tel. 35-907

RONCHI (Gorica), Viale Serenissima 18

opravlja vsakovrstne uvozne in izvozne operacije

CASINO
PORTOROŽ
PORTOROSE
ROULETTE
CHEMIN DE FER
BACCARÀ
V HOTELU «PALACE» PORTOROŽ
Odprto vsi dni

HOTEL SLON LJUBLJANA
TITOVA UL 10 — Tel. 24601 — Telex 31254
YU Slon

Sodobni komforti, Mednarodna kuhinja in narodna restavracija,
Nočni bar z mednarodnim artističnim programom. Kavarna,
Bistro z delikateso, ekspresom, snack barom in plesničarjem.
Klubske prostori in banketna dvorana. Aperitivni bar.

Hotel «Grad Mokrice»
ob avto cesti
Ljubljana - Zagreb

32 komfortnih sob-restavracija
- Angleski park - Gostom
na voljo jahalni konji - dvo-
vprega s kočijo - Dnevno
glasba s plesom

«GRAD OTOČEC»
OTOČEC
ob Krki - Tel. 068/21512-21321

Grad Otočec prenovljen, vse
sobe opremljene s stilnim po-
hvalstvom Ludvika XV in XVIII.
Priznana
mednarodna in narodna
restavracija

Kljub izboljšanju kvalitete
smo znižali cene salam:

ŠUNKARICA LJUBLJANSKA TIROLSKA

AGROKOMBINAT EWONA LJUBLJANA

Utrip sodobnega tržišča terja
dinamično trgovinsko poslovanje

Iskra Commerce

Združeno podjetje ISKRA KRANJ predstavlja svojo organizacijo

Iskra Commerce

največjo specializirano trgovsko hišo na področju
telekomunikacij, elektromehanike, elektronike in avtomatike
v Jugoslaviji

Iskra Commerce

je nastal po združitvi
PRODAJNO - SERVISNE ORGANIZACIJE
IN NABAVNE ORGANIZACIJE ZP ISKRA
z namenom, da bi izboljšali in poenotili poslovanje ZP ISKRA
s kupci, dobavitelji in poslovnimi partnerji
na domačem in tujih trgih.

Iskra Commerce

nabavlja in prodaja v državi in tujini izdelke ZP ISKRA Kranj,
sestavne, dopolnilne in rezervne dele ter dopolnilni asortiman;
prodaja proizvodne licence, patente in druge umske storitve;
ZP ISKRA na domačem in tujih trgih;
nabavlja in uvaža surovine in pomožne materiale, polizdelke,
dela in sestavne dele, orodje, aparate, merilne pripomočke,
stroje in naprave ter rezervne dele za ZP ISKRA;
projektira, proizvaja, instalira, montira, vzdržuje in popravlja
izdelke in naprave ZP ISKRA ter drugih proizvajalcev
na domačem in tujih tržiščih; izvaja inženiringe na domačem
in tujih tržiščih; opravlja zastopniške posle za domače
in tuje firme ter sprejema njihovo blago v konsignacijo;
opravlja investicijska dela v tujini; raziskuje tržišča
in vrši industrijsko oblikovanje za ZP ISKRA;
opravlja posle s področja financ in druge trgovinske posle.

ISKRA COMMERCE, LJUBLJANA,

Iskra Commerce

je svojim partnerjem na voljo v centrali v Ljubljani in Kranju,
v filijah Ljubljana, Zagreb, Beograd, Sarajevo, Skopje,
Titograd, Split, Novi Sad, Rijeka ter v predstavništvih
in lastnih trgovinskih firmah v inozemstvu:
v New Yorku, Caracasu, Londonu, Stuttgartu, Milanu,
Istanbulu, Pragi in Moskvi.

Iskra Commerce

je s 1300 strokovnjaki za prodajo in nabavo,
projektiranje, inženiring, montažo, servisiranje
zanesljiv in prožen poslovni partner.

Iskra Commerce

zastopa v Italiji: ISKRA ELETTRONICA ITALIANA S.r.l.,
Milano, Piazza de Angeli 3, Italia,
telefon 49-80-036, telex 38-260 IskraIt.

KOTNIKOVA 6